

EL MIRALL

núm. 64 325 ptes

Voltor estalvia 50 milions al govern balear
La prostitució a Palma a finals del segle XIX
P. Cànovas / F. Candel / J. Beuys / J. Utzon

Després d'informar-se la gent prefereix la millor oferta de Balears.

**156 OFICINES I
181 CAIXERS AUTOMÀTICS**
(per cobrar i operar a una passa
de casa seva o de la feina).

TARGETA "SA NOSTRA", per fer
les seves compres als establiments
comercials i estacions de servei.

**TARGETA VISA I ASSEGURANÇA
D'ACCIDENTS EN VIATGES**,
fins a 30 milions. De franc.

CRÈDIT NÒMINA: Fins a 3 milions
de pessetes (màx. 8 mensualitats) en
les millors condicions del mercat.

ANTICIPACIÓ NÒMINA: Resolució
immediata.

CRÈDIT INSTANTANI:
Fins a 1.000.000 pts. Demani informació.

**ASSEGURANÇA D'ACCIDENTS
GRATUÏTA:** 2 milions.

**GESTIÓ DOMICILIACIÓ
DE PAGAMENTS:** De franc.

PLANS DE JUBILACIÓ I PENSIONS:
Tramitació gratuïta
d'expedients de jubilació, viduitat
i orfandat.

PRÉSTEC VIVENDA.

ESTALVI VIVENDA.

FONS D'INVERSIÓ: FONSNOSTRO.

**I CADA MES, GRAN QUANTITAT
DE PREMIS IMPORTANTS:**

Pagues mensuals, viatges, etc.

**NÒMINA
VIVA**

"SA NOSTRA"
CAIXA DE BALEARS

La seva millor garantia

EL MIRALL

Revista mensual - 325 ptes.
Setembre/Octubre - 1993 - núm. 64
ANY VII

Edita:

OBRA CULTURAL BALEAR
 C/ Impremta, 1 - 07001 Palma
 Telèfons: (971) 72 32 99 - 71 48 57
 Telefax: (971) 71 93 85

Publica:

Associació EL MIRALL
 C/ Impremta, 1 - 07001 Palma

Producció, Administració i Publicitat;

Informació i Correspondència:

C/ Impremta, 1 Pral. 2ª Tel. 72 59 37
 07001 Palma (Mallorca)
 Apartat de Correus 179
 07080 Palma (Mallorca)

Delegació a Barcelona:

C/ Montcada, 20 (Palau Dalmases)
 08003 Barcelona

Delegació a València:

C/ Moratín, 15
 46001 València

Director:

Climent Picornell

Subdirector:

Pere Estelrich i Massutí

Cap de Redacció:

Gaspar Valero i Martí

Secretari de Redacció:

Josep Mª Magrinyà i Brull

Consell de Redacció:

Macià Blàzquez i Salom

Francesca Bosch i Capó

Rosa Mª Calafat i Vila

Antoni Ginard i Bujosa

David Ginard i Féron

Antoni Marimon i Riutort

Antelm Pujol i Fulgencio

Andreu Ramis i Puig-gros

Pere Rosselló i Bover

Publicitat:

Santi Adrover i López

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels autors.

Coberta: Obra de tècnica mixta sobre paper, de Vicenç Calonge.

Fotos:

EL MIRALL

Maquetació i Fotocomposició:

Documenta Balear s.a.

Impressió i Coberta:

Xisco Arts Gràfiques

C/ Baix Riera, 1-A, Palma - Tel. 24 03 86

Dipòsit Legal: P.M. 10-1987

HIPOTECA DE CABÒRIES

4

Quinze són quinze...

RAFEL CRESPI

L'ESQUERRA

6

Crisi i ideologia

JAUME MARCH

LLENGÜES I MODELS ESCOLARS

7

Els vidres deformats

JOAN MELIÀ

ENTREVISTA

11

Pere Cànovas

JOSEP M. MAGRINYÀ I BRULL

XIBBOLET

17

Apologia del llibre lligat

MATEU GRIMALT I SUREDA

IX SEMINARI BLANQUERNA

18

Les conclusions d'un seminari

E. M.

LA LLIBERTAT: OBLIGACIÓ I RESPONSABILITAT

20

Joseph Beuys i el Renaixement

J. V. LUENGO UGIDOS / R. BERNHARDT

POLÈMICA DELS XUETES

26

Una absoluta injustícia

JOAN COMPANYY

LES VEUS DEL VENT

28

1. Guerra en el Golf

HONORAT DOMÈNEC I FERRER

VIATGES LITERARIS

29

Tunísia, porta del desert (3)

MIQUEL FERRÀ I MARTORELL

DES D'UN CERT REALISME

31

El pont de l'equilibri

PERE FONT

ENTREVISTA

33

Francesc Candel: els altres catalans

MIQUEL LÓPEZ CRESPI

ARQUITECTURA

36

La casa mallorquina de l'arquitecte danès Jorn Utzon

M. V. SEBASTIAN / J. BAUZÀ

DISCOGRAFIA

40

La Capella Oratoriana i Sant Felip Neri

SANTI ADROVER

TEATRE

41

IV trobada de teatre

MAGDALENA SERRA CAPÓ

ENTREVISTA

45

Vicenç Calonge i Gustà

IMMA GONZÁLEZ

LA VIDA LLICENCIOSA REGLAMENTADA

47

La prostitució a Palma a finals del segle XIX

CARME MORELL

UN RECORDATORI OPORTÚ

53

Les reemissions de TV en llengua catalana

E. M.

FORMACIÓ DEL PROFESSORAT

57

L'STEI i la normalització lingüística

PERE POLO FERNÁNDEZ

L'AGRICULTURA ECOLÒGICA

59

Una proposta cultural integral

MAGDALENA RIBAS I JAUME

QUI SOM, QUÈ FEM?

63

Associació d'Escriptors en Llengua Catalana

VICENÇ LLORCA

SA TALAIA

64

I tots tan contents!

BENIGNE PALOS

LITERATURA SARDA EN CATALÀ

65

Al temps d'en Luxori, d'Antoni Cossu

PERE ROSSELLÓ BOVER

LLIBRES

67

Llibres escollits

BIEL MESQUIDA

69

Turmeda o el do de la contemporaneïtat

CATERINA VALRIU

71

Més llibres

CAMINS ANGELOSOS

73

I. Londres: els encants de la "city"

JOAN BARCELÓ I COLL

PLA DE MILLORAMENT DE FAÇANES

76

Un projecte fet realitat

E. M.

DOCÈNCIA

79

La didàctica de la Geografia a les Balears

ANTONI BALLESTER I VALLORI

ELS FASCICLES SETMANALS

85

Festes de les Illes Balears,

E. M.

Universitat de les
Illes Balears

Servei de Biblioteca i
Documentació
Edifici Guillem Cifre
de Colònia

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

510289105X

Quinze són quinze...

RAFEL CRESPI

Pel que es veu, el curs ha començat d'una manera ben accelerada. Encara els primers actors del teatre polític estatal no s'havien tret de sobre l'olor de bronzejador i salitre com s'han desfermat les hostilitats que la canícula estiuenca només condormí.

D'entrada, el plantejament és fàcil d'entendre: el govern necessita aprovar els presupostos del 94 i gaudir d'una situació d'estabilitat per afrontar el pacte social, la crisi econòmica i altres oremus, i per això li calen els vots dels nacionalistes. Per a aquests darrers, qualsevol col·laboració

passa necessàriament per la cessió del 15% de l'IRPF, com ja s'havia promès a l'anterior legislatura. L'acord sembla imminent, la barumbada política també.

Segons pareix, i pel que s'ha dit aquests dies, la idea d'Espanya (amb tot el que implica o volen que impliqui: nació única amb un mosaic de folklorismes peculiars anomenats comunitats autònomes...) es basa en dos conceptes tan aleatoris com insegurs: la corona i el principi de solidaritat.

Respecte el mite de la corona, no en parlaré avui. Ja sabem que si en una cosa estan d'acord tots els nacionalistes espanyols, amb González i Aznar a primera fila, és en professar veneració a la figura de la corona. És intocable, immaculada.

El segon concepte, el del principi de solidaritat, sembla que, al seu parer -el parer dels nacionalistes espanyols-, comença a fer figa. Per això han amenaçat contra la cessió del 15%. Els atacs han vingut per diferents fronts: des de les mateixes files del PSOE, amb el titella inefable de Rodríguez Ibarra al front; des del PP, que també ha descarregat iradament i amb molta mala bava l'artilleria pesada de què disposa (sense pensar que hi ha certes comunitats que són governades per ells i que no han fet cap escarafall a assumir més responsabilitat fiscal), fins als d'IU de Julio Anguita.

El PP, potser amb l'ànim de fer llenques del govern i forçar unes

La revista EL TEMPS ha dedicat una portada i un dossier a la qüestió de l'anticatalanisme.

eleccions anticipades, ha jugat fort i ha invocat, per pa i per sal, que la cessió del 15% de l'IRPF atemptava contra el concepte de solidaritat, és a dir, contra el concepte d'Espanya. Es tracta, una vegada més, de revifar l'odi que molts espanyols professen a Catalunya. Només li ha calgut presentar la cessió del 15% com un xantatge d'uns usurers materialistes comès contra un poble assenyat que viu pacíficament en les emanacions d'un passat gloriós.

I, aquí, entre nosaltres, com s'ha vist la pel·lícula? D'enfora, i bastant borrosa. Sembla que quedem exclosos del pastís. I els principals artífexs de la política nostrada fan jocs malabars amb la seva baldufa particular. Els del PSOE han emmudit. Ja coneixem de quines egos vénen, submissos, apocats, obedients. Madrid mana, ells obeeixen. Semblen pollastres de granja o més bé cavalls sanats: molta d'estufera, molta d'esponera i, al cap i a la fi, impotents. Per ventura ens divertiríem més si fessin el Rodríguez Ibarra i demanassin, amb show inclòs,

competències que no tenim, 15% i més hospitals, potabilitzadores...

I el senyor Cañellas? Potser li haurà vengut bé anar-se a flipar de botafumeiro i aconhortar-se amb el senyor Fraga. També ho té cru. D'una banda ha de servir el credo popular del "no en volem sentir ni parlar, d'això", però de l'altra deu saber que hauria de defensar els interessos d'aquesta terra. I com sempre fa davant els problemes greus, ha amagat el cap davall l'ala.

Un amic meu em deia, amb raó, que si en Cañellas hagués estat un home com cal, l'endemà de saber que érem exclosos del 15% hauria convocat una manifestació davant la Delegació del Govern. Res d'això no ha fet. S'ha limitat al paper de la raboa que no podia arribar al raïm, i ha dit que, tanmateix, la cessió no condueix a res, que estàvem millor abans. Ha conjugat la teoria del No del PP amb l'exclusió de les Balears i les Pitiüses del pastís. Això sí, sembla que, com les embarassades primerenques, se'l menja amb els ulls. Potser, d'aquí a nou mesos, li

surti el bony!

I no se n'ha parlat pus. Els mitjans de comunicació locals tampoc no han alçurat el formiguer contra l'amo que serveixen i han vist la cosa com un tema normal. Les mamelles de na Clàudia Schiffer, que, malauradament, la majoria de mallorquins mai no podrem tastar, tenen més importància...

Per si no n'hi hagués prou en aquesta campanya anticatalana, ha tornat a sortir el tema de la llengua. La portada del diari madrileny ABC de dia 12 de setembre és antològica. Espanya té poc afecte als catalans, cal mantenir la tensió, i resulta fàcil: basta grumejar, ni que sigui barroerament com fa l'ABC, de tant en tant.

La dreta espanyola, la que aquí s'identifica amb Gabriel Cañellas, la que se sent representada a les pàgines de l'ABC, puny per aquest cantó. Parlen, ja ho sabem tots, de la discriminació del castellà a Catalunya. Que Santa Llúcia faci l'obra misericordiosa d'arreglar-los la vista! □

El nom de Carlos Coronas, autor de l'obra que il·lustra la portada d'EL MIRALL-63, va aparèixer escrit a la revista de tres maneres distintes: Corona, Coronas i Coronado(?). Malgrat que amb l'entrevista de Miquel V. Sebastian quedava dissipada la confusió, vagin per endavant les nostres disculpes. Què falla perquè es produeixin aquests errors que fan empegueir? Doncs la revisió final de conjunt. D'una banda tractam les correccions de textos, d'una altra la maquetació, en una tercera les cobertes. La conjunció es produeix quan reunim els tres segments en l'etapa de la filmació i la impressió, i per aquí se'ns escapa el rigor que caldria. Són unes disculpes tècniques plenes d'insatisfacció personal. Acceptin, senyor Coronas i estimats lectors, la nostra voluntat d'una exigència més acurada.

INSTITUT BALEAR DE SERVEIS A LA JOVENTUT

Alberg Residència per a estudiants

La Conselleria de Governació mitjançant l'Institut Balear de Serveis a la Joventut ha obert el termini de sol·licituds de places per a l'Alberg Residència d'Estudiants Platja de Palma, que després de la seva total remodelació obrirà les portes el proper dia 4 d'octubre per oferir hostatge als estudiants de COU, mòduls professionals II i III, universitaris de la part forana de Mallorca, Eivissa, Formentera i Menorca. Amb aquest Alberg es pretén propiciar solucions per a la problemàtica dels desplaçaments a Ciutat des de les altres illes i des de les mateixes poblacions de Mallorca. A la vegada es posa a disposició dels estudiants un lloc de residència permanent adequat a les exigències d'estudi i a les activitats formatives i culturals.

Per ampliar més informació, els interessats poden posar-se en contacte amb les oficines del IBSJ:

- Palma: Jeroni Antich, 5, 1r. tels 723113 i 720201
- Eivissa: Gaietà Soler, 10. tel 307019
- Maó: Miquel de Verí, 4. tel 364534

I també als punts d'Informació Juvenil i a les seus dels Consells Insulars.

Crisi i ideologia

JAUME MARCH

L'home no pot renunciar a millorar les seves condicions de vida.

Després de la caiguda del règim comunista varen esser molts els intel·lectuals i polítics que s'apressaren a sentenciar la mort de termes marxistes com "lluïta de classe" i "obrer". D'entre ells el prestigiós marxista Adam Shaff en un article publicat a la revista "Socialismo del futuro". Jo diria que tot va ser resultat de la sacsejada que va rebre l'esquerra en veure que el seu nord polític quedava enderrocat i desprestigiats davant l'opinió pública al posar a la vista de tothom la misèria que havia provocat l'anomenat socialisme real.

Però, és certament veritat tot això? Ja no són vàlids els termes marxistes a l'hora d'analitzar la realitat social i política? Vists els fets que marquen actualment la vida a l'Estat espanyol i pràcticament a la totalitat dels països occidentals, hom creu que encara són ben vàlids ter-

mes com "lluïta de classe" i "obrer".

Quan per sortir de la crisi econòmica el govern espanyol presenta solucions que van en detriment del poder adquisitiu de la classe treballadora (o haurem de dir "assalariats", com han posat de moda els revisionistes del marxisme després de la caiguda del règim a l'URSS?), quan a l'empresariat no se li presenten retalls sinó avantatges (acomiadaments a baix preu o més flexibilitat en la contractació laboral), caldrà que ens preguntem: no es produeix aquí l'assumpció d'uns interessos enfrontats en què una classe empresarial conserva uns "privilegis" i els treballadors veuen com, una vegada més, torna caure sobre d'ells el pes de la crisi? (Una dinàmica, d'altra banda, ja anunciada per Marx.)

Davant tot això hom entén que sigui bo reivindicar no solament la

terminologia marxista per a l'anàlisi sociològica i historiogràfica sinó també per a l'examen de la dinàmica política de l'esquerra.

Que la crisi afecti més els treballadors no és una solució neutral, sinó al contrari, és el decantament cap a la consagració i conservació dels interessos de la classe empresarial. Mentre els treballadors, naturals i potencials consumidors, vegin retallat el seu poder adquisitiu el consum es limitarà i a la vegada es returarà la producció. És una roda que acaba perjudicant tothom.

També és bo, com han fet alguns atrevits homes d'esquerra, seguir demanant vies alternatives al neoliberalisme, la renovació de la política inspirada en el marxisme i donar entrada a un concepte de vida alliberador de classe, del medi natural i dels valors integrals de la persona humana. Lluitar contra l'alienació del consum i del treball, com diu Victòria Camps.

Però, jo també mantindria la lluita contra l'alienació ideològica, que no ha desaparegut com molts volen fer creure. La concepció que no hi ha alternativa al liberalisme, impulsada des de la teoria del fi de la història que defensa Fukuyama, és un exemple clar de l'alienació ideològica.

No vivim al segle XIX, però molts dels defectes del sistema productiu sorgits de la revolució industrial persisteixen, com persisteixen trets de la psicologia humana i del comportament social i polític descrits a les obres dels autors clàssics. Tal volta l'explotació és connatural a l'home. Tot i que sigui així, l'home no pot renunciar a millorar les seves condicions de vida, no sols perquè tenen a veure amb el poder adquisitiu sinó perquè, atesa la naturalesa del nostre sistema econòmic, resulten imprescindibles per a poder disposar d'un mínim sentit de dignitat.

Tal vegada la gran revolució, que en part és la que reivindiquen certs grups d'esquerra sorgits de la crítica al comunisme i al neoliberalisme, serà la revolució que vol anar més enllà de la societat de consum per arribar a la societat humana. Una utopia a la qual no podem renunciar si volem mantenir un mínim de felicitat, que és allò a què aspira qualsevol ciutadà del món. □

Els vidres deformats

JOAN MELIÀ

Segons sembla per causes totalment alienes a la llengua i a l'escola, darrerament hem pogut veure que des de la premsa i la política estatals s'ha iniciat una forta campanya d'intoxicació contra la llengua catalana i el model escolar del Principat de Catalunya.

Els qui coneixen la situació real de la llengua catalana a l'escola i a tots els àmbits socials del seu territori difícilment es podien imaginar que per fer aquesta classe d'atacs es recorregués a mentides tan allunyades de la realitat com les que hem pogut llegir i escoltar.

Si s'analitzen els diversos models escolars que des de diversos sectors socials i polítics dels Països Catalans s'han proposat, es pot veure que els més radicals consisteixen a reclamar per al català en el nostre territori un paper idèntic al que al castellà té en el seu.

Així i tot, els models que actualment s'apliquen, encara que estiguin ben allunyats de proposar-se l'objectiu anterior, són vists, des d'aquest espanyolisme que molts ja consideràvem enterrat, com una imposició inacceptable pròpia d'estats dictatorials.

La visceralitat d'aquesta posició amaga que per poder comparar la política lingüística de la Generalitat a la del franquisme caldrà que es prohibeixi l'espanyol, no a Catalunya, sinó a tot el territori castellà de l'estat.

La coincidència en la mentida i en la tergiversació sobre aquestes qüestions que es manifesta en els mitjans de comunicació i entre els polítics de dreta i esquerra de fora

En una societat normal no hi ha cap altra llengua oficial que la que hi és pròpia; a l'escola és ensenyada com a assignatura i emprada com a llengua vehicular.

Per poder comparar la política lingüística de la Generalitat a la del franquisme caldrà que es prohibeixi l'espanyol, no a Catalunya, sinó a tot el territori castellà de l'estat.

del territori català, esmicola la creença (o la ingenuïtat) que els territoris de llengua i cultura no castellana puguin aconseguir la normalitat en el marc de l'estat espanyol.

I mentrestant milers i milers d'escolars dels Països Catalans acaben l'ensenyament primari sense saber parlar i escriure en català i no n'hi ha cap que no pugui expressar-se en castellà: aquesta és la persecució real.

Aquesta polèmica, per tant, actualitza encara més la necessitat de reflexió sobre el paper de l'escola en el redreçament lingüístic i cultural del nostre país.

Escola monolingüe i escola bilingüe

A primer cop d'ull pot semblar que hi ha molts possibles models lin-

Situacions	A 0 10	B 1 9	C 2 8	D 3 7	E 4 6	F 5 5	G 6 4	H 7 3	I 8 2	J 9 1	K 10 0
Llengua Pròpia	ASS VEH	ASS VEH	ASS VEH	ASS VEH	ASS +VEH	ASS VEH	ASS -VEH	ASS (VEH)	ASS	(ASS)	-
Llengua Oficial	-	(ASS)	ASS	ASS (VEH)	ASS -VEH	ASS VEH	ASS +VEH	ASS VEH	ASS VEH	ASS VEH	ASS VEH
Llengua Estrangera	ASS	ASS	ASS	ASS	ASS	ASS	ASS	ASS	ASS	ASS	ASS

ASS: La llengua és ensenyada com a matèria.
 VEH: La llengua és usada com a vehicular de l'escola.
 (): Indica voluntarietat del que hi ha entre els parèntesis.
 +/-: La llengua marcada amb + té un estatus superior en l'aspecte indicat al que té la llengua marcada amb - (en relació, per exemple, al nombre o la classe de matèries ensenyades en una o altra llengua).

güístics per a l'escola; però, bàsicament, només n'hi ha dos: el model monolingüe i el model bilingüe. De vegades es parla d'escola bilingüe per referir-se, inadequadament, a aquelles escoles, o models d'escola, en què s'ensenyen dues o més llengües. Però, per haver-hi escola bilingüe, cal que dues llengües (o més) siguin emprades com a llengües vehiculars en altres matèries a més de les purament lingüístiques. Qualsevol altre ensenyament general, encara que pugui tenir diverses llengües com a assignatura, ha de ser considerat monolingüe. La presència de l'ensenyament bilingüe arreu del món és diversa; hi ha llocs on l'ensenyament bilingüe és general (Filipines, Singapur...), en altres llocs és poc freqüent però és reconegut oficialment (Irlanda, Gal·les...), en altres és vist com una forma d'educació destinada als rics (Suïssa) i en altres com una forma d'educació per als pobres immigrants (Estats Units d'Amèrica).

En el camp de l'ensenyament monolingüe, poden donar-se dues situacions extremes oposades per l'objectiu perseguit. Pot haver-hi ensenyament monolingüe en la llengua pròpia del país (l'escola a Segòvia, Lisboa, París, Florència, Bruges, etc. obeeix a aquesta classe d'ense-

nyament monolingüe); però també pot haver-hi ensenyament monolingüe en una llengua aliena al país, la qual, normalment per imposicions polítiques, és considerada llengua oficial de l'estat a què pertany el

Milers i milers d'escolars
 dels Països Catalans
 acaben l'ensenyament
 primari sense saber
 parlar i escriure en català
 i no n'hi ha cap que no
 pugui expressar-se en
 castellà: aquesta és la
 persecució real.

territori afectat (totes les nostres escoles han estat, i la majoria continuen essent-ho, exemple d'aquest monolingüisme). El primer monolingüisme és propi de països lingüísticament normalitzats i té per objectiu

mantenir l'ús de la seva llengua com a llengua única a nivell social; el segon, en canvi, és propi de països ocupats i té l'objectiu de reemplaçar la llengua pròpia per l'oficial.

La varietat de realitzacions

Entre aquests dos extrems ocupats per monolingüismes objectivament contraris, s'hi poden col·locar moltes variants d'aplicació. Quan aquestes variants d'aplicació són de les que podríem anomenar bilingües, de vegades el lloc de la que denominam llengua «oficial» és ocupat per una llengua que sense tenir aquesta consideració té un gran pes socio-polític sobre el territori.

En el quadre adjunt en podem veure alguns casos. Les situacions, d'esquerra a dreta, van d'una situació normalitzada (A), en què la llengua pròpia és la llengua vehicle d'ensenyament, a una situació en què aquesta llengua és marginada totalment de l'escola (K). Com ja hem dit, la presència d'una llengua estrangera (o més) com a assignatura no afecta aquesta classificació i podria no ser-hi.

La situació A mostra el cas d'una societat normal en què no hi ha cap altra llengua oficial que la que hi és pròpia; a l'escola és ensenyada com a assignatura i emprada com a llengua vehicular i la llengua estrangera (o llengües estrangeres) són ensenyades únicament com a matèries (l'escola de les ciutats que hem citat). La situació K exemplifica un cas en què la llengua pròpia és ignorada a l'escola i on s'empra exclusivament com a vehicular i com a matèria d'ensenyament la llengua «oficial», que té el mateix tracte que tendria en una escola del seu propi territori (la situació a les Illes durant la Dictadura); les altres llengües presents, com a matèria, són estrangeres. És una mostra clara de planificació per a la substitució lingüística.

En les situacions B i J la llengua en contacte (oficial o pròpia, respec-

En aspectes lingüístics som molt més a prop del franquisme que de la normalitat. A l'escola el castellà és tractat molt més com a llengua pròpia que el català.

En l'ensenyament bilingüe, per equilibrat que sigui, les dues llengües no hi són de la mateixa manera i n'hi ha una de caracteritzant.

tivament) que no és vehicular pot ser ensenyada (normalment al marge de l'horari laboral) a voluntat dels centres, dels alumnes o de tots dos i amb sol·licituds i permisos oficials. La situació que es produeix després del decret del maig de 1975 que permet la inclusió de l'ensenyament voluntari i experimental de les «llengües natives españolas», exemplifica la situació J.

En les situacions C i I la llengua que no és usada com a vehicular és ensenyada obligatòriament com a assignatura. En aquestes situacions no ocupen el lloc de llengua estrangera perquè la seva presència no és deguda a raons pràctiques de comunicació internacional, sinó a raons polítics: és imposada en el cas C com a llengua de tot l'Estat i, en el cas I, com a reconeixement de l'«enriquidora» diversitat lingüística. El cas I exemplifica la nostra situació a partir del curs 79-80, en què entra en vigor el mal anomenat «Decret de bilingüisme».

A les columnes D i H és permès usar les dues llengües com a llengües vehiculars. De tota manera és necessari sol·licitar permís i exposar arguments perquè una de les dues pugui ser emprada (l'oficial a D, la pròpia a H); en canvi, emprar exclusivament l'altra no exigeix cap trà-

mit ni justificació. Els resultats d'aquestes situacions solen ser de predomini ampli d'ensenyament en la llengua no gravada i, en tot cas, de presència testimonial i vacil·lant de l'altra. La situació actual a les Illes exemplifica el cas H.

A les columnes E i G es mostra com les dues llengües són obligatòriament usades com a vehiculars, però una de les dues té una major presència (en més matèries o durant un període més llarg d'escolarització), una presència selectiva (en les matèries més «importants») o ambdues coses alhora. Algunes escoles de Puerto Rico són exemple del cas E. Les escoles d'Ucraïna, com a mínim fins fa poc, en són exemple del cas G.

A F es representa una situació equilibrada, en la qual les dues llengües són ensenyades i emprades vehicularment en igualtat total i en les mateixes condicions (nombre d'hores i classe de matèries, que poden alternar-se).

Els camins de la normalitat

De totes aquestes situacions només les representades a les columnes E, F i G poden dir-se d'escolarització bilingüe. En totes les altres s'exemplifiquen situacions d'escola monolingüe. A les columnes D i H, el sistema general seria monolingüe,

però permetria el bilingüisme com a fet excepcional.

Si volem col·locar en aquest esquema l'escola de les Illes, ens serà fàcil veure que s'ha de situar a la columna H. En aquest lloc la llengua pròpia està a set posicions de la que ocuparia en una societat normalitzada (0 de l'esquerra); mentre que la llengua oficial, està a 3 de la que ocupava en plena dictadura (0 de la dreta) o, d'una altra manera, a 3 del que ocupa en el seu propi territori. En aspectes lingüístics, per tant, som molt més a prop del franquisme que de la normalitat. A l'escola de les Illes Balears el castellà és tractat molt més com a llengua pròpia que el català.

Al Principat, les directrius permeten moure's lliurement entre les posicions E i G; per tant, com a mínim, parteix del tracte d'igualtat teòrica que determina la legislació.

Així i tot, aquesta pretesa igualtat no resisteix cap tipus d'anàlisi, per superficial que sigui. La situació F, teòricament la més igualitària, en una societat en què ambdues llengües tenen un ús social equilibrat inclina la balança a favor de la llengua oficial i a la desaparició de la pròpia, si aquella influeix també des de fora (oficial de tot l'estat, mitjans de comunicació, major nombre de parlants) o a causa de la inèrcia

social si a la situació F s'hi arriba des de la dreta del quadre. Si, com en el nostre cas, l'ús social, sobretot en alguns nivells, es decanta per la llengua oficial el desequilibri continua engrandint-se. De fet és un model d'aplicació molt escassa.

En l'ensenyament bilingüe, per equilibrat que sigui, les dues llengües no hi són de la mateixa manera. J. Fishman parla de la llengua caracteritzant, la que no s'ensenyaria si no es tractàs d'una escola bilingüe, i de la no caracteritzant, l'altra. Segons Fishman l'escola ha d'assegurar que la caracteritzant sigui present en els plans d'estudis amb vigor i efectivitat i que la no caracteritzant, encara que sigui clarament dominant en la societat circumdant, no tenguí un pes exagerat.

Les úniques posicions acceptables per frenar la substitució lingüística són de la A a la F, de més a menys efectives, i poden indicar, a la inversa, quin és el camí a seguir. A Flandes, la planificació lingüística per recuperar l'ús social del neerlandès ha passat per la prohibició

A Flandes, la planificació lingüística per recuperar l'ús social del neerlandès ha passat per la prohibició d'ensenyar en francès a les escoles; a Valònia, respecte al neerlandès, les restriccions són les mateixes.

d'ensenyar en francès a les escoles i com a assignatura només pot ser ensenyat, com a màxim tres hores setmanals, a partir del cinquè curs (onze anys); a Valònia, respecte al neerlandès, les restriccions són les mateixes. Al Quebec, tradicionalment amb doble oferta d'escolaritza-

ció (francesa i anglesa), s'ha hagut d'elaborar una reglamentació molt estricta per evitar l'afluència massiva de quebequesos i immigrants a l'escola anglesa i retornar el francès a la seva situació de privilegi i de llengua nacional. En ambdós casos, situables dins la columna A, s'ha aconseguit l'objectiu en relativament pocs anys.

Apuntar a la situació descrita a A no és altra cosa que aspirar a la situació lingüística escolar que tenen a Toledo, Sevilla, Burgos o Madrid, indrets del mateix estat de dret, segons diuen.

NOTES

1 Fishman, J.A. *Bilingual Education: An International Sociological Perspective*. 1976.

2 A partir d'ara parlarem de "llengua pròpia" i "llengua oficial" en aquests dos sentits, al marge que la "pròpia" en alguns casos pugui ésser també "oficial".

3 Obra citada.

4 En el nostre cas la llengua caracteritzant hauria de ser la catalana, ja que el procés que seguim és de dreta a esquerra del quadre; és a dir d'ensenyament monolingüe castellà a la incorporació del català.

5 Pete Van de Craen: "The role of linguistic legislation or the regulation of linguistic pluralism in Belgium". Comunicació presentada al simposi "Estat i població plurilingüe". Barcelona 1991.

6 Bruch, M. Lluïsa & Plana, Júlia: "La situació lingüística a les escoles quebequeses". Barcelona 1990.

és a debat.

Revista
trimestral

debat
NACIONALISTA

"*Pretén ésser una eina més al servei de la reconstrucció nacional dels Països Catalans oberta a totes les tendències i ideologies que vulguin, sense complexos, construir la nació catalana.*"

Subscriu-te i participa en el debat.

Targeta de subscripció Nom _____ Adreça _____ Població _____ ☐ Subscripció normal 2.500 Ptas. ☐ Subscripció suport 3.500 Ptas. Altres formes de pagament: ☐ Xec bancari adjunt num. _____ ☐ Contra reemborsament _____ ☐ Dlr postal _____		Distingit senyor, Us preguem que fins a una nova ordre de subscripció a l'edició CDP obriu el vostre arxiu de correu i rebuts corresponents d'estalvi els rebuts anuals, que per a aquesta entitat us siguin presentats. Cordialment, Signat Gran Via de les Corts Catalanes, 570, entresol Tel. 454.97.02 Fax: 454.97.03 08011 Barcelona
Domiciliació a Banc o Caixa de _____ de 199 _____ Sr. Director Banc o Caixa _____ Sucursal _____ Adreça _____ Compte corrent/llibreta d'estalvi num. _____ A nom de _____		CDP Centre Documentació Política

Pere Cànovas, autor dels vitralls de la catedral de Mallorca

JOSEP M. MAGRINYÀ I BRULL

Pere Cànovas i Aparicio és un vitraller que té una obra important a la Seu de Mallorca. Els finestrals amb vitralls són la característica més genuïna de les catedrals gòtiques, esveltes, nervudes, concebudes amb grans obertures perquè els temples poguessin omplir-se de llum. Però la manca de pressupostos ens ha avesat a veure finestrals cecs, tapiats o només amb una part vidriada, sovint minúscula. Segles i segles en què molts temples, més bé foscos, han romàs sense la claror que els mestres medievals havien desitjat. La recuperació de finestrals és una tasca engrescadora que en alguns llocs es va iniciar fa unes dècades i que ha tengut lloable continuïtat. La Seu de Mallorca ha seguit per aquest camí i una part important de l'obra l'ha realitzada en Pere Cànovas, un artista de gran força expressiva, sempre amb l'afany de millorar el sentit creatiu que posseeix, una persona de gran contingut humà.

Pere Cànovas i Aparicio. Al fons, fotografies d'obres seves. En primer terme una «margarita» de la cripta de la Colònia Güell a Santa Coloma de Cervelló, obra de Gaudí. Al damunt, a la dreta, les portes i les figures permeten apreciar la dimensió de la gran vidriera de l'església de Sant Antoni, a la capital de la República Dominicana.

- En definitiva, quants vitralls heu fet per a la Seu de Palma?

- Sóc aquí en un moment molt oportú per disfrutar, el dia 3 d'octubre, de l'obertura del 14è i 15è finestrals amb vitralls originals meus. Vull dir que els he dissenyat i els he pintat. He fet els projectes a escala sobre el

tema que ha indicat el Capítol Catedralici. El primer vitrall que vaig fer va ser sobre tres projectes de Juan Bautista Castro, un gran il·lustrador, de Burgos, ja d'edat avançada. Posseïa una extraordinària facilitat per a les vinyetes, i jo l'admirava molt. Va fer totes les vidrieries de la Porciúncu-

la. En la confecció dels vitralls coincideixen dues persones: l'artista, el pintor, i el vitraller, l'home d'ofici. Si els podem unir en una de sola apareixen figures singulars com Marc Chagall. La seva obra bàsica era vidriera (té vidrieries extraordinàries a Magúncia, Zuric, a la Riviera...).

- *Chagall era vitraller en el sentit de l'ofici?*

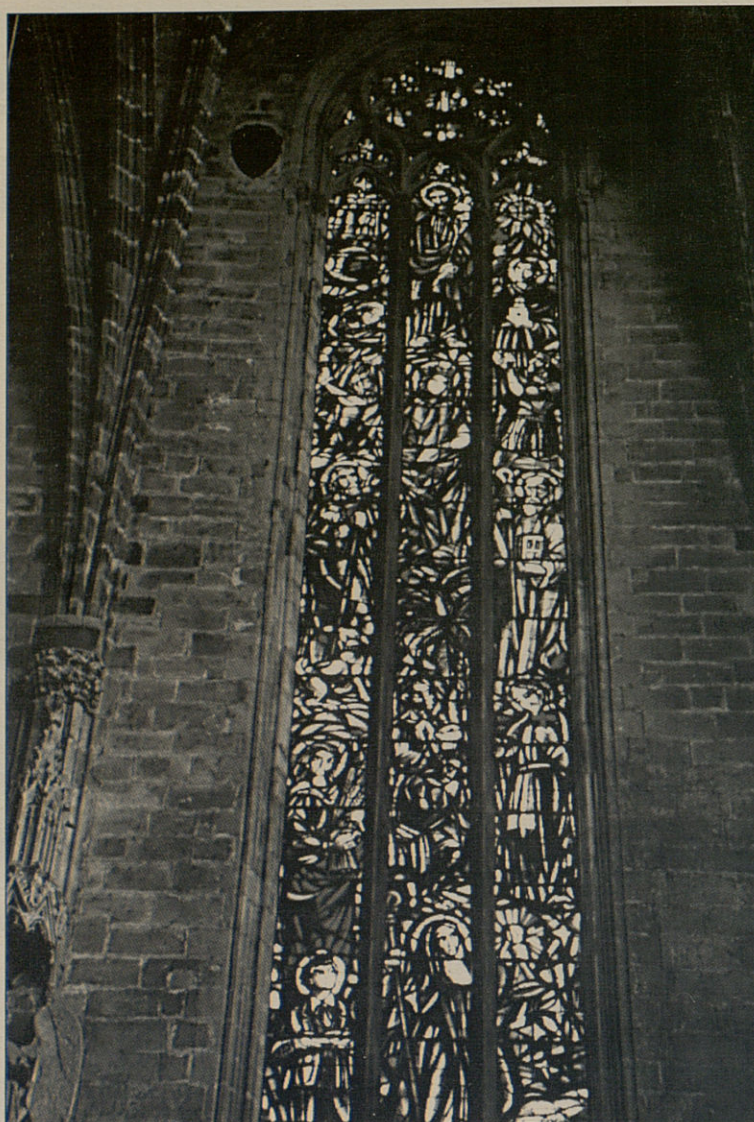
- Interpretava el motiu, la composició, el color... Però jo vaig veure un reportatge televisiu i no em va semblar que fes res de l'ofici propiament dit: la vidriera estava feta i ell amb el pinzell tocava el fons... no podia fer res perquè el vitrall ja estava fet. Jo vaig treballar en un gran taller, Oriach, i hi havia un gran mestre vitraller, en Martorell. Una vegada l'Oriach li va preguntar: Aquests dibuixos que tenen tanta força, perquè no els interpretes tu mateix? Prou, ja ho faré, va dir. Era un home molt humil, i sí, amb el pinzell i els altres estris va traslladar al vidre allò que hi havia al paper. És una cosa molt bonica, perquè l'obra que un mateix pareix és l'obra que té força. Més tard en Martorell va fer dos finestrals de la catedral de Barcelona.

- *Així aquests quinze finestrals que teniu a la Seu, és una obra completament vostra.*

- Sí, des del projecte inicial en el paper fins que veus el color, amb la grisalla (òxids metàl·lics), el negre... I la perspectiva, perquè un finestral que té la base col·locada a 30 o 40 metres d'alçada i el punt superior a 13 m més, cal que quan es contempli no acusi la diferència de distàncies.

- *Gaudí hi té dos finestrals a la Seu...*

- Quan vaig tenir els primers contactes amb el Capítol de la Catedral per continuar els vitralls que Antoni Gaudí havia fet per iniciar l'obertura dels finestrals tapats, varen ser per netejar i restaurar les parts deteriorades. Gaudí va usar una tècnica sense servir-se de la grisalla, el modelatge de la pintura: com en el cas de la impremta, cercava els tres colors primaris en el vidre (en un vidre especial "plaqué" que duu una pel·lícula d'uns 2 mm de color) i superposava els vidres de colors fins a obtenir els tons que pretenia. Aquestes dues joies de 1904 que hi

El patriarca Sant Josep presideix el vitrall dels sants de la capella reial de la Seu de Mallorca, amb les figures de Santa Clara, fra Juníper Serra, Sant Roc, Sant Antoni, Sant Domènec Savi...

Les dues joies de Gaudí que hi ha a la capella reial són una part dels projectes que Gaudí va deixar per continuar la recuperació dels finestrals. El 1978 em varen cridar perquè havien decidit obrir uns altres finestrals i continuar l'obra de Gaudí

ha a la capella reial -abans d'arribar a les tombes dels reis de Mallorca- són una part dels projectes que Gaudí va deixar per continuar la recuperació dels finestrals. En 1978 em varen cridar perquè havien decidit obrir uns altres finestrals i continuar l'obra de Gaudí. Vaig dir al canonge Llorenç Tous que era una cosa que avui no es podia fer amb la mateixa tècnica, perquè amb la tricomia del color el cost de cada vitrall (jo havia fet unes proves) no baixaria dels 30 o 40 milions, però que es podien fer coses amb la mateixa dignitat i una altra tècnica. Em va dir: Pere, fes un vitrall teu, que sigui de la teva mà, de la teva concepció... Bé, doncs ja ho faré, li vaig respondre.

- Tota aquesta aportació vostra serà històrica en el conjunt de l'obra catedralícia.

- Sí, evidentment, crec que sí. Per a mi ha estat motiu d'orgull, i estic molt reconegut a tots els qui han volgut que hi treballàs. M'hi sento molt identificat, com a vitraller i com a català perquè som dos pobles que en la cultura tenim una mateixa font.

- Centrant-nos en la vostra persona, tota la vida us heu dedicat als vitralls?

- Sí, fa uns 45 anys que no faig altra cosa. Vaig néixer a Sant Adrià del Besòs el 1930, i devia tenir 18 o 19 anys quan vaig començar. Als 16 anys rebia classes en un taller d'imatgeria i escultura, amb pràctiques de polícromia, dorat, retaules, pintura mural, sempre dedicat a l'art religiós. L'any 1952, el del Congrés Eucarístic, vaig passar a fer vitralls: el color i el vidre m'atreien molt, veia que es podien fer coses molt boniques. Jo havia estudiat a Llotja, per on passaven grans mestres que impartien classes de dibuix clàssic, modelatge, composició, dibuix al natural... En aquella època hi havia Francesc Labarta i el gran professor Josep Morell, una gran persona que malauradament va morir molt jove però que va deixar una bona obra (cada any guanyava el premi del cartell de turisme!) i una bona escola. Les classes de figura natural les vaig fer amb en Morales, i l'escultor, com a padrí meu, va ser Vicente Navarro, d'origen valencià, que té molta obra pública a Barcelona (les figures de l'antic Banc d'Espanya, a la via Laietana; una maternitat, a la plaça de Catalunya; la figura sensacional de Manolete que va modelar amb motiu de la mort del torero...). Era deixeble de Benlliure. M'agradava molt, el tro-

Els retrats de Josep Torrens i del seu germà Guillem en l'oratori particular de la família. Realització modelada amb grisalla.

El vitrall és vidre,
negre i color, i el plom
com més simple millor.

En la meua obra
simplifico cada vegada
més el modelatge perquè
el vitrall més pur és el
que diu més: color i
negre, sense matisos.

bava meravellós.

- Us heu dedicat a alguna d'aquestes arts que practicàreu a Llotja? Hi heu reexit?

- En aquestes arts he vist un camí més problemàtic. M'agrada l'escultura i la pintura. La meua pintura era de dimensions, de relleu. Per això m'atreu el mural, que sempre en té. A la capella Sixtina les pintures de Miquel Àngel tenen relleu perquè són l'obra d'un escultor, són escultura plana. No es poden comparar amb Rafael ni amb cap altre pintor de renom.

- En el vitrall s'aconsegueix aquest relleu?

- Sí, ho aconseguim, però plasmàticament el vitrall és pla. Crec que el vitrall pur no és el que es modela massa, com una fotografia que fa retrats. Precisament aquí a Mallorca vaig fer unes vidrieres per a una capella particular de mossèn Josep Torrens (el seu germà Guillem va morir fa poc) amb els retrats d'ell, del seu germà i dels seus pares, i emprant la grisalla vaig lograr tots els matisos que pot oferir una

fotografia. El vitrall és vidre, negre i color, i el plom com més simple millor. El vitrall ha tengut diferents èpoques, des del romànic/gòtic de la catedral de Lleó, Chartres, Notre Dame de París, i l'italià, que ja no m'agrada tant perquè s'hi posen gruixos i es modela massa. En la meua obra simplifico cada vegada més el modelatge perquè el vitrall més pur és el que diu més: color i negre, sense matisos. Els matisos els fa el color amb la gama del vidre. Aquest matí he estat a la catedral i he vist el finestral amb el càntic de Daniel que diu "muntanyes i turons, beneïu el Senyor" i m'he adonat que feia molt bonic i que no desentonava dels altres. El veritable artista ha d'aparèixer quan fa el projecte origi-

nal, quan la seva traça de pintor sap equilibrar els colors, els verds i els vermells... tot ben planificat abans de començar l'obra.

- *Projectes pròxims?*

- Crec que el Capítol està molt content del que he fet: Don Francesc Suàrez, don Dionisio Sastre, don Jaume Cabrer, don Llorenç Tous que és qui intervé en la part bíblica. Ara queden per fer tres finestrals més, i m'agradaria molt que s'hi pogués traslladar l'obra projectada pel meu amic Nils Burwitz perquè és una cosa que crec hi ha d'escaure molt bé i especialment perquè en Nils és una persona molt estimada a l'illa que s'ha integrat plenament i ell mateix es considera un connatural del país. És un projecte molt oportú i d'actualitat històrica que té moltes possibilitats per a realitzar-se plenament. Els vitralls que ha fet per a la l'Església Anglicana de Palma demostren la categoria artística i la dignitat amb què tracta l'especialitat. Ho dic així perquè ho crec sincerament i honradament.

- *Després dels que va fer Gaudí, els finestrals recuperats de quins anys són?*

- N'hi ha uns del 39 o 40 que va fer la casa Ubach de Barcelona. N'hi ha un altre, encimbellat a la primera planta, que és com d'alabastre, que no llueix el suficient. No sé de quan és. Els més antics que conec són els de la casa Amigó, també de Barcelona, de 1898, que són com un mosaic. Va ser el canonge Baltasar Coll qui va iniciar la segona etapa de la recuperació. Va dir que "amb aquests tapissos aquesta catedral no va, s'hi hauria de fer alguna cosa". A mi em va semblar que el que calia era treure els vitralls de Gaudí i alçar-los perquè tota la capella reial tingués la unitat que li faltava. Estaven col·locats a uns laterals. El problema dels vitralls de Gaudí era que estaven fets per tricomia, estaven romputs interiorment, i calia restaurar-los, cosa que vaig fer al meu

taller. Em van ocasionar molta feina perquè eren quatre vidres sobreposats i sovint el romput era un de l'interior. Amb l'aigua i la pols que entraven per les escletxes, els vidres havien adquirit el to vell, de patina antiga que tots coneixíem, i quan els retornàrem els colors naturals, clars, pàl·lids, gairebé transparents, va semblar que havíem fet com els japonesos a la capella Sixtina, "que ja no eren les pintures de Miquel Àngel" sinó unes estampetes molt acolorides.

- *La importància dels vidres de colors en el modernisme, té res a veure amb els vitralls catedralicis?*

- El modernisme no té cap problema. El bon disseny de Domènech i Montaner, Puig i Cadafalch, Jujol, i el mateix Gaudí... (i aquí, a Palma, el Gran Hotel), són problemes de negre i color, no hi entra pintura, més que altra cosa són vidrieres. Gaudí no va prodigar molt el vitrall, va preferir el mosaic, la ceràmica, el ferro i la

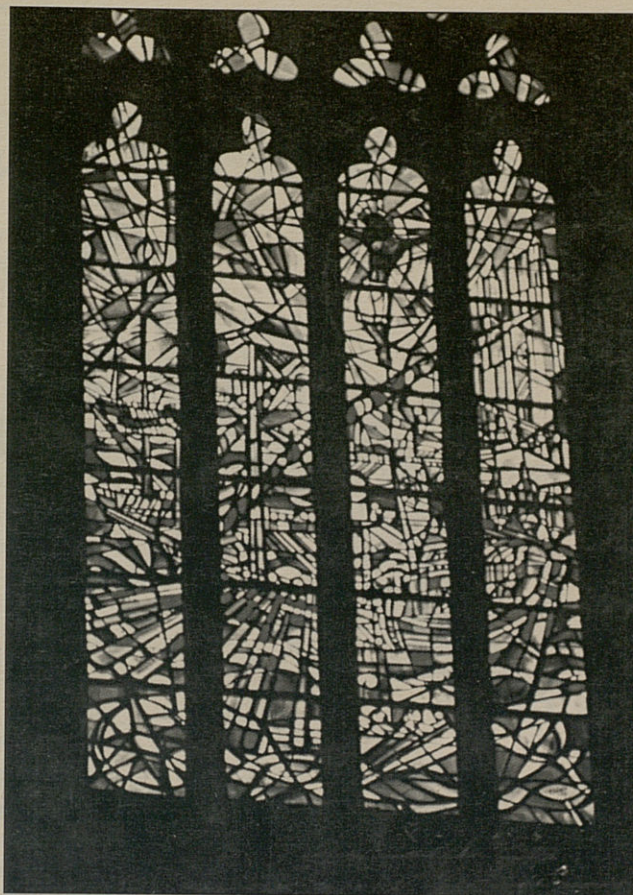
Plafó a l'església de Peguera, netament figuratiu.

pedra. Hi ha una anècdota que ho corrobora: a la cripta de la Colònia Güell, que històricament és una de les millors obres de Gaudí i que té l'originalitat dels finestrals "margarites", de ferro i vidre, el vidre que hi havia era blanc. A la mateixa època que vaig fer la primera obra a la catedral de Mallorca, quan treballava

Etapla de pintura en la realització d'un vitrall.

El Crist de Lepant, obra magna en els vitralls de Santa Maria del Mar de Barcelona. La presència de la nau que duia el Crist (construïda a les drassanes de Barcelona) fa creure erròniament que el vitrall representa la batalla de Lepant. És la pregària a la porta de la basílica que efectuaren les tropes abans de l'embarcament,

a l'empresa Oriach que era la que restaurava Santa Maria del Mar i havia fet coses de gran envergadura a Amèrica, vaig tenir ocasió de proposar al rector, mossèn Cases, de fer entrar el color a la cripta substituint el vidre blanc per vitralls. Hi vaig fer

l'obra que ja havien dissenyat els dos arquitectes de la parròquia, un d'ells en Joan Bassegoda Nonell que jo coneixia, però que no acabaven de realitzar. El problema consistia en unes fulles molt grans, de 80 cms, difícils de logar perquè el vidre amb

què es treballa el vitrall és de 3 mm. La cripta ha quedat molt bonica, ha millorat molt, i fins i tot se n'han fet postals.

- Així, doncs, també participàreu en la restauració de Santa Maria del Mar.

- No solament hi he participat sinó que fa 4 o 5 mesos, l'actual rector, mossèn Tort, em va demanar que historiés els vitralls originals que hi tinc, que són vuit, i vaig fer uns bocets amb uns escrits en català i castellà que explicaven cada vitrall, per poder-los oferir als visitants com a informació del temple. Hi consta l'anècdota que el col·locat al presbiteri, a mà esquerra mirant l'altar, amb decoració ornamental, el va pagar gent del tèxtil amb n'Agustí Montal i en Joan Graupera al capdavant (els impressors van pagar el de Sant Joan Evangelista), i com que en Montal era president del Barcelona vaig tenir la idea, d'acord amb la junta d'obra, de posar-hi l'escut del Barça.

- A Mallorca, teniu altra obra més que la de la catedral?

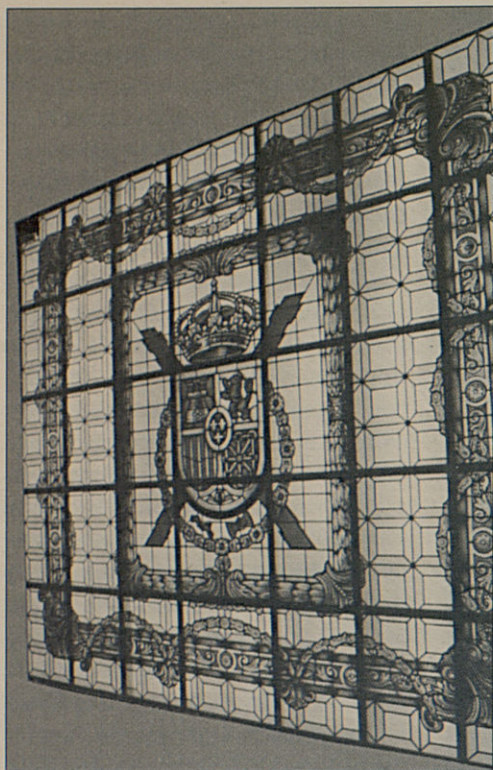
- Sí, en diversos llocs: el finestral de Sant Josep Obrer, de tema abstracte, només color però amb molt de ritme; el mural dedicat a la Mare de Déu de Montserrat a la parròquia del mateix nom, també de concepció molt moderna, amb la imatge de la verge i els escolanets... L'art evoluciona i cal seguir els corrents que marquen els temps. Més figuratius són els quatre plafons de l'església de Sant Sebastià i el de Peguera. A Palma, a Sant Jaume, vaig reproduir uns finestrals que faltaven. A Muro, Llubí, a Cala Ratjada... La cúpula de l'església dels Dolors, de Manacor, que n'estic molt content, amb molta policromia i unes línies que recorden Mallorca, des de ponent a llevant seguint la orientació de la claror. La vaig fer en temps del rector Joan Bauzá, ara al Perú.

- Teniu més obra aquí que a cap altre lloc?

- En tinc també a Amèrica, i em plau molt el finestral amb el tema de l'Oració de l'Hort que hi ha a

Preparació de figures per a un mural.

Les armes reials de Joan Carles a la claraboia del Banc Central de Barcelona, causa de l'anècdota que Pere Cànovas explica en l'entrevista.

Croquis que situa els quinze finestrals amb els vitralls de Pere Cànovas a la Catedral de Mallorca: 1.Crist de la Llum; 2-3.Temes bíblics; 4. Apòstols; 5.Sants i santes; 6.Màrtirs; 7.Profetes; 8.Vinya de Nebot; 9.Multiplicació dels pans i els peixos; 10.Família al Paradís; 11.Assumpció de la Verge; 12.Mare de l'Església; 13.Sol i lluna beneïu el Senyor; 14.Muntanyes i turons beneïu el Senyor; 15.Neus i gelades beneïu el Senyor. A, B de Gaudí; C, D d'Amigó.

la primera catedral que històricament es va construir a l'Amèrica hispana, la de Santo Domingo. El vaig fer a Barcelona i se'l van endur molt ben numerat i embalat. En aquell temps la República Dominicana vivia moments polítics molt turbolents i uns amics que hi anaren dugueren una fotografia com a testimoni que el vitrall estava col·locat. A Puerto Rico una obra de més de 300 metres de vitrall en una sola església. A Venezuela, a Santo Domingo...

- El vostre taller tindrà continuació?

- Som dos socis, i jo hi tinc la part artística, estudi i pintura. M'ajuda la meua filla que ha acabat fa un any la llicenciatura de belles arts i la considero molt preparada per continuar la meua obra perquè a la universitat els exigeixen molt. Però encara no la deixo participar. Em diu que l'art ara és molt conceptual. Els qui fa temps treballem en la tècnica

del vitrall ens trobem que hi ha molts "nins" llicenciats en art que amb prou feines saben agafar el llapis, ni el carbó, ni el pinzell. Estic content que la meua filla hagi viscut de petita el dibuix, la pintura i el modelatge perquè em fa creure que està en con-

dicions de reeixir en la feina que faig que és la que vol fer. Tot això del concepte, el concepte i sempre el concepte t'agrada els tres primers dies, però al quart ja te n'has cansat, ja no hi veus res. La pintura moderna ha de tenir un transfons molt intel·lectual, sinó no s'aguanta.

- Teniu alguna anècdota per posar el punt final?

- Doncs que a l'edifici del Banc Central de Barcelona van voler un vitrall amb l'escut reial per a la claraboia del vestíbul. Això succeïa el 1976, just quan Joan Carles acabava d'accedir al tron. Enlloc tenien les armes reials. Ni al govern militar, ni a les institucions civils, enlloc. Fins que un dia les vaig veure en el cendrer de la Casa Medina!... tanmateix una casa molt antiga dedicada a l'elaboració d'insígnies i escuts, i ara també de "pins". □

El problema dels vitralls de Gaudí era que estaven fets per tricomia, estaven romputs interiorment, i calia restaurar-los, cosa que vaig fer al meu taller.

Palma, setembre 1993

Apologia del llibre lligat

MATEU GRIMALT I SUREDA

L'abús de paper voladís que l'ensenyament modern creu indispensable és inversament proporcional al grau d'aprenentatge que es vulgui assolir.

Apotegma: Com més paper, menys ciència.

Amb l'ànim d'erradicar dels alumnes i mestres l'addicció a la fotocòpia s'expressen seguidament dues bateries d'ítems de refús i denigració de les fotocòpies i apunts (1,2,3, 4,5,6, i 7) i set altres ítems d'apologia i elogi del llibre rel·ligat (a,b, c,d,e,f i g) concloses amb una arenga.

1).- Els apunts amb seqüència i ritme de dictat són sovint un mitjà disciplinari per tenir els alumnes constrets a escriure defugint així l'eufòria de l'oci pensador.

2).- Un cop inventada la impremta cal confessar que "los apuntes ejercitan más la mano que la mente" i fan créixer durícies als dits índex i del mig.

3).- Apunts i fotocòpies, una paperassa sense lligar, acaben finalment extraviats, inclassificables, a un prestatge; o bé requeriran la tasca extra d'arxivar-los i autoeditar-los a l'ordinador.

4).- Quan es comença un curs pautat per un llibre de text, ja se sap amb quins ànims s'ha d'emprendre per cobrir-lo: però si el professor és un addicte a la fotocòpia sempre pot sorprendre al darrer minut amb un fasci-

Dibuix d'Ofèlia Novella.

cle o feix de fotocòpies onerant.

5).- La fotocòpia sol ser un furt contra la propietat intel·lectual de l'autor del llibre i a l'ensem un desperdici de paper ja que els fulls de la fotocòpia no s'escriuen per les dues cares o gairebé.

6).- Els pares paguen els llibres de text... però els doblers de butxaca solen ser els que paguen la setmanal sagnia de la indefugible fotocòpia; ben sovint amb una impressió molt pitjor que la més descurada pàgina d'un llibre.

7).- La memòria visual, ben important pels aprenents, es veu ben poc nutrida o estimulada pels manuscrits sobre paper quadriculat, fet per als números i no per a les lletres, com a superfície uniforme sense perfil ni contrast.

a).- Cal honorar el rol clàssic a

l'ensenyament del *tractatus* o llibre pautat, graduat, vertebrat, propedèutic, expositor d'un sistema que només es pot veure dins la pau pausada de l'aula sense el desdibuix de la frissor o la parcialitat. Quan s'empren, pot ser ver allò de *distrahit animum librorum multitudo*.

b).- Aquest llibre de text sistemàtic, que mai s'estudiarà del tot, serà un company de pretatge on l'estudiant podrà acudir molts d'anys

a consultar formes i fórmules, dades i dubtes, amb millor assequibilitat que la fotocòpia fungible arrugada dins una caps.

c).- El professor desordenat trobarà en el llibre sistemàtic l'element de disciplina i ordre docent per a no confondre tant els deixebles que pensaran allò de *intelligerem si tacuisses*.

d).- Llibre de text vol dir una cosa **teixida**, ben acabada, que es pugui guardar per saber, al contrari de la fotocòpia que només sol servir per aprovar un examen i es llença un cop usada.

e).- Per a un professor d'aquests que llegeixen el llibre pot esser fins i tot ben bo, fent honor al nom clàssic de

"lector" (lecturer), utilitzar la claredat i ordre d'un bon text que ajuda a sintetitzar, comentar, animar discussions...

f).- Com el déu Janos bifront, el mestre ha de ser repetidor i innovador, i la seguretat del mètode (mètode = acompanyament en el camí) l'ha donada sempre el fet d'aprendre primer l'ofici o l'art abans d'alçar el vol de la investigació.

g).- Un llibre lligat, rel·ligat, és un element que té un lloc a les esglésies de la cultura: la biblioteca, on encara no hi volen fotocòpies, ni fulls a lloure, ni papers arrencats, ni apunts.

Oh tu, lector sofert, que saps fruit d'un llibre, no et deixis enganyar pels succedanis de llibre: paperassa sense nom d'autor, sovint mal sintaxiada. □

Les conclusions d'un seminari dedicat a nacionalismes agressius i nacionalismes de la dignitat

E.M.

El seminari que anualment organitza el Grup Blanquerna per tractar qüestions relacionades amb la identitat nacional del nostre país, enguany va versar sobre «Nacionalismes agressius i nacionalismes de la dignitat». Les diverses ponències tractaren els següents temes: **Les nostres identitats** (Isidor Marí, sociolingüista), **El preu del nacionalisme agressiu** (Salvador Cardús, sociòleg), **Avanços en l'autenticitat i la consciència nacional de les Illes** (Pere Fullana i Antoni Marimon, historiadors), **La Mallorca fragmentada dels anys 90** (Antònia Ripoll, geògrafa), **Fonamentalisme i nihilisme a la nostra societat** (Àngel Castiñeira, filòsof), **Integrisme religiós i Concili Vaticà II** (Antoni Deig, bisbe de Solsona), **Racisme i xenofòbia a Mallorca** (Carmel Bonnín, president de Justícia i Pau) i **Maastricht i la democràcia dels nombres** (Josep Melià, polític i escriptor). Cada ponència va ser discutida i analitzada pels grups de treball i les conclusions permeten elaborar els 10 punts que figuren en aquestes pàgines i que proporcionen la millor il·lustració d'allò que va ser el seminari d'enguany.

Cal destacar que aproximadament la meitat dels 225 assistents hi acudia per primera vegada, un fet ben significatiu de l'interès que l'encontre manté en molts sectors de la nostra societat. També la presència d'una vintena de valencians que segueixen el curs amb satisfacció creixent va denotar l'expectativa que el Blanquerna havia aconseguit entre certs grups de jovent del País Valencià, després dels intents no reeixits d'anys anteriors.

En alguns actes la sala esdevingué insuficient.

La fotografia de família del Blanquerna 1993.

CONCLUSIONS

ESTABLERTES EN EL IX SEMINARI DE FORMACIÓ I ESTUDI DEL GRUP BLANQUERNA QUE TENGUÉ LLOC AL SANTUARI DE LLUC ENTRE ELS DIES 23 I 26 DE SETEMBRE DE 1993

En compliment de la voluntat expressada per la majoria dels assistents al novè seminari fet a Lluç a darreries del passat mes de setembre, posam de manifest les següents conclusions:

1.- El coneixement que la nostra identitat com a persones i com a poble és quelcom necessari i previ per poder assolir el grau de dignitat que ens permetrà sostreure'ns als condicionaments que l'expansió dels nacionalismes agressius imposa. Si sabem qui som entendrem la importància que tenim com a persones membres d'un col·lectiu culturalment molt digne de ser tengut en compte. Si sabem qui som podrem identificar i localitzar els punts on som agredits.

2.- Tot i que hi ha senyals raonables per valorar positivament l'avanç que, en relació a la nostra consciència d'identitat, s'ha produït en els darrers vint anys, l'agressió de les cultures i de la llengua dominants en el nostre àmbit és força preocupants perquè dificulta la integració dels distints grups socials que es van instal·lant al nostre país.

3.- Rebutjam els nacionalismes agressius, imperialistes i dominadors que no tenen fonamentació ètica sinó que parteixen de preconcepcions idealistes manifestades clarament en els fonamentalismes polítics i en els totalitarismes.

4.- Diferenciam les actituds alliberadores i amb vertader deler per «l'home nou» -esperança i meta dels homes de bona voluntat- dels fonamentalismes religiosos causants de desgràcies i descrèdits.

5.- La nostra actitud cívica i la nostra voluntat política es decanten fermament per la lluita coratjosa i esperançada per a la nostra supervivència com a poble, la qual cosa suposa poder decidir sense els condicionaments que imposen els poders colonitzadors i imperialistes que ens limiten les pròpies iniciatives i el nostre viure en llibertat.

6.- Som solidaris i demanam ser correspostos en la nostra opció d'obertura cap a qui ens volen imposar interessos culturals, econòmics i lingüístics.

Els ponents Pere Fullana i Antoni Marimon desenvolupen el tema "Avanços en l'autenticitat i la consciència nacional de les Illes".

7.- Es insuficient la sobirania de què disposam i ens cal el poder polític que ens permeti decidir sobre els nostres interessos com a comunitat diferenciada. Per això consideram imprescindible una estratègia política de pactes, aliances o confederacions que pugui garantir aquest dret essencial a qualsevol llibertat.

8.- Es poden treure massa exemples de mala convivència i d'enfrontaments, entre distintes comunitats que comprateixen un mateix territori, per no preocupar-nos pel que pugui passar en el futur si no assolim unes cotes mínimes d'integració social i cultural. La bona convivència va lligada a uns interessos comuns culturals, polítics i econòmics.

9.- Aquí no hi ha hagut ni encara existeix, a nivell d'Administració, cap dispositiu que informi sobre la nostra realitat geogràfica, històrica, cultural, lingüística, social i econòmica a les persones que vulguin quedar-se a viure entre nosaltres ni a la població formada pels ciutadans de les Illes. Aquesta manca de voluntat política integradora ens ha duit a la perillosa disgregació i insolidaritat actual.

10.- Per tot el que hem tractat en aquest seminari, manifestam la nostra voluntat política de col·laborar, positivament, a la construcció d'una comunitat illenca conscient de la seva dignitat. Una comunitat intercomunicada, oberta i solidària. □

Lluç, setembre de 1993.

CALENDARI D'ACTES DE L'OBRA CULTURAL BALEAR

Novembre:

- 13 Encontre de Delegacions
- 27 Trobada de Joves a Inca

Sense data definitiva:

- Edició del calendari per al 94 dedicat als germans Forteza
- IV Encontre de Cultura
- Inauguració de la torre de Voltor a Alfàbia.

Desembre:

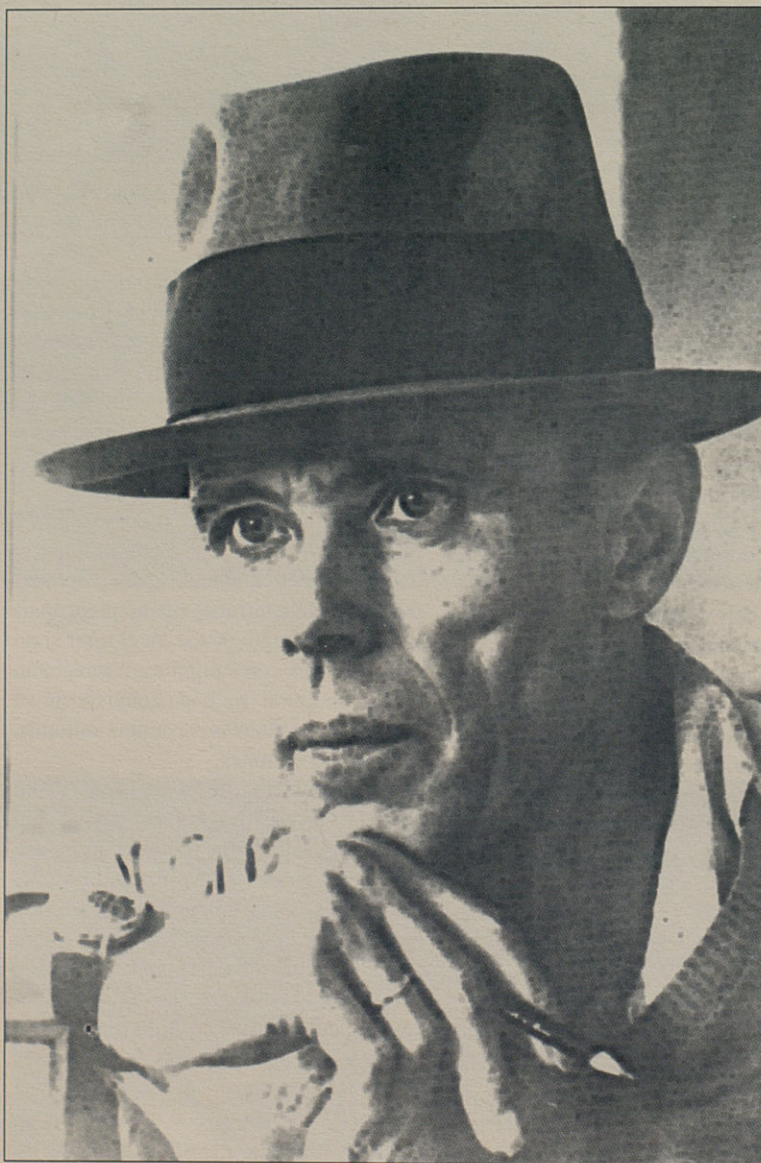
- 16 Presentació dels llibres: "II Congrés Internacional de la Llengua Catalana, Àrea 3. Lingüística Social", editat per la UIB; i "Llibre Blanc sobre la unitat de la llengua catalana", dels autors Giuseppe Tavani, Philip D. Rasico, Max Wheeler, Joseph Gulsoy, José A. Pascual, Herzorg Kremnitz i M. Claire Zimmerman
- 16 Pen Club: recital de poesia a "Sa Nostra"
- 17 Nit de Cultura. Gran acte social multitudinari de Lliurament dels Premis 31 de Desembre en el transcurs d'un sopar.
- 30 Diada de Mallorca

Joseph Beuys i el Renaixement

JOSÉ VICENTE LUENGO UGIDOS / ROLF BERNHARDT

Els crítics i historiadors de l'art que han intentat etiquetar l'obra de Beuys han obtingut els resultats més diversos. Davant la dificultat de donar-li un nom i un lloc dins allò que és l'art del segle XX -Fluxus, Happening, Conceptualisme, etc.- hi ha qui ha temptat la sort en el passat històric. Així ha succeït amb el Renaixement. En un article de Peter Klaus Schuster publicat en el diari alemany "Süddeutsche Zeitung" el 22 de juliol de 1985, (1) l'autor intenta establir paral·lels entre el treball de Beuys i el pintor Albert Dürero -màxim representant del Renaixement alemany- arribant Schuster a la conclusió que és Dürero qui per primera vegada afirma que tots els homes són artistes i que Beuys simplement persegueix les idees renaixentistes.

No hi ha dubte que Joseph Beuys (Kleve, Renània 1921 - Düsseldorf 1986) és un humanista. El seu ampli interès per tots els aspectes de la vida humana, la seva formació universalista(2) i la seva tendència envers una comunió equilibrada de les diverses facetes del ser humà així ho testimonien. Hom afirma que la situació d'avui s'assembla a aquella que es va produir a les darreries del segle XIV, moment en què es va iniciar una nova interpretació del món, de la naturalesa i de l'home. Però, les convulsions socio-polítiques d'avui, la desaparició i el naixement de països, i, sobretot, el pregonat "nou ordre mundial" -fins i tot admetent l'atractiu que poden exercir aquestes dades en qui disfruta

Joseph Beuys

d'establir paral·lels històrics- no legitimen una comparació amb l'inici del Renaixement. Una breu anàlisi de l'època ho confirma: és

generalment admès que l'home medieval s'emancipa definitivament de la tutela divina. Aquesta doctrina havia convertit l'home en un ser

indigne que tenia l'obligació de demostrar en el transcurs de la vida -que no és altra cosa que una feixuga càrrega- la seva capacitat d'assolir la gràcia de Déu. D'altra banda, i en concordança amb això, la naturalesa representa únicament el conjunt d'una sèrie infinita de temptacions. Les dues -vida i naturalesa- no tenen cap valor intrínsec, sinó que són simplement prova per arribar a la salvació. Amb l'inici del Renaixement i la recuperació dels valors de l'Antiguitat (platonisme i epicureisme) apareix un ser digne, una imatge de Déu amb plena llibertat d'elecció. El món i la naturalesa reflecteixen ara la grandesa de Déu.

Aquesta no és la nostra realitat. Altres inquietuds són avui les que ens mouen. Certament que el desconcert i l'esvaïment de valors costumistes ens uneixen al moment d'abans de l'humanisme; però això és un plantejament que ens permetria enllaçar amb una llarga relació d'esdeveniments històrics i que no cal limitar al Renaixement. No obstant, existeixen altres factors que criden l'atenció a qui fa un esbós "novel·lístic" de la història. Tant els intel·lectuals de l'humanisme com Beuys giren els ulls cap a la història, cap al passat, per articular el futur; ells i ell insisteixen en el valor de l'home i estableixen com a veritat suprema que l'home és llibertat; els dos centren l'atenció en la creativitat humana i tots dos veuen l'art com el nucli principal del desenvolupament.

El passat per articular el futur

La mirada cap enrere com a factor de desenvolupament no és una consecució només del Renaixement. Els hel·lens ho feren amb el món egipci i els romans amb el dels grecs. El començament de l'edat moderna a les darreries del segle XVIII i l'arribada del neoclassicisme

Fettstuhl, 1964. Cadira de fusta, greix, cera, filferro. 94'5 x 41'6 x 47'5 cm. Hessisches Landesmuseum, Darmstadt.

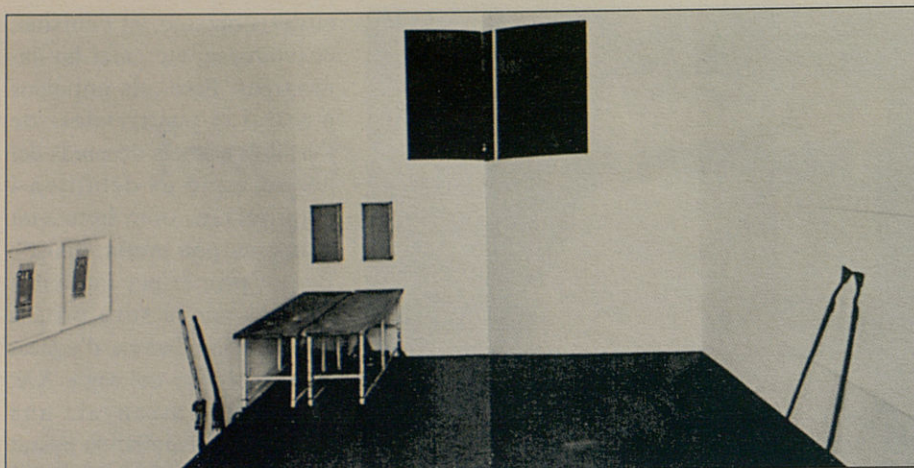
Tant els intel·lectuals
de l'humanisme com
Beuys giren els ulls
cap a la història,
cap al passat,
per articular el futur.

i romanticisme posen el punt final a aquesta actitud. Per última vegada es dirigeix la mirada cap enrere. Ha arribat l'hora de la fe il·limitada en el progrés i gràcies a la ciència i al desenvolupament inherent en aquest camp és com l'art retroba un camí evolutiu -el mateix impressionisme,

el divisionisme, el cubisme, el futurisme, etc., així ho demostren-. Però, els impulsos positius -i positivistes- de l'art dels primers decennis del nostre segle es debiliten i adquireixen, com hem vist abans, un nou prefix: "post". Beuys, primer per intuïció i després per la seva pròpia experiència, s'adona d'aquest dilema de l'art del segle XX, però també assenyala una cosa que fins ara havia passat desapercebuda: històricament, les vegades que s'ha tornat al passat no ha estat per tornar a l'objectiu -l'home i el món-, sinó a la subjectivitat de qualche doctrina -Beuys l'anomena ideologia- suposadament "dorada", que només ha permès a l'home un desenvolupament lent i esporàdic. La mirada atenta de Beuys cap enrere no es fixa en les regles i lleis establertes per l'home, sinó en la vertadera objectivitat del nostre món, és a dir, en les forces de la mateixa matèria. Tornar a les

preguntes, què és l'home? i, de què és capaç l'home? no converteixen Beuys, doncs, en un neo-renacentista, perquè, a diferència d'aquells, no cerca la resposta en les regles d'abans, sinó en allò que és més bàsic de la nostra existència: la matèria.

Schuster, en el seu article de 1985, cita Lluís I de Baviera, el qual "en ocasió de la col·locació de la primera pedra per a l'edifici de la Nova Pinacoteca (...) va exigir el 1846 (...): L'art no ha de ser considerat com un luxe; que en tot trobi la seva expressió, que entri a formar part de la vida; solament llavors serà el que ha de ser".(3) Schuster relaciona correctament aquesta exigència amb el classicisme de Weimer, però inclou Beuys de forma equivocada quan diu: "També per a Beuys l'art ha de confondre's amb la vida".(4) Aquí hi caben dues puntualitzacions. Primera: la manca de rigor a l'hora d'ana-

Zeige deine Wunde, 1974/75. Instal·lació. Cinc elements dobles. Objectes d'ús, majoritàriament amb inscripcions. Mides de la instal·lació: 500 x 800 x 580 cm. Städtische Galerie im Lenbachhaus, Munich.

litzar la frase pronunciada pel rei de Baviera, que al·ludeix evidentment al sentit de l'art tradicional (aquí sí que es pot parlar d'una tornada a les idees del Renaixement) i no entén, com Beuys, l'art en la seva forma ampliada -més enllà de la tela i el bronze-, en versions tan "banals" com la feina del conrador o de la mestressa de casa. Segona: l'aparent desconeixement de Schuster respecte l'obra de Beuys, per a qui la mateixa vida és art; vol dur aquest pensament

a la consciència de les persones, sense caure en la simplicitat pedagògica de popularitzar únicament les obres d'art tradicionals.(5)

El valor de l'home

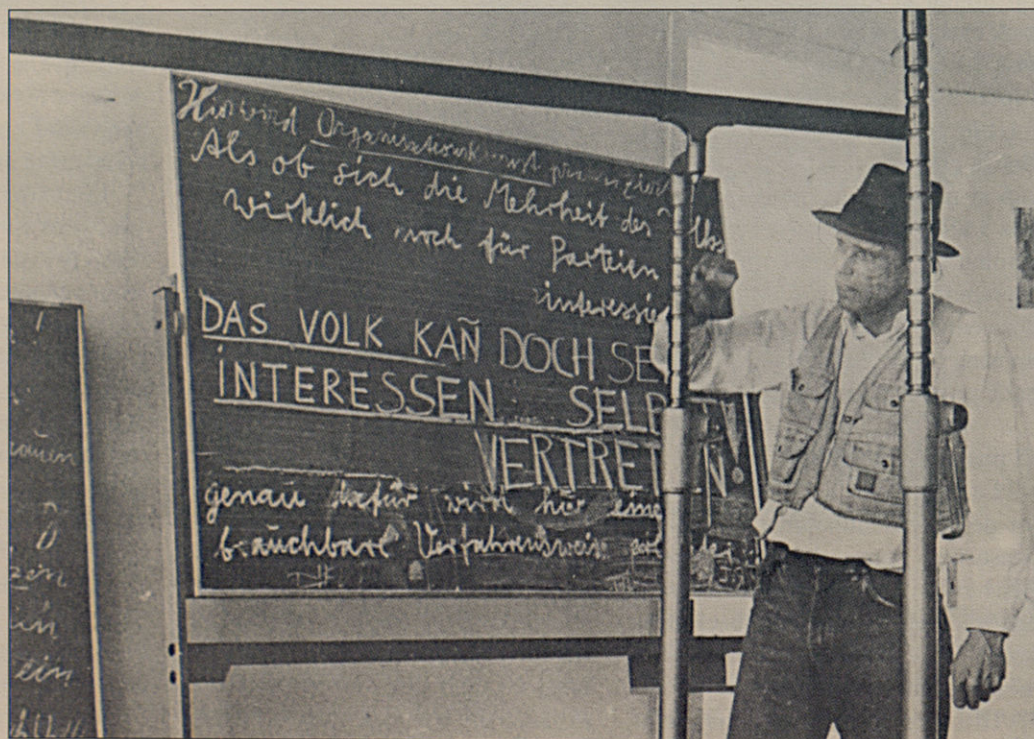
Qüestionar altra vegada el paper de l'home en l'univers sembla a primera vista una tasca inútil ja que el segle XX -almenys es considera així- ha donat definitivament la resposta. Però, Beuys insisteix en la importància de treballar de nou aquest tema i

parteix, com els renaixentistes, d'altres preguntes fonamentals. Quines són les facultats essencials de l'home? i, quins els mitjans per obtenir-les?

Humanistes com Giordano Bruno donaren una resposta que, des de llavors i fins ben avançat aquest segle, ha dominat la imatge del món -el nostre "Weltgeist"-: "Els déus havien donat a l'home la intel·ligència i les mans i l'havien fet semblant a ells, atorgant-li una facultat sobre els altres animals; una facultat que no consisteix sols a poder obrar segons la naturalesa i allò que és normal, sinó també al marge de les lleis naturals;

d'aquesta manera, formant altres naturaleses o podent-ne formar d'altres, altres cursos, altres ordres amb l'ingeni, amb aquesta llibertat sense la qual no existiria l'esmentada semblança, acabà erigint-se déu en la terra".(6)

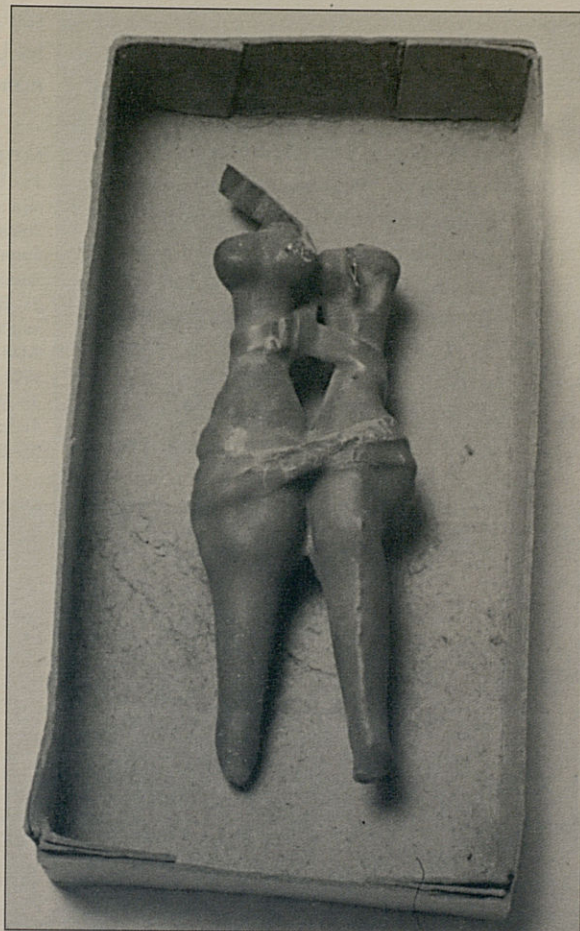
Beuys s'oposa diametralment a aquesta afirmació. Admet que la intel·ligència distingeix l'home de la resta de la creació però no creu que li serveixi per apoderar-se de la terra, sinó que l'home afronta la prò-

Honigpumpe am Arbeitsplatz, 1977. Instal·lació i acció per a la Documenta 6, Kassel.

pia responsabilitat pel fet de formar part de la terra.(7) La frase de Leon Battista Alberti “els homes, si volen, són capaços de tot”,(8) adquireix en Beuys un significat nou i oposat a les conviccions del Renaixement. L'home no existeix independentment i la seva voluntat s'ha de limitar a la matèria.(9) Beuys nega, per tant, de forma vehement l'afirmació de Bruno: l'home no pot crear al marge de les lleis de la naturalesa, no pot formar altres cursos o odres amb el seu ingeni. La seva especificitat com a únic ser de la creació capaç de crear (la seva intel·ligència) tampoc no l'eleva jeràrquicament sobre res, sinó que l'obliga a la responsabilitat amb alguna cosa. La naturalesa no ha de ser ni explotada, ni dominada, ni protegida ni adorada, sinó que ha de ser respectada com un organisme viu allí on la voluntat de l'home s'inserta com un òrgan més. Beuys no “invoca (...) el Renaixement”,(10) sinó que tracta d'eradicar els seus errors que tan cegament s'han mantengut a través dels segles.

En aquest sentit la figura de Leonardo da Vinci -qui sens dubte marca una fita en la història de la humanitat- no passa desapercebuda a Beuys, el qual, així i tot, posa èmfasi en l'impuls que aquest artista va donar a la “cristal·litització” de l'art.(11) La versatilitat de l'home, tan valorada al Renaixement -per al qual “en la potència de l'home existeixen totes les coses segons la manera particular d'aquest”, i on “el nostre món és humà en la seva existència”... -, (12) es configura en regles antropocèntriques subjectives. Beuys no resta valor històric a Leonardo,(13) però qüestiona les conclusions a què arribà en la seva investigació. Tampoc discrepa de l'afirmació de Pico della Mirandola que l'home és un ser “proteic i camaleò-

Ohne Titel, 1949/50. Bronze, cera, goma, cartró, llapis. 28 x 12'8 x 4 cm. Col·lecció privada.

La mirada atenta de
Beuys cap enrere no es
fixa en les regles i lleis
establertes per l'home,
sinó en la vertadera
objectivitat del nostre
món, és a dir, en les
forces de la mateixa
matèria.

nic” en el qual -segons Ficino- “veiem que en virtut d'una força natural, els intel·lectes s'afanyen a conèixer totes les veritats, i la voluntat de tots per conèixer totes les benaventurances i gaudir-ne”, (14) però sí que nega conclusions que defineixen l'home com a “mesura mundi” o com “el [que] no desitja ni superiors ni iguals, ni que res s'exclouï del seu domini”.(15) És cert -i Beuys així ho accepta- que “la forma de l'home és no tenir forma”, perquè és creador. Però és falsa la conclusió de Ficino que l'home “pot ser el que ell vulgui”.(16)

De la mateixa manera és notòria la derivació equivocada de Schuster que, sintetitzant el pensament de Beuys, arriba a equiparar la declaració d'aquest darrer sobre l'home “com una part activa creadora d'un organisme total”, (17) amb la declaració renaixentista que l'home és “com un microcosmos d'un macrocosmos universal”.(18)

La contradicció és evident, basta veure que la mateixa idea de l'home com a imatge del cosmos concedeix a aquest una importància jeràrquica que no concorda amb el concepte “beuysià” del cosmos com a organisme únic, en el qual l'home no és l'amo, sinó un simple element més.

L'home és llibertat

Amb l'adveniment de l'humanisme sorgí la qüestió del lliure albir que va rebre a Florència fonament social i polític. En l'oració fúnebre per a Nanni Strozzi (1428), Leonardo Bruni va dir: “una llibertat igual existeix per a tothom: l'esperança d'obtenir llocs elevats i de progressar és igual per a tots. Cent anys abans d'això, ja els florentins havien arribat fins a nomenar els seus magistrats per sorteig”.(19) L'ideal

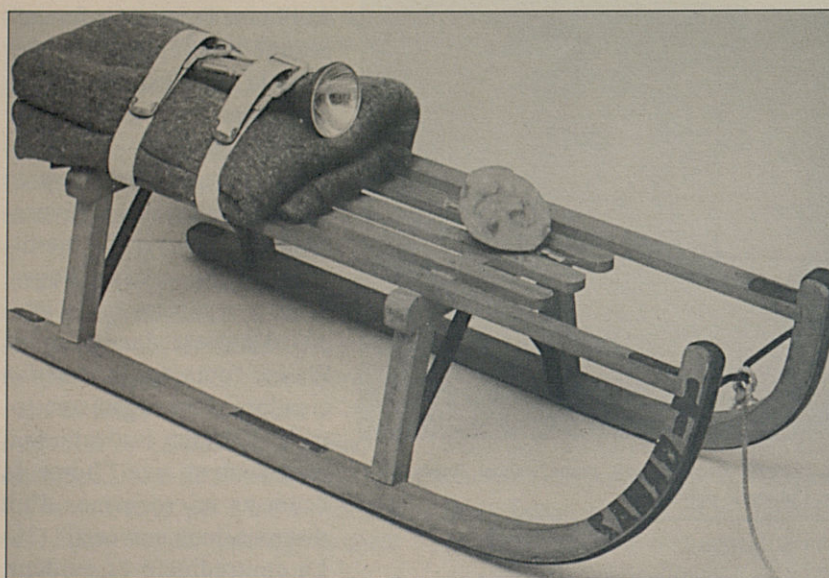
de l'home perfecte del Renaixement (homo universalis) era la unió entre la vida activa (econòmica-política) i la vida contemplativa (studia humanitatis), unió basada en el lliure albir oposat a l'escolàstica medieval. No obstant això, la consecució de la llibertat de l'home no era més que la recuperació dels valors -valors ideològics- de l'antiguitat, fonamentats sobretot en la filosofia epicúria, és a dir, en el cas de la llibertat renaixentista no es tracta d'un moviment revolucionari i crític amb les inter-

democràtica com l'entenem avui, sinó que copia merament les estructures de l'antiguitat, en les quals la llibertat és el privilegi d'uns pocs. Però, i encara que sigui prenent el concepte renaixentista de la llibertat únicament en la seva accepció teòrica, tal com es contempla en la segona qüestió, l'anàlisi de les seves bases no permet una equiparació amb el terme de Beuys. Sí que és cert que el lliure albir, el reconeixement de la capacitat de l'home d'infinites alternatives, igual que

són professors de la Història de l'Art a les Universitats civil i pontificia de Salamanca, respectivament.

NOTES

- 1).- SCHUSTER, P.K.: *El hombre creador de sí mismo. Durero y Beuys o la profesión de fe en la creatividad*, En: WIEGAND, W. i altres (editors): *Entorn de la mort de Joseph Beuys. Necrologies, Assaigs, Discursos*, Bonn, 1986, pp.17-25.
- 2).- Beuys: "En 1958 i 1959 vaig estudiar tota la literatura científica natural que hi havia al meu abast." ADRIANI, G. i altres: *Joseph Beuys*, Düsseldorf, 1973, p.41.
- 3).- WIEGAND, W. i altres (editors): *opus cit.*, p.18.
- 4).- idem.
- 5).- Beuys: "A partir del moment en què se'n fica al

Das Rudel, (detall), 1969. Trineu de fusta, feltre, greix, pintura a l'oli (creu marró). Hessisches Landesmuseum, Darmstadt.

pretacions de l'antiguitat del concepte de la llibertat -en el qual una anàlisi mínima proporciona dades absolutament contràries respecte allò que avui s'entén sota el mateix terme-, sinó únicament una emancipació d'un estament comercial incipient davant la dominació de l'Església. En aquest sentit cal entendre l'enunciat de Bruni, primer, en el seu marc socio-històric -cosa que no permet l'extrapolació a altres èpoques- i, segon, analitzant la teoria subjacent en el seu concepte de llibertat. En el primer cas es constata que el Renaixement no qüestiona la jerarquia social establerta per aconseguir d'aquesta manera una llibertat

altres definicions de l'època -autodomini absolut, humanització del conjunt d'instints i passions-, forma la base de la llibertat democràtica d'avui, però no és menys cert que Beuys nega aquest concepte de llibertat -el d'abans i el d'avui- perquè creu que no hem trobat el seu autèntic valor.(20) Per a Beuys el concepte de llibertat del Renaixement no és altra cosa que un pas més -petit, però important- cap a l'obtenció de la veritable llibertat, que és sobretot obligació i responsabilitat -i també dolor.(21)

José Vicente Luengo i Rolf Bernhard

Beuys admet que la
intel·ligència distingeix
l'home del reste de la
creació però no creu que
li serveixi per apoderar-se
de la terra.

cap comprar una tela i un bastidor comença l'error [...] SACHELHAUS, H.: *Phänomen Beuys*. En *Magazin Kunst*, núm.50, 1973, p.42.

Beuys: "Plàstica és un sinònim de la cosa humana... Amb la frase 'Tot home és artista' solament se'n diu que l'home és un ser creatiu; que essent creador pot produir i de manera molt variada. En principi és igual si la producció és la d'un pintor o d'un escultor, o d'un físic." En: BEUYS, J.: *Multiple I. Oeuvreverzeichnis sämtlicher multiplizierter Arbeiten*. Munic, 1974, sense paginació.

6).- GIORDANO BRUNO: *Spaccio della Bestia Trionfante*.

7).- Beuys: "L'home (...) s'ha de reconèixer abans que res com a home, com a ser espiritual, primari." En: HOLTFRIDER i altres (entrevistadors): *Kommunikation I. Staatliche Kunstakademie, Düsseldorf*, 1973, sense paginació.

Beuys: "Pensar, ja és plàstica (...) De vegades els pensaments poden tenir en el món un impacte molt més vehement que una plàstica, la qual solament s'ha derivat, i en certa manera, materialitzat dins d'un objecte." En: HERZOGENRATH, W. (editor):

Selbstdarstellung. Künstler über sich. Düsseldorf, 1973, p.29.

8).- BURCKHARDT, J.: *La cultura del Renacimiento en Italia.* Barcelona, 1971.

9).- Beuys: "Els homes únicament es poden expressar mitjançant empremtes en condicions de matèria." En HARLAN, V.: *Was ist Kunst.* Stuttgart, 1986, p.27.

"L'home no existeix independentment. Està envoltat de substàncies minerals, de vida orgànica i animal. Encara més, en certes relacions és part indivisible d'aquests regnes de la naturalesa. Les connexions d'aquests regnes de la naturalesa els descriu, o, millor dit, assenyalava Beuys detalladament."

SCHATA, P.: *Das Oeuvre des Joseph Beuys. Ein individueller Ansatz zu universeller Neugestaltung.* En HARLAN, V., RAPPANN, R. i SCHATA, P.: *Soziale Plastik.* Achberg, 1984, p.78.

10).- SCHUSTER, P.K. en: WIEGAND, W. i altres (editors): *opus cit.*, p.18.

11).- Beuys: "... com s'ha desenvolupat aquest concepte d'art, com s'ha adaptat durant la història el concepte de la ciència que... s'ha format per reducció (...). Això va començar amb Leonardo da Vinci i cada vegada esdevé més fort." En: RAPPANN, R.: Entrevista amb Joseph Beuys. En: *Soziale Plastik.* Achberg, 1984, p.19.

12).- NICOLAS DE CUSA: *De Coniecturis.* II, 14.

13).- Beuys: "En altres temps en què, mitjançant líders o mediadors espirituals, se'ls va donar molt als homes, es ratificaren estils col·lectius amb regles i prescripcions que calia complir severament. Llavors tot això tenia sentit. Amb l'emancipació l'home va perdre aquest crèdit, perquè ell és capaç de realitzar-ho sol, perquè va adquirir aquestes forces al llarg de l'evolució". En: HARLAN, V.: *opus cit.* p.30.

14).- MARSIGLIO FICINO: *Theologia Platonica.*

15).- idem.

16).- PICO DELLA MIRANDOLA: *Discurso u oración sobre la dignidad del hombre.*

17).- SCHUSTER, P.K., en: WIEGAND, W. i altres (editors): *opus cit.* p.19.

18).- idem.

19).- NORBERG SCHULZ, C.: *Arquitectura barroca.* Madrid, 1972, pp.9-12.

20).- Beuys: "La llibertat és quelcom positiu, un concepte de producció, no és una arbitrarietat, no és -diguem- una dispensa de responsabilitat. Al contrari, el concepte de llibertat expressa que ja no són els altres els qui fan qualsevol cosa per als homes, sinó que és l'home qui ho ha de fer des de la seva llibertat i la seva responsabilitat (...) Però això obliga l'home sobretot a assumir la responsabilitat de reconèixer en aquest concepte el caràcter de necessitat i que hom no digui: ah! bé, llibertat; ara puc fer el que em doni la gana. (...) La bona voluntat és necessària... per omplir la llibertat amb la possibilitat de treballar amb autoresponsabilitat en la creació del món o en una futura forma del món i de l'home. Això és una cosa que amb facilitat s'interpreta malament." En: HARLAN, V.: *opus cit.* p.84.

21).- Beuys: "És en aquesta soledat [llibertat individual] en què es troba ara l'home -però en la que, així i tot, experimenta la seva pròpia força i la seva autodeterminació-, on s'ha convertit realment en home terrenal i on té ara, des de la seva llibertat, la possibilitat de prendre, mitjançant la seva diligència, el seu destí en les seves pròpies mans." En: RAPPANN, R.: *Der soziale Organismus - ein Kunstwerk.* En: HARLAN, V., RAPPANN, R. i SCHATA, P.: *opus cit.* p.49.

Un Clàssic Europeu

Pianos

 Pianos Can Garcias

C/ Joan Maura, Bisbe, 10 - Palma (Mallorca)
Tel. i Fax: 46 20 16

Una absoluta injustícia

JOAN COMPANYY

Dia 4 de juliol apareixia al diari "El Día del Mundo" una conversa que tingueren en Miquel Segura, en Pep Aguiló, en Lluís Maria Pomar i en Basilio Baltasar, en què els tres primers contaven les experiències personals de la marginació que han patit per tenir un llinatge «xueta». El rector de sa Pobla, Miquel Mulet, publicà dia 9 una carta molt correcta en què mostrava el seu desacord amb unes afirmacions concretes que es varen fer en el transcurs d'aquella conversa. Podem dir que, bàsicament, els dos punts de desacord del rector eren que no compartia l'afirmació de que "sa Pobla és un dels pobles més antixuetes de Mallorca", i que era falsa una acusació que en Miquel Segura va fer sobre el rector Palou. En Miquel Segura feu una petita referència, dia 18 de juliol a "Última Hora", a aquest escrit del rector en el qual el titllava de "capellà avorrit i condemnat a

l'ostracisme per un poble". Dia 22 els diaris publicaven la rèplica del rector en què criticava la facilitat amb què el senyor Segura desqualifica les persones amb paraules dejectes i humiliants, i justificava la seva intervenció en aquesta qüestió en la defensa de l'honorabilitat del rector Palou, honorabilitat que diu estar disposat a defensar davant el jutge.

Importa destacar que els dos escrits del rector es limiten a mostrar

SA PLAÇA
Revista de Sa Pobla Setembre 93 - Núm. 14 - Preu: 175 Ptas.

Polèmica sobre els xuetes

Publicam totes les cartes del rector Mulet i de Miquel Segura

Entrevista a Damià Perelló, de la coordinadora de sa Marineta

Bonet de Sant Pere, a ritme de cançó (per Alexandre Ballester)

Portada de la revista SA PLAÇA en què es publiquen les cartes que han protagonitzat la «polèmica dels xuetes».

el seu desacord amb els dos punts que ja hem dit, sense que en ells hi hagi el més mínim rastre d'antixuetisme. Però, dia 24 de juliol, Basilio Baltasar, director de "El Día del Mundo", publica un article amb el títol "¿Bailan los xuetas en Sóller?" en el qual apareixen frases com "algunos mallorquines se enredan en un viejo baile vergonzoso", "los xuetas sospechan motivos para un inquietante insomnio", "¿Pero

dónde bailan los xuetas? No lo hacen, desde luego, en Sóller. Aunque nos parece que alguien quiere que empiece el baile en sa Pobla. Y todo por causa de un capellán fogoso que quiere defender al pueblo..."

En Basilio Baltasar ha sortit completament de botador: ha convertit un simple desacord del rector amb dos punts molt concrets, en una justificació de l'antixuetisme. El rector li respon amb un altre article molt assenyat que duu per títol "A sa Pobla ballam tots, però no al so de la mentida i la difamació", títol que "El Día del Mundo" li retalla. Tres dies més tard, el mateix Basilio Baltasar en una "Carta del Director" que duu per títol "Aquellos mallorquines muertos en la hoguera", (il·lustrada amb una reproducció que ocupa més de mitja pàgina d'un conegut gravat que mostra un penitent d'un auto de fe) diu

"En esta ocasión el que no ha podido reprimir el inexplicable exabrupto antixueta ha sido un sacerdote, titular de la parroquia de sa Pobla".

La situació ja és absolutament demencial!, situació que encara es complica més per la intervenció de coneguts escriptors que aprofiten l'ocasió per dir la seva en un tema tan suggestiu com és la qüestió xueta: uns es limiten a dir-hi simplement la seva sense ficar-se en la

polèmica, altres com Baltasar Porcel parlen de *"un cura de solapada retòrica antichueta"*, o Fernando Schwartz que publica un article a *"El País"* de dia 25 d'agost on escriu entre altres coses: *"Miquel Mulet, que así se llama el reverendo, escribe cartas incendiarias a los periódicos. A éstas han contestado gentes de bien que ridiculizan al cura y a quienes lo apoyan"*. Ja s'ha donat la imatge que el rector de sa Pobla és un total antixueta i quasi un defensor de la Inquisició. *"El Día del Mundo"* fins i tot ha editorialitzat sobre *"las malas artes del rector Miquel Mulet"* i ha criticat a les forces polítiques que callen, però quan aquestes parlen, i ho fan intentant racionalitzar el que, gràcies als esforços de *"El Día del Mundo"* i del seu director, s'ha convertit en una total irracionalitat, *"El Día del Mundo"* les acusa de protegir la xenofòbia.

Tota persona que llegeixi els cinc escrits del rector Mulet -tots els que ha escrit- es podrà adonar perfectament de l'absoluta injustícia que s'ha fet a la seva persona; fa feredat pensar que la honorabilitat d'una persona es pot veure seriosament compromesa per la irresponsable deformació de la realitat d'un mitjà d'informació, perquè sense la lamentable intervenció de *"El Día del Mundo"* la polèmica no hauria tingut més transcendència que una picabaralla entre el rector i en Miquel Segura, on l'únic "interès" l'haguéssim hagut d'anar a cercar en l'onada creixent i progressiva de befes, injúries i impropis amb què en Miquel Segura sol adornar els seus articles. □

Article aparegut a "Sa Plaça" com a editorial i a "El Día del Mundo", durant el temps de confecció d'aquest número d'EL MIRALL, revista sempre oberta a opinions i col·laboracions diverses.

GROTRIAN-STEINWEG

Pianos Can Garcias

L'Obra Mestra

C/ Joan Maura, Bisbe, 10 - Palma (Mallorca)
Tel. i Fax: 46 20 16

1. Guerra en el Golf

HONORAT DOMÈNECH I FERRER

Corrien els primers dies de febrer. A les 8'45 en Gabriel aparca-va el cotxe i es dirigia a la feina. L'esfera del cel era d'un blau clar sense núvols, tan lluminós, que quasi feia mal als ulls. Brillava entre les escletxes de les palmeres verd fosc del passeig, sobre el fons de marès de les torres de la Llonja i del buc terrós de la catedral. Feia calor. Taques de fang sec cobrien el paviment.

Dues cintes primes de fum blanc, a certa distància una de l'altra, com rapinyades al cel, s'allargaven des de llevant. Va afinar la vista i va veure al cap de la retxa més pròxima unes formes metàl·liques, gairebé simples punts, d'un gris fosc, que avançaven a gran altura dins un silenci absolut.

A les 12 prenia el cafè devora la màquina, al corredor. Va passar la

vista pels cartells penjats al tauler sindical. "Hay que parar la guerra", es llegia a un d'ells; i a un altre:

"Manifestació", i, a sota, una cara en negre que recordava la calavera dels pals d'alta tensió.

Sentia la veu del seu company: "Però és que Kuwait no té dret a existir? I l'autodeterminació dels pobles?" La gent es dirigia d'un despatx a l'altre. El delegat sindical sortí i anà decidit cap a l'escala.

La mirada del seu amic es va tornar de pedra, freda. Va fer un gest amb el cap: "I aquests que volen fer una manifestació!"

A les 20 hores, mentre feia temps, en Gabriel s'assegué a la butaca i va obrir un diari. "Cuéllar: Aquesta guerra no és de l'ONU. París/Nova York, Fax Press.- Aques-

ta guerra no és de l'ONU, allà no hi ha cascots blaus ni banderes de l'ONU. A mi només m'informen del curs de la guerra, manifesta el secretari general de les Nacions Unides, Pérez de Cuéllar, en una entrevista que publica avui el diari francès Le Monde..."

Es va aixecar i connectà el televisor. Els imams de les mesquites jordanes cridaven els musulmans a la guerra santa. Canvià de canal. "Fira del juguet a València. S'hi exhibeixen reproduccions a mida natural dels fusells d'assalt americà i britànic, maquetes a escala dels helicòpters 'Apache'..."

Va tancar l'aparell. Fullejava l'altre diari. "La llacuna de Venècia congelada. Onada de fred a Europa. 30° sota zero". I a l'altra pàgina: "Pérez de Cuéllar: Aquesta no és la guerra de l'ONU, però és legal. J.V., París. La guerra del golf Pèrsic no és de les Nacions Unides, però és legal, afirma el secretari general de l'ONU, el diplomàtic peruà Pérez de Cuéllar, en una entrevista publicada ahir pel diari francès Le Monde. Les hostilitats, diu Pérez de Cuéllar, han estat autoritzades pel Consell de Seguretat de les Nacions Unides."

A les 21'30 la ràdio anunciava que, segons informacions acabades de rebre, tres míssils "scud" havien caigut sobre Tel-Aviv. No es coneixia encara el nombre de víctimes.

Deixaren el cotxe a l'aparcament empinat damunt la vall. Sentiren l'olor de fems dels sembrats pròxims. Pujaren, varen passar sota l'emparrat i entraren a l'antiga casa rústica on es trobarien amb altres matrimonis.

Els finestrals del restaurant, oberts a tres costats, miraven damunt la nit. Es distingien els llumets solitaris de les cases de pagès dins la vall i la línia de muntanyes al fons.

Els cridà l'atenció el renou llunyà que s'aproximava. La remor fonda dels reactors s'obria pas com un ganivet i s'anava transformant en un tro que rodolava per l'aire i envaïa tots els racons. □

L'esfera del cel brillava sobre el buc de la catedral.

Tunísia, porta del desert (3)

Kairouan: la ciutat santa

MIQUEL FERRÀ I MARTORELL

L'autobús, envoltat de polseguera, ens ha duit per prades, erms i pedregars. Una llum intensa ha omplit els nostres ulls i mentre el vehicle avança veloçment he de refugiar el rostre rere la cortina de la finestrella. Arribats a la ciutat santa ens endinsam pels eixamples i ens aturam a la Gare Routière, un poc més amunt de l'Avinguda de l'Imam Sahnour. Hi ha una gentada, cues, aglomeracions, crits i xerradissa. No és estrany. Kairouan és vila de pelegrins i turistes. Però sobretot i entre tots, pelegrins, romeus que cerquen la benedicció d'Allah entre aquests murs que són un bastió de l'Islam en el Mogreb...

Diuen que Kairouan o Qairawan és la quarta urbs religiosa dels musulmans: primer La Meca, després Medina, llavors Jerusalem i finalment Kairouan. I encara més lluny, en el desert occidental, Smara. Vaig ben documentat perquè un escriptor amic d'un amic, Ameer Jeridi, m'ha fet arribar una guia escrita per ell amb notes marginals que li agraesc força. Caminant cap a la medina per no perdre un minut, trob la muralla, molt antiga, amb murs que daten del 768. Construïda per Okba i reformada pel tercer sobirà aglabida, Ziadat Allah I

Una vella postal de la medina tunisenca. En aquest cas, el carreró dels Juges. Hom pot imaginar que el *moro* que camina per l'empe-drat de la calçada és el propi Anselm Turmeda, el poeta mallorquí que convertit a l'islamisme adoptaria el nom d'Abdallah. Anselm Turmeda (1353-1432) és encara present a la medina i la seva tomba respectada com la d'un santó venerable.

(818-838), ha caigut mil cops i s'ha refet altres tants. Cap el 1773 es va procedir a la restauració definitiva,

amb torrellons, merlets i portells fortificats. Així i tot, durant la segona guerra mundial els alemanys n'espanyaren un bon tros per treure'n rajoles per fer una pista d'aterratge.

De les muralles vaig a la gran mesquita. Hom resta bocabadat en aturar-se davant un temple de la seva grandiositat... Pertany al segle IX i és una massa imponent de pedra, marbre i rajola, una mena de gran fort religiós, amb un pati immens i el minaret de belles proporcions. La sala de les columnes, devers sis-centes, ens conta tota la història de la ciutat perquè n'hi ha de romanes, bizantines, aglabides, tunisenques...

La Gran Mesquita només és el botó de mostra principal d'una ciutat on els llocs d'oració són força nombrosos. Quan de capvespre els muezins de totes les torres urbanes aixequen alhora el càntic hom creu trobar-se en un somni molt rar, un somni tenyit amb la vermillor del sol ponent. La mesquita del Barber, la mesquita de les Tres Portes, la mesquita dels Sabres...

He entrat en els carrerons de la medina i vaig cap al souk dels tapis-sos. He deixat les pedres antigues i

La Gran Mesquita de Kairouan, amb la cúpula de mitja taronja; més enllà, el minaret de tres cossos. Tot el joc de gelosies i arcs cecs parla de com la pregària és un acte íntim, fet entre penombres, el front en terra, com un gest de submissió total a la voluntat d'Allah.

cerc el país de carn i os. Pertot arreu artesans i mercaders, gent que regateja, carretons que porten les rodes folrades de neumàtics i que estiren un cavall o un mul. Dones amb vestimenta quasi mongívola de color blanc o negre. Molts caps amb turbant i una meravellosa mostra de tapissos i catifes. M'expliquen que el "kilim" clàssic de Kairouan és el que té quaranta mil punts per metre quadrat i motius que s'inspiren en les làmpades de les mesquites, la decoració o forma de les ceràmiques, els elements arquitectònics i les guixeries geomètriques.

Més enllà del migdia, amb més fam que ganes de veure bel·leses artesanes, cercam un restaurant. Ens

recomanen el Dar es-Salem, al carrer de Fès, molt freqüentat pels estrangers de l'Hotel les Aghlabides. Menjam un bon plat de cuscús que regam amb vi del país. Ja és sabut que els musulmans no en beuen de vi, però els francesos en els llargs anys de colonització sembraren moltes vinyes. A més d'un vi de bona qualitat, ara és un negoci que permet oferir-lo als estrangers "rumi", o sigui els estrangers cristians. A les postres podem assaborir una tallada sucosa d'aquestes síndries del país de vermell molt encès que, rere els dàtils, han aconseguit fama.

En havent dinat anam al gran safareig, prop de l'Hotel Continental on hem reservat llit per passar el ves-

pre. Com un llac rodó que ens parla de l'arquitectura hidràulica del segle IX, va ser construït sota el reialme de l'emir Abou Ibrahim Ahmad (856-863) i té 126 metres de diàmetre. Devora hi ha un altre estany més petit que recollia les aigües de pluja del Djebel, és a dir, de la muntanya, emprant un aqüeducte de 36 km. Admirable!

Hem dormit una estona a l'hotel i, a l'horabaixa, visitam novament els souks. Tot-hom se saluda i xerra i riu i protesta i fa negocis d'estira i amolla. Quants personatges de contes i novel·les sense escriure! Quantes històries i llegendes! Al matí següent prenem un taxi per anar a la Gare Routière i en passar davant el Palau de Justícia pens en aquell escriptor que nomia Saadi, el qual, en la seva obra "Jardí de les Roses", explicava:

"Un àrab s'abraça als genolls de l'emir per queixar-se de les violències que una parella de desconeguts exercien a casa seva. L'emir hi va voler anar tot d'una i d'allà estant donà ordre d'apagar els llums, d'agafar els criminals

quan entrassin de bell nou i que, tapant-los el rostre amb un llençol, fossin executats a cops de coltell. Així ho feren. Quan tornaren encendre els llums volgué veure les cares dels malfactors. Aixecà aleshores les mans al cel amb un sospir d'alegria i donà gràcies a Déu. Llavors el visir li preguntà: Quin és el motiu que us fa estar tan content, excel·lència? Visir!, respongué l'emir, jo havia cregut que els meus fills havien comès aquests actes de violència i per això no he volgut saber qui eren els criminals fins després de morts. He temut que la tendresa paternal em privàs de fer veritable justícia tot i que un jutge ha de ser sempre imparcial..." □

El pont de l'equilibri

PERE FONT

L'encís i la dificultat de l'equilibri.

Desfets del nus de la tensió corrosiva del desfici, de les esbojarrades metes i del sotragat viarany de les penes innecessàries, no se'ns obre, tampoc però, el paradís en el camp de la passivitat contemplativa.

En el punt zero de tensió, cap cullerada de melassa ens espera, sinó la porta oberta a un altre infern, aquest cop lluny de flames però sí que instal·lat en un desert fred i despoblat, invadit per la més fonda tristesa i l'insuportable buit del fàstic.

És força difícil l'equilibri. Com ens fan enveja, per això, els felins, tan àgils i replets de saviesa! En la temptativa d'imitar-los només aconseguim un tímid intent de miolada traduït en quatre disquisicions teòriques mig embastades.

En el nivell correcte i òptim d'empenta (entre el repòs absolut d'un buit mortífer i l'atrafegat despropòsit d'un sacsejament tibant de

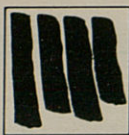
cor malmenat per estrebades de follia) ha de situar-se el pont del miracle de l'equilibri, sobre els estímuls de l'ansietat i la teranyina del tedi. És el pont dels hàbils atletes, possiblement el punt dilatat de l'acció gratificadora i gojosa, el punt d'una ment gimnàstica en cos pletòric deslligat d'esforços feridors. És el punt difícil dels escollits del viure, d'una minoria escassa que, amb sort i saviesa, encerta la diana: la de l'activitat exultant en si mateixa, fidel resposta a la més íntima exigència innata de la persona, resposta a les necessitats intrínseques, a les potencialitats creatives que cadascú guarda més o manco ofegades en una autotraïció que, al capdavant, d'alguna manera també ens passa factura de desfici.

Impel·lits i desinhibits per la necessitat d'un desenvolupament propi a partir de les més íntimes,

inexplorables i, sovint, irracionals demandes, l'horitzó sí que pot llavors poblar-se'ns de nou amb les esperances, objectius, planificacions i destins que ens resulten, tanmateix, al capdavant, imprescindibles, pols d'atracció positiva, imans per a impulsar-nos més encara en una acció vital que es delimita i marca perfeccionaments i metes, però que també es justifica ja en si mateixa pel goig present de la seva realització gratificadora, realitzadora d'un viure plenament com a finalitat i no com a simple mitjà vers els teòrics esdevenidors inabastables.

Metes, objectius, programes, preparacions i projectes i, mentre però i sobretot, ja el propi viure amb fidelitat a les entranyables comandes de l'avenc íntim de les fondàries (que constantment pressiona les forces creatives per brostar-se a cel obert) són les parts de la bastimentada d'aquest pont de la salut, el desenvolupament i l'equilibri per a molts de nosaltres indispensable, sense que deixem d'acceptar també sempre tanmateix, però, la necessària cara oposta d'un cert grau de grisor, vulgaritat i insatisfacció inevitables en aquest món nostre de cada dia que imposa els seus límits inqüestionables i que, gràcies als contrastos, delimita el perfil de cada cosa. Per exemple, el del goig amb l'abúlia, o el de l'excepcionalitat amb la de la vulgaritat. La grisor i un cert fastigueig no poden del tot esborrar-se. Així que lúcidament desencantats d'adolescències de maig, mil nou-cents seixanta-vuits i falses primaveres, que no ens prediquin ja més impossibles: àdhuc quan l'extraordinari es fa quotidià no és ver que sorgeixi precisament la revolució. L'extraordinari, llavors, se'ns torna ordinari, dins d'una esbalaïdora monotonia. Monotonia que intentarem ara de suavitzar no somniant en fades impossibles, sinó amb el realisme imprescindible de la lucidesa, de la lucidesa que sempre, en definitiva, és ben saludable. Per a no confondre's ni equivocar-se. Mentre se segueix petant i avançant cap endavant.

Esporles. Setembre de 1992.

FUNDACIÓ
JAUME I

XVI Premis BALDIRI REIXAC

Convocatòria per al curs 1993-94
Dotació total 11.000.000 ptes.

Aquests premis, destinats a **estimular l'escola catalana**, són dotats per la **FUNDACIÓ JAUME I** amb les aportacions dels receptors del **llibre-nadala** que la Fundació trameta cada any a les persones interessades per la nostra cultura.

L'àmbit d'actuació és el dels Països Catalans. L'organització dels premis compta amb l'assessorament de la DEC d'Òmnium Cultural. Els PREMIS BALDIRI REIXAC són convocats en TRES MODALITATS:

1 PREMIS A ESCOLES

12 premis de 500.000 ptes. cadascun.

Serà premiada la qualitat global de l'actuació escolar en l'aspecte concret de la catalanitat. És indispensable que el lloc que ocupen la llengua i la cultura catalanes en el projecte educatiu i en el conjunt de les activitats de l'escola s'adigui a l'aplicació efectiva del Projecte Lingüístic del Centre.

Per a participar-hi cal omplir i trametre el QÜESTIONARI que facilita la FUNDACIÓ JAUME I, així com la documentació que s'hi demana.

Les escoles ja presentades en anys anteriors i no premiades que desitgin optar a aquesta convocatòria, només caldrà que presentin un nou qüestionari actualitzat, sense necessitat d'aportar documentació nova.

No es poden presentar les escoles guardonades en convocatòries anteriors.

2 PREMI A MESTRES I PROFESSORS

Dotat amb 800.000 ptes. que es distribueixen com segueix:

400.000 ptes. al treball guardonat, i una subvenció de 400.000 ptes. per a contribuir a la seva edició.

Destinat a docents de tots els nivells, serà atorgat a un treball inèdit de temàtica pedagògica l'ús del qual estimuli l'ensenyament en català a qualsevol àmbit educatiu.

Cal acompanyar els treballs -presen-

tats anònimament- amb la FITXA D'INSCRIPCIÓ complimentada, dins un sobre tancat. A l'exterior hi constarà només el títol del treball.

A l'edició del treball premiat s'hi farà constar el premi amb el qual ha estat guardonat.

El Jurat podrà dividir el premi o deixar-lo sense adjudicar.

3 PREMIS ALS ALUMNES

53 premis de 80.000 ptes. cadascun, en llibres catalans a triar pels interessats.

Seràn atorgats a **treballs de classe, fets preferentment en equip** per alumnes de Parvulari, EGB, Ensenyament Secundari, COU o Educació Especial.

Els treballs hauran de ser **escrits en català. Podran versar sobre qualsevol de les matèries o les àrees dels diversos cicles escolars, o bé ésser resultat d'activitats escolars** com excursions i visites, periòdics escolars i diaris de classe, col·leccions, àudiovisuals, etc. (dels murals, maquetes i manualitats més grans de 60 x 60 cm., només se n'admetran fotografies).

El Jurat considerarà d'una manera especial els treballs que suposin un **esforç de penetració en la realitat nacional catalana i en la nostra tradició cultural**.

Els treballs s'acompanyaran d'una memòria breu, no més llarga de dos folis, on s'especificaran les motivacions, les circumstàncies, la manera com s'ha fet el treball, etc. Quan es tracti d'alumnes de Parvulari, del Cicle Inicial

d'EGB o d'Educació Especial, la memòria podrà ser redactada pel mestre.

Per a optar al premi, és imprescindible acompanyar cada treball amb la FITXA D'INSCRIPCIÓ, segons el model que en facilita la FUNDACIÓ JAUME I.

No seran admesos els treballs que no vagin acompanyats de l'esmentada fitxa d'inscripció complimentada.

ASPECTES GENERALS

Els treballs i la documentació s'han d'adreçar a la **FUNDACIÓ JAUME I, Aribau, 185, 3r., 08021 BARCELONA, Tel. 200.53.47**.

El termini de presentació s'acabarà el dia 15 de febrer de 1994. Els treballs tramesos per correu que arribin després d'aquesta data, només seran admesos si al mata-segells consta que la tramesa és anterior al 8 de febrer.

Els treballs no premiats podran ésser recollits des del 20 de juny fins al 17 d'octubre, mitjançant la presentació del rebut d'entrada.

La FUNDACIÓ JAUME I podrà disposar dels treballs premiats durant un any per tal d'exposar-los i promoure'n la difusió.

Premis BALDIRI REIXAC

Aribau, 185 - Tel. 200 53 47
08021 Barcelona

Amb el patrocini honorífic de la

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament

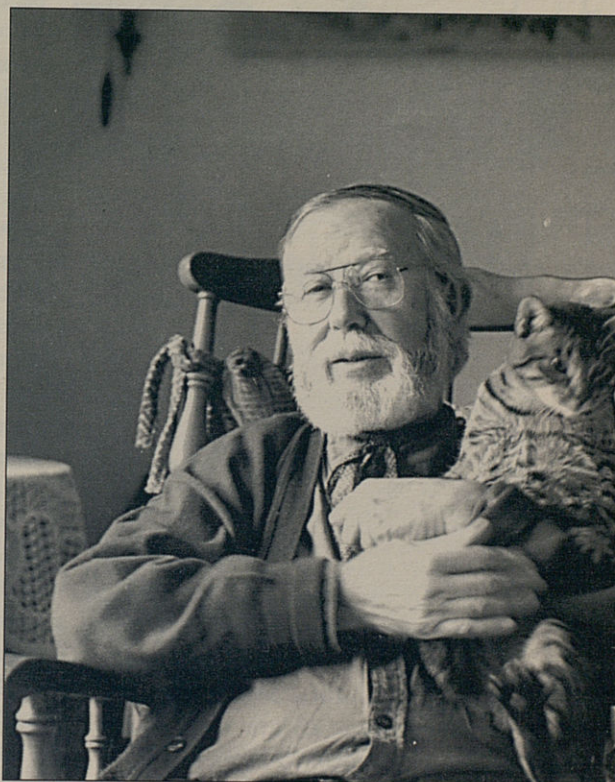
Francesc Candel: els altres catalans

MIQUEL LÓPEZ CRESPI

El fet d'escriure ha estat per a Francesc Candel (El Racó d'Ademús, 1924) una vocació duta a terme amb un estoïcisme exemplar, plena de contratemps, penúria econòmica, processos judicials, prohibicions i amenaces personals que, paradoxalment, li han servit d'esperó en el seu entestament a crear una obra literària duradora. Avui és autor d'immensa popularitat que té en proporció semblant lectors i també devots de la seva aura. Ultra l'extensa obra periodística -sempre ha estat un periodista de gran altura- ha publicat més de quaranta llibres entre narrativa, assaig i teatre.

Com escriu recentment Quin Aranda a "Idees", 'parlar de Paco Candel és parlar de moltes coses i de molta gent alhora'. Gent coneguda i gent anònima. Coneguts, però ara oblidats: Carlos Rojas, Fernández de la Reguera, Tomás Salvador, Luis Romero, Sebastià Juan Arbó, José María Gironella, Mercedes Salisachs. Escriptors que van començar a publicar a mitjans dels 50, fets a l'ombra de Cella i Delibes. Però l'obra de Candel és igualment el portaveu, la tribuna on -des del silenci- han pogut parlar els immigrants, pobres, marginats, negres, gent gran que cobra pensions baixes, "els que ho passen malament" com diu el propi Candel.

Ara mateix ha publicat un nou

Francesc Candel.

llibre testimonial, **Crònica informal, sentimental i incompleta (1936-1986)**. Forma part de la col·lecció Astrolabi, dels Llibres de l'Índex. També ha editat (maig del 93) a la Col·lecció Què us diré, de Llibres del Segle, **Els que no poden seguir**, un assaig a l'estil d'una crònica o gran reportatge que inicià amb **Els altres catalans** (1964) en el qual Candel defensà amb exquisida oportunitat l'existència d'una sola comunitat entre indígenes i immigrants en la societat catalana. Autor -entre d'altres- de **Donde la ciudad cambia su nombre** i **Els altres catalans**,

vint anys després, col·labora al diari *Avui* i a *Catalunya Ràdio*.

He de confessar que tenc un deute molt especial amb Paco Candel. A començament dels anys 60, enmig de la trista grisor de l'Espanya franquista, descobrir a Palma -a la Fira del Ram, a la Rambla- el llibre **Han matado a un hombre, han roto un paisaje** significava trobar-se davant un petit tresor. Juntament amb Neruda, Espriu, Joan Fuster, Brecht o Maiakovski, Paco Candel esdevenia l'exemple de l'escriptor compromès amb el seu temps i amb el seu poble que calia imitar. I just ara, passats els anys, amb **Crònica informal...**, que és el seu primer llibre de records i, alhora, el primer original que escriu en

català, ens ofereix una ràpida visió de la societat catalana dels temps de la guerra i de la postguerra, a través dels cants populars, pel·lícules, obres de teatre i escriptors que estaven de moda. El llibre inclou un capítol titulat "Permanència en els immigrants d'unes formes culturals de vida que tenien a les seves terres d'origen", on advoca per una sola comunitat entre vells i nous habitants de Catalunya. Paco Candel, preocupat sempre pels problemes de la marginació social, denuncia la manca de solidaritat que hi ha en la cultura contemporània. Analitza la política actual i

Francesc Candel amb Amparo, la seva dona.

repassa el camí que ell mateix va fer per les institucions. Entre 1977 i 1979 va ser senador per Entesa dels Catalans, i entre el 79 i el 83 regidor de cultura de l'Hospitalet de Llobregat.

- *Parlem una mica del teu darrer llibre.*

- **Crònica informal, sentimental i incompleta** són una mena de memòries. Els meus records ja els tinc posats en tots els meus llibres. És una crònica en la qual el protagonista sóc jo, i tampoc no hi figuro plenament; és un transfons de les cançons, el cinema, teatre, llibres i altres coses de l'època. En resum: tot el que han vist els meus ulls. El que vaig rebutjar va ser consultar les hemeroteques o els llibres d'història, vaig voler deixar lliure la memòria.

(Una pausa. Reflexiona.) Sempre queden coses i, a més, a vegades et repeteixes i no ho pots evitar. Però mai no les expliques igual del tot. Algunes coses del llibre sí que han sortit en altres obres meves. Si abans les podia explicar amb dramatisme, aquí ho faig amb ironia.

- *En el llibre parles molt bé dels anarquistes...*

- En vaig conèixer molts que tenien una fe sincera en les seves creences. Ho he contat recentment a Lluís Bonada. Un d'ells era un cosí germà meu que encara viu i és un home sensacional. Analfabet fins als 15 anys, va venir a Barcelona a fer de picapedrer al Morrot, on hi ha l'edifici Miramar. Va aprendre a llegir i va muntar una biblioteca a les Cases Barates. Va muntar un quadre

escènic. Va arribar a comandant de l'exèrcit republicà. Era molt meticulós, i en un control va aturar uns anarquistes que anaven a matar un metge, després d'haver-li requisat els béns. Normalment, dient que eres anarquista passaves tots els controls. Ell no els va deixar passar. Van anar tots al sindicat i allí es va descobrir que no tenien res contra el metge. Van deixar anar el metge i van matar els qui l'havien agafat. N'he conegut més d'anarquistes, però aquells dies la conducta d'aquest i d'altres em va frapar.

- *Et veig un poc desencisat amb la situació actual...*

- En aquests moments ens les han ben fotudes amb aquests presagis econòmics que hi ha. La classe política diu que estem en època de vaques flagues. Quan diuen el contrari, no sempre t'ho creus. I ara que diuen que les coses van malament, deu ser que van encara pitjor. Augmentarà l'atur, l'economia submergida, la marginació social. Avui, més que mai, hi ha manca de solidaritat que és una paraula desapareguda i perillosa. L'únic que queda és el gremialisme. La solidaritat abnegada, la que implicava anar a una manifestació per demanar la readmissió dels acomiadats de la Hispano Olivetti, de la Seat o d'allí on fos, ha passat a la història. Tots aquells ideals, que els treballadors canviarien el món, que el treballador era la sal de la terra... de tot allò, no res!

PAPERS PINTATS I PINTURES

Casa Pomar Flores

ARTICLES PER A ARTISTES
VASES I MOTLLURES

SANT MIQUEL, 77 - Telèfon 72 14 83 - Fax 71 93 12 - 07002 PALMA DE MALLORCA

MATERIAL DE BELLES ARTS

PELLETERIA, 2 i SOL, 28 - Telèfon 72 28 59 - 07001 PALMA DE MALLORCA

- Com es pot superar aquesta cultura de la insolidaritat que denuncies?

- De veritat no ho sé. No tinc la recepta. Primer es va confiar en el cristianisme i després en el comunisme, aquest era la gran utopia. Però de tot això no en queda res. El món s'ha transformat en una mena de competició esportiva contínua i l'única cosa que compta és guanyar, al preu que sigui. Imagino que no serà sempre així, que això no pot continuar molt de temps. I sempre podrem creure en una nova utopia.

- Quina visió tens del fet nacional?

- El que més em doldria, si un dia s'arribessin a formar els dos grans grups de partidaris i contraris a la independència, és que el primer estigués integrat per catalans únicament i el segon per gent de la immigració. Voldria, en aquest hipotètic cas, que hi hagués independentistes provinents de la immigració i antiindependentistes que fossin catalans de soca-rel. Ara mateix tenim un gran sector català que sembla molt enrabiat contra l'independentisme. I, tal com va, fins i tot ho estarà contra la idea del nacionalisme. Però, és clar, tot això és difícil d'explicar. Quan es parla del nacionalisme, la pregunta és: Què és el nacionalisme, fins on arriba? Quan deixa de ser-ho per esdevenir independentisme? Quina diferència hi ha entre una cosa i l'altra?

- Un mal ofici, l'ofici d'escriptor?

- Escriure un llibre és econòmicament poc rendible. Ho he explicat fa poc a l'amic Lluís Bonada. Tots els escriptors, em sembla, estem una mica en pana. Jo he viscut èpoques que venia molt, a l'inici del llibre de

Actualment tampoc no tinc tant d'entusiasme pels llibres. He perdut una mica la il·lusió. És com tenir el primer fill o tenir el que fa el número deu, i jo en tinc molts de publicats, de llibres. Les col·laboracions -cada dia les volen més curtes- són una glòria. Proporcionalment, més ben pagades que els llibres. I ja no dic la ràdio.

- Record l'homenatge que et va fer el PSUC.

- Era un temps en què encara no havia començat la davallada del PSUC. Aquesta història la vaig contar a Daniel Bonaventura fa ben poc. Van organitzar uns homenatges per la Festa del Treball. El primer el van dedicar a Martí Pol, el segon a Joan Brossa i el tercer a mi. Aquells homenatges tenien una originalitat. En el meu cas, van repartir uns papers a pintors i escriptors perquè fessin coses. Per això jo tinc un Tàpies, un Niebla, etc. I en aquestes cartolines és on l'actor Paco Rabal va escriure aquells versos que surten al meu darrer llibre:

*Por razón de paisanaje,
por "Els altres catalans",
por romper un paisaje
ens darem sempre les mans.*

També van venir uns castellers i em van fer pujar dalt del castell, que no era molt alt, i l'anxaneta, damunt la meua esquena, va deixar anar una pancarta on s'hi llegia: T'estimem Paco. □

butxaca, quan Plaza-Janés va fer la col·lecció Reno, tot i que em donaven només el 5 per cent dels drets d'autor. Ara acabo de donar una altra novel·la a l'editor. Es diu **Un Ayuntamiento llamado ellos**.

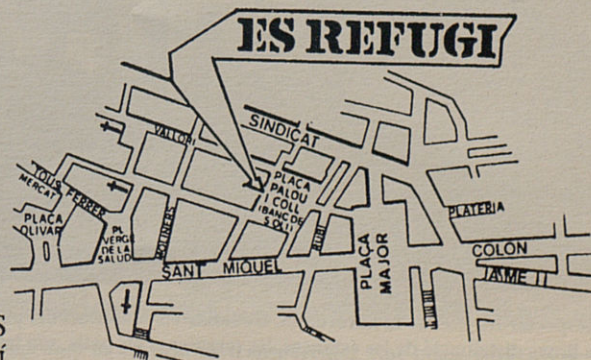
ES REFUGI

Pl. Palou i Coll, 10 (Banc de s'Oli)

Telèfon 71 67 31

07002 CIUTAT DE MALLORCA

ESPECIALISTES EN ARTICLES
DE MUNTANYA, CAMPING I ESQUÍ

La casa mallorquina de l'arquitecte danès Jorn Utzon

MIQUEL V. SEBASTIAN / FOTOGRAFIES DE JOAN BAUÇÀ ROIG

A principi dels anys setanta, quan encara no es parlava d'ecologia ni d'educació medioambiental, en ple desgavell del gran "boom" de la construcció a Mallorca, es començava la casa unifamiliar de l'arquitecte Utzon a Porto Petro, obra singular per l'impacte i per la controvèrsia que ha provocat durant aquests darrers vint anys i que alguns professors de l'Escola d'Arquitectura de Barcelona han convertit en objecte de culte.

Utzon es limità a aplicar a la seva casa mallorquina les idees arquitectòniques que ha anat desenvolupant en el transcurs de la seva carrera: respectar les lleis de la naturalesa, treballar els materials del país d'acord amb les seves pròpies qualitats, emprar la planta oberta, la lliure

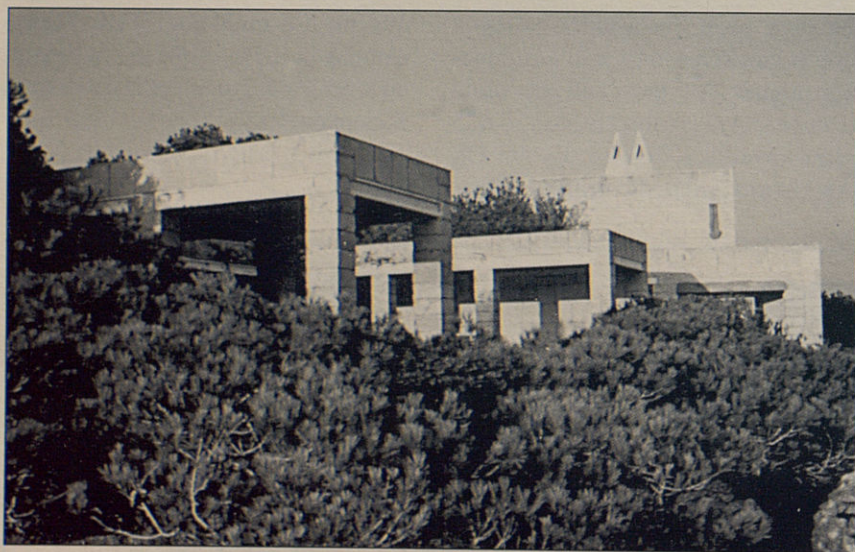
distribució de les estances, les terrasses i els patis.

Jorn Utzon (Copenhague, 1918), va créixer dins un ambient intel·lectual influenciat per dos homes de la seva família, son pare, aleshores un bon enginyer naval, i un oncle escultor-professor de l'Acadèmia d'Art de Copenhague. Utzon volia estudiar la mateixa carrera del pare, però sempre diu amb humilitat "no vaig tenir la suficient intel·ligència per a les matemàtiques".

El 1937 ingressà a l'Escola d'Arquitectura de l'esmentada Acadèmia d'Art de Copenhague, sota la direcció de Fisker i Steen Ejler Rasmussen. Als anys vinents va conèixer Asplund a Estocolm, al noruec Arne Korsmo, va treballar amb Tobias Faber, Mogens Irmig,

Alvar Aalto, tots ells grans mestres que li donaren l'oportunitat de tenir una impressió directa i visual de la feina d'arquitecte.

El jove Utzon estava a punt per a començar l'obra en la qual les plataformes i esplanades són elements definidors de l'espai i de l'estructura de les seves composicions arquitectòniques. Fruit d'aquesta labor són, al seu país, Dinamarca, la Universitat de Højstrup, la colònia de cases habitances de Frederiksberg, les cases Kingo de Helsingør, les cases "Dansk Samvirkens" de Fredensborg, l'església de Bagsvaerd; a l'estranger, el Banc Melli de Teheran, el Parlament de Kuwait i el teatre de l'Òpera de Sidney (Austràlia), una de les meravelles de l'arquitectura contemporània.

Respectar les lleis de la naturalesa, treballar els materials del país, emprar la planta oberta, la lliure distribució de les estances, les terrasses i els patis, són les idees arquitectòniques que ha aplicat a la seva casa mallorquina.

Per projectar el teatre
de l'Òpera de Sidney
el 1956, ara ja
consolidat com a
símbol visual de la ciutat,
es va inspirar en els
temples maies d'Oaxaca.

El pavelló més gran ens recorda els estàtics temples banyats de llum de la Grècia clàssica i el peristil de la *domus* romana.

Per projectar el teatre de l'Òpera de Sidney el 1956, ara ja consolidat com a símbol visual de la ciutat, es va inspirar en els temples maies d'Oaxaca (Yucatán, Mèxic). L'arquitecte ens ho explica així: "Les piràmides truncades d'aquella cultura precolombina tenen la base superior en forma de gran replà, situat a la mateixa altària que el capcurucull dels arbres de la selva i separa dos mons diferents, a dalt, Déu i a baix, l'home, el poble engolit per la vegetació. A Sidney vaig construir una plataforma artificial al nivell de la mar, enmig de la badia; aquesta esplanada separa també, com a Mèxic, dos mons diferents, a dalt la sala de teatre, el vestíbul amb vistes a la mar, la sala de concerts, etc. tot tapat per una cúpula —cobertesmembranes en forma de veles— inspirada en les de Mèxic i Pèrsia, forrada per un milió de rajoles blan-

Utzon: "Les característiques de la meva arquitectura vénen donades pels elements arquitectònics que empr: patis, columnes, arcs, així com per l'entorn."

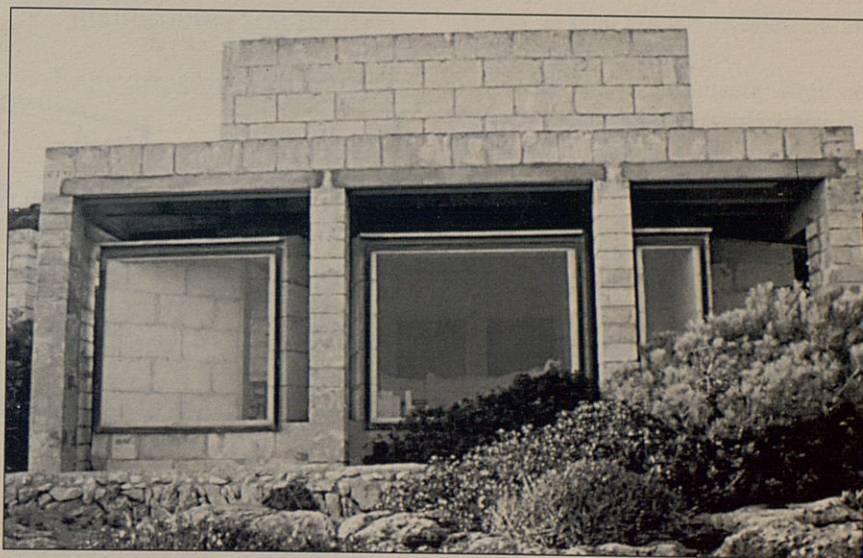
ques, i a baix grans soterranis on hi ha escenaris per assaigs, dependències auxiliars, accessos, etc."

La casa de Porto Petro està orientada al Migjorn, enclavada a un

lloc privilegiat, un penya-segat damunt la cova de la Mitja Lluna. És un recull de cinc pavellons que miren el mar i formen un conjunt asimètric que respecta el caràcter topogràfic del terreny. La façana Nord queda limitada per un sobri mur camuflat per pins vora la carretera d'accés; la façana principal s'obre al Mediterrani just davant l'illa de Cabrera, la qual apareix i desapareix segons la boira o la calitja.

El pavelló més gran ens recorda, per les columnes de cantó de marès, els estàtics temples banyats de llum de la Grècia clàssica, i per la seva composició, el peristil de la "domus" romana. Aquestes columnes formen unes pèrgoles per a resguardar-se del sol i fer la vida a fora, tal com feien els nostres avant-passats. A dins hi ha la cuina i el menjador.

El segon pavelló és una gran sala amb un banc d'obra semicircular, forrat de rajoles blanques i negres. Cinc finestres fondes actuen com a visera i així la claror que reflecteix la mar, sobretot els matins, entra dins l'estança sense molestar els ulls. Les finestres estan orientades amb intenció de transparentar cinc blaus diferents de la mar. Un finestró molt alt, obert a ponent, deixa que el sol es passegi per aques-

Les finestres estan orientades amb la intenció de transparentar cinc blaus diferents de la mar.

L'estructura d'aquesta construcció és vista, no hi ha res amagat o emmascarat.

ta habitació durant una hora, metàfora de la brevetat de la vida.

Als altres dos pavellons, aïllats, hi ha els dormitoris. El cinquè, el més petit, no té coberta, és a l'aire lliure, també amb una taula enrajolada semicircular. Quan el sol es pon a l'horabaixa, s'inunda de vermells.

“Les característiques de la meva arquitectura”, diu Utzon, “vénen donades pels elements arquitectònics que empr: patis, columnes, arcs, així com per l'entorn. El creador ha de sofrir una dependència de

la situació del paisatge (muntanyes, arbres, camp) i de la direcció del vent. Els ingredients han d'esser de material natural del país i per a mi són tan importants com els animals, els fruits o la mar dels llocs respectius. Per això em vaig fer aquesta casa estudiant els mètodes clàssics mallorquins de construcció, visitant abans gran quantitat de cases de foravila per poder-me fer la meva”.

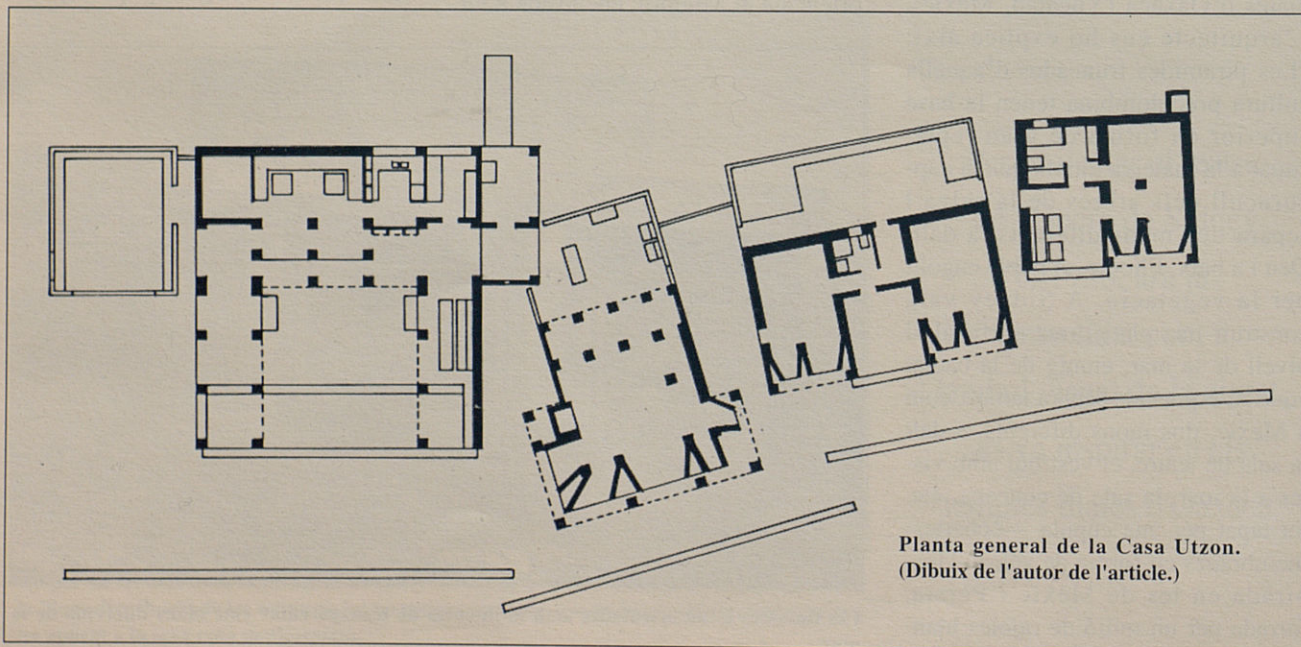
Jaume Vidal, mestre d'obres de Santanyí, va ser el constructor de la casa Utzon. Romp amb l'esquema

Jaume Vidal, mestre d'obres de Santanyí, va ser el constructor de la casa Utzon.

Romp amb l'esquema del contractista dur i mesquí, perquè ell és una persona sensible.

del contractista dur i mesquí, perquè ell és una persona sensible; sembla un professor entusiasta quan ens explica la diferència que hi ha entre un contractista i un mestre d'obres:

“El contractista sempre va a favor seu, en canvi el mestre d'obres sempre va a favor de l'obra. A Utzon el coneixia d'anys enrera; li vaig cercar una parcel·la vora de mar, estreta i llarga. Tenguérem una entrevista preparatòria pels aspectes del començament de la casa. Utzon vengué a peu de Cala D'Or —és un

Planta general de la Casa Utzon.
(Dibuix de l'autor de l'article.)

gran caminant, cada dia fa sortides de 15 o 20 km—, va posar un tros de marès damunt la taula i amb terrossos de sucre per reproduir el mòdul del cantó em va fer la maqueta de la casa que volia. Els plànols de la casa Utzon es varen fer amb dos paquets de terrossos de sucre!”.

L'estructura d'aquesta construcció és vista, no hi ha res amagat o emmascarat, feta d'elements tradicionals: cantó de marès de Ses Salines de Santanyí, peces de 40 x 40 x 20 cm, desferrades de la pedrera sense retocar i posades a parets, columnes i al trespòl; biguetes prefabricades autoportants i revoltos ceràmics a les cobertes, enrajolades amb test; rajoles mallorquines de ceràmica, blanques, negres i vermelles. L'interior és impressionant, exponent del que Frampton anomena “poètica de la construcció”: “L'estructura, la construcció i la geometria són inseparables i sense aquests elements no es pot fer una arquitectura de qualitat; tal vegada es podran fer imatges espectaculars o fotogràfiques, però no edificis d'alguna profunditat”.

No hi ha millor espectacle que veure la mar des de les finestres fondes i sentir-se protegits de la pluja i el vent. El fred no hi entra perquè hi ha doble mur amb càmera d'aire i les condensacions interiors al cantó no duren més de vint-i-quatre hores. A l'hivern de ple, quan a fora la temperatura és de 6°, a l'interior es conserva a 14°.

“Aquesta casa”, segueix Vidal, “és feta per gaudir de la claror del Mediterrani, amb un mínim de materials de la Mallorca antiga: pedra, ceràmica, vidre i fusta, per tant no importats. Per això va sortir baratíssima! Jorn Utzon té un nivell humà molt elevat, és molt autoritari en allò que coneix, però també escolta el qui fa feina. Jo li vaig suggerir el mural de la mitja lluna pel nom de la cova i

Els patis, les columnes, els arcs així com l'entorn són elements arquitectònics de Jorn Utzon.

Utzon: “Els picapedrers mallorquins són molt bons artesans. Admir el treball manual i detest la indústria que destrueix, les màquines... L'altària de les cases no hauria de passar la dels arbres que la circumden.”

això li va agradar; va fer un dibuix amb les quatre fases de la lluna, de rajoles vidriades blanques i negres. Al dinar de final d'obra hi érem tots els que havíem col·laborat; abans de començar ens va fer estendre les mans damunt el plat, totes les mans que havien treballat a ca seva”.

Utzon troba que “els picapedrers mallorquins són molt bons artesans. Admir el treball manual i detest la indústria que destrueix, les màquines... Estic separat del funcionalisme; com a estil, com a simplificació està bé, però no estic d'acord quan s'empra com a justificació econòmica, perquè és una fal·làcia. Tots aquests gratacles de les ciutats són desagradables i inhumans. L'altària de les cases no hauria de passar la dels arbres que les circumden”.

“Plataformes i replans: les idees d'un arquitecte danès”, és un llibre d'Utzon, publicat el 1954, en què explica els principis de la seva arquitectura. És una persona austera; fuig de la publicitat i dels homenatges, lluita per a la seva privacitat. Té dos fills que segueixen el camí professional de son pare, els arquitectes Jan i Peter Utzon, i una filla ceramista, Lin Utzon, la qual col·labora adesiara en la decoració de projectes.

Joan Bauçà, arquitecte sorgit de les darreres promocions de l'Escola d'Arquitectura de Barcelona, ens comenta: “La casa Utzon és important tant per la seva perfecció com pel que té de revulsiu per als arquitectes mallorquins, perquè ens va fer despertar cap a una tradició del lloc on vivim, no molt ben aprofitada fins aleshores”. □

La Capella Oratoriana i Sant Felip Neri

SANTI ADROVER

El passat 7 d'octubre es va presentar a la sala d'actes de la Fundació La Caixa, a Palma, la darrera feina de la Capella Oratoriana, un C.D. editat per Ona digital amb el suport de GESA, titulat «La música a l'entorn de Sant Felip Neri» i que recull obres de tres autors dels segles XVI i XVII: Giovanni Animuccia, Pierluigi da Palestrina i Francisco Soto de Langa, els quals tingueren una relació directa i personal amb el sant florentí.

Aquest enregistrament és el fruit d'un treball d'investigació del director de la Capella, Gori Marcús, amb la col·laboració del musicòleg Xavier Carbonell.

Fundada l'any 1947, la Capella està formada per alumnes i ex-alumnes del col·legi de Sant Felip Neri de Ciutat. D'ençà que es va constituir ha fet molts concerts a diferents ciutats d'Espanya i de l'estranger, bé com a solistes o amb acompanyament d'orquestra.

El C.D. es va enregistrar a l'església de Sant Felip Neri de Palma el juny d'aquest any. Les peces musicals les va dirigir el propi director de la Capella, Gori Marcús, i el solista (clavecí) va ser l'esmentat musicòleg Xavier Carbonell.

A l'acte de presentació (moderat per l'amic Pere Es-

telrich) vàrem gaudir d'una petita audició que ens va permetre valorar la magnífica qualitat d'aquest compacte. D'altra banda, les extraordinàries condicions que ofereix el petit auditori del «Gran Hotel» per a actes com aquest foren un gran complement.

Una vegada més cal destacar la professionalitat de Toni Fernández i Miquel Brunet, els homes de «Ona Digital», en l'elaboració d'un *mastering* gairebé perfecte.

Un atractiu producte, sens dubte, per als incondicionals de la música antiga i també per als qui, simplement, estimen la música. □

Portada del programa del concert que la Capella Oratoriana va fer a Palma l'11 de desembre de 1992.

La Capella Oratoriana en una fotografia recent.

IV trobada de teatre

MAGDALENA SERRA CAPÓ

El passat mes de maig, els dies 20, 21 i 22, va tenir lloc la IV Trobada de Teatre Català a l'Ensenyament Mitjà, amb canvis organitzatius considerables respecte d'edicions anteriors: s'ha variat, d'entrada, l'escenari de les jornades. Abans s'havien realitzat al santuari de Lluc (1989) i a la Porciúncula (de 1990 a 1992). Enguany ha estat l'Excm. Ajuntament de Muro qui ha cedit les instal·lacions del teatre municipal per fer-hi els actes previstos. En l'estada, també, canvis: els 150 assistents han romàs a un establiment hotel·ler dependent del municipi de Muro. S'ha incrementat el nombre de centres participants: entre els més veterans

(I.B. Berenguer d'Anoia, I.B. Guillellem Sagrera i I.B. Madina Mayurqa), els més recents (I.B. Ramon Llull) i els de nova incorporació (I.B. Son Gotleu, I.F.P. Pere de Son Gall, I. Cifre de Colonya, I.F.P. Joan Taix) ja han estat vuit els centres participants.

L'encontre va néixer amb els objectius concrets exposats en el quadre adjunt i es varen enfocar bàsicament en la visualització de les obres que es muntaven als propis centres. L'autoavaluació va posar ràpidament de manifest que calia incloure-hi activitats més específicament relacionades amb el món del teatre, encara que això suposàs in-

Portada del programa de mà.

Assistents a la IV Trobada de Teatre davant l'hotel.

Animació als carrers de Muro. La duen a terme alumnes del taller que Joan Lacomba dirigeix a Selva.

crementar el pressupost. Per primera vegada enguany s'han fet els tallers següents:

- 1).- "Cos, moviment i espais en un context escènic", a càrrec de la professora de dansa Maria Antònia Oliver.
- 2).- "Tècnica de veu", a càrrec del professor de teatre Pere Mascaró.
- 3).- "Anàlisi d'escenes, primeres lectures i creacions de personatges", de la mà de Joan Matamalas.

4).- Joan Lacomba es responsabilitza de "Plàstica i dramatúrgia".

5).- Lluís Colom ho féu del de "Tècnica d'improvisació".

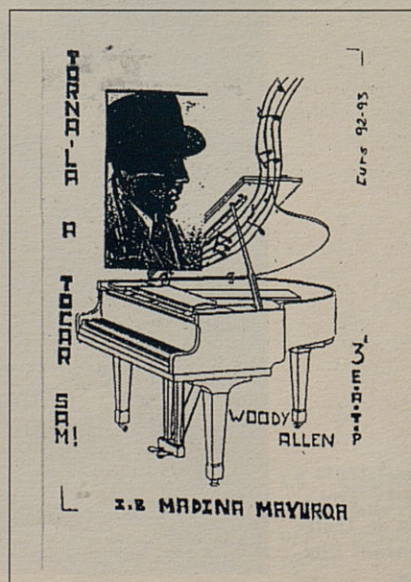
6).- El director d'Iguana Teatre; Pere Fullana, s'ocupà del "Teatre de text".

S'ha mantengut la representació d'obres muntades als diferents centres. En aquesta IV edició s'hi han vist:

Taller d'improvisació a càrrec de Lluís Colom.

A la dreta. Tres dels programes de les obres representades.

Programa d'una de les obres.

L'amor en temps de reclutament, de G. Farquhar, que encetà el torn de representacions i que els alumnes de l'I.B. Ramon Llull, de Palma, posaren per primera vegada en escena a l'encontre.

El grup de teatre de l'I.B. Madina Mayurqa, de Palma, va presentar l'obra de W. Allen, *Torna-la a tocar, Sam!*

El grup de l'I.B. Berenguer d'Anoia (Amunteló), d'Inca, va presentar el muntatge de *Interferències (Els contes en crisi)*, obra escrita per Eduvigis Torres, alumna del mateix centre, que també s'ocupà de les tasques de direcció. Text, direcció i decorat, responsabilitat del mateix grup.

Tècnica de cambra va ser l'obra

La cigala, un dels personatges de l'obra *Interferències (Els contes en crisi)* que va representar "Amunteló", d'Inca.

Una escena de *Tècnica de cambra*, de Manuel de Pedrolo. Grup Xicarandana, dirigit per Joan Lacomba (I.B. Guillem Sagrera, de Palma).

Plànols topogràfics
Fotografies aèries

Plaça del Rosselló, 4-A, 3r.
Telèfon 72 33 56 07002 Palma de Mallorca

**Libreria
Aloma**

C/ de la VINYASSA, 23 B
Tel.: 46 11 50 - PALMA

de Manuel de Pedrolo que proposà el Grup Xicarandana de l'I.B. Guillem Sagrera, de Palma.

A tot això cal incloure-hi dues xerrades, una a càrrec de Lluís Colom que va presentar el Teatre del Mar, i una altra, de Marta Barceló, en què parlà sobre "Els estudis de teatre, avui".

La presentació de les conclusions d'aquesta IV Trobada va posar de manifest, en un debat ben viu, mogut i polèmic la inquietud dels joves assistents per totes les coses del teatre. En qualsevol cas queda ara el fet de revisar, valorar i buidar les enquestes que emplenaren els assistents per establir l'autoavaluació de cara a futures edicions. □

Trobada de Teatre a l'Ensenyament Mitjà en llengua catalana

Els objectius que persegueix són els següents:

- 1.- Propiciar el contacte entre estudiants i professorat que fan activitats de teatre als instituts.
- 2.- Motivar l'alumnat a l'hora de realitzar muntatges teatrals ja que els possibilita la feina feta durant el curs.
- 3.- Millorar les tècniques de dramatització a partir del confrontament d'experiències.
- 4.- Organitzar tallers per treballar-hi els diferents aspectes del fet teatral: veu, improvisació, vocalització, etc.
- 5.- Facilitar als estudiants informació sobre el món del teatre: cursets, mostres, actuacions, centres d'ensenyança superior, experiències professionals...
- 6.- Contribuir a la normalització lingüística.

La Trobada de Teatre a l'Ensenyament Mitjà en llengua catalana va sorgir l'any 1990 amb la idea d'aglutinar experiències teatrals aïllades que es feien a diferents centres educatius de Mallorca.

Pianos Can Garcias

Pere Josep Garcias

C/ Joan Maura, Bisbe, 10 - Palma (Mallorca)
Tel. i Fax: 46 20 16

VENDA DE PIANOS VERTICALS I DE COA

Primeres marques europees

BLÜTHNER • BÖSENDORFER • C. BECHSTEIN • FEURICH
FÖRSTER • GROTRIAN-STEINWEG • HOFFMANN • IBACH • PETROF
PFEIFFER • RAMEAU • RÖNISCHE • RÖSLER • SAUTER • SEILER • SCHOLZE
STEINGRAEBER & SÖHNE • WAGNER • WEINBACH • ZIMMERMANN

Especialistes en pianos per a professionals i pianos d'estudi
El millor servei post-venda
Més de 70 anys d'experiència

AFINACIONS • REPARACIONS • RESTAURACIONS
LLOGUER DE PIANOS NOUS O RESTAURATS
INSTRUMENTS HISTÒRICS
(CLAVICÈMBALS • FORTEPIANOS • ORGUES LITÚRGICS)
PIANOS ELÈCTRICS

Podeu adquirir EL MIRALL a les següents llibreries:

Barcelona	Ona	Palma	Byblos
Barcelona	Signe	Palma	Embat
Campos	Colom	Palma	Fondevila
Ciutadella	Roser Seguí	Palma	Jaume de Montsó
Eivissa	Vara de Rei	Palma	Llibres Mallorca
Inca	Casa Pedrós	Palma	Manera
Inca	Espirafocs	Palma	México
Inca	Vilanova	Palma	Papereria Mallorca
Felanitx	Ramon Llull	Palma	Quart Creixent
Felanitx	Còndor	Palma	Selecta
Manacor	Xaloc	Palma	Totem
Maó	Catalana	Sant Joan	Ca na Blanch
Maó	Catòlica	Sóller	Calabruix
Palma	Alcaide	Son Cladera	Arbós
Palma	Balmes	Son Ferriol	Verd en Blau
Palma	Baron	València	Tres i Quatre

I als principals quioscos de Palma.

BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ

Sr./a. _____
Adreça _____
C/ _____ Núm. _____ Pis _____
Codi Postal _____ Població _____
Telèfon _____
Em subscribo a la revista EL MIRALL, al preu de 3.000 ptes. de quota anual.
Podeu presentar els rebuts a l'entitat bancària / d'estalvi que indic a continuació a la qual deman que els accepti i els carregui al meu compte:
Banc/Caixa _____
Agència/Oficina _____
Cte/Lta. núm _____

Signatura _____

Vicenç Calonge i Gustà: viure amb creativitat

IMMA GONZÀLEZ

Quan em parlaren de fer aquesta entrevista, automàticament em vengué a la memòria la vetllada poètica que vaig gaudir al Cafè de l'Havana, devers el mes de març del noranta-dos. Encara ara vibr amb aquells moments en què la paraula poètica tenia com a principal virtut la sonoritat, una sonoritat bellíssima que va omplir-me de misteri i m'encisà. Posteriorment, i a resultes d'aquella reunió, he conegut altres poemaris inèdits d'en Vicenç Calonge i m'he adonat que, ultra la sonoritat, la comunicació clara i diàfana va obrint-se pas com ona gegantina, per la qual cosa el camí cap a la maduresa poètica és, almanco per a mi que conec la seva obra, un fet inqüestionable.

Però em toca parlar de pintura. Diré que el poeta que és Vicenç Calonge ha realitzat dues exposicions pictòriques, la primera al Casal "La Unió" de Sóller i la segona a la mateixa cafeteria de l'Havana. I quina casualitat, a les dues sales s'han efectuat altres tantes lectures poètiques. Sí, poesia i pintura van lligades de la mà d'un autor que, segons ell mateix em conta, no té més ambició que la de superar-se per així poder oferir el millor de la seva obra.

- Vicenç, què és per a tu més important, la poesia o la pintura?

- Sens dubte, la poesia. La poesia i l'amor han fet que deixàs la foscor i trobàs el camí que pertocava. Però com que la poesia està molt vinculada a la imatge, m'agrada jugar amb els colors i concretar idees

Vicenç Calonge i Gustà.

que de vegades fins i tot a mi em sorprenen. La pintura és un joc que em fa gaudir i qualche vegada, per què no?, patir.

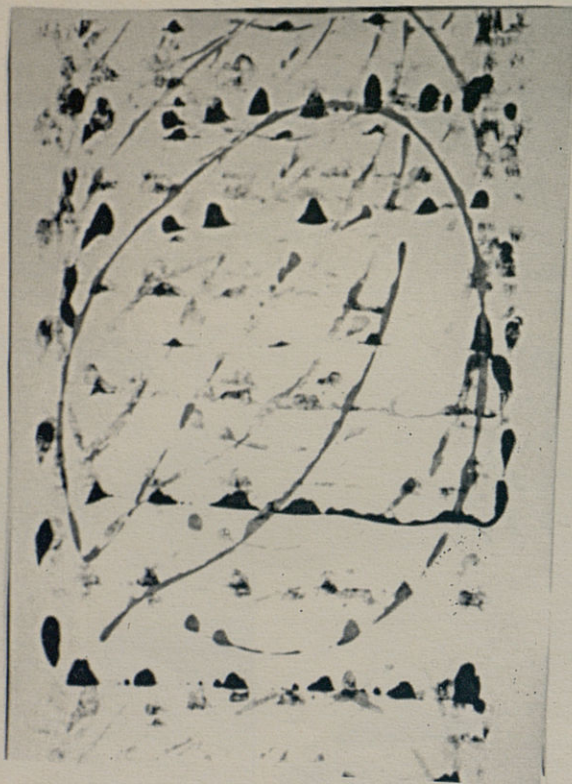
- Sé que també escrius teatre. Com t'ho fas per fer tantes coses?

- No crec que siguin tantes com tu dius. Sinó que les tres - poesia, pintura i teatre- s'interrelacionen i llavors m'ho pas bé amb qualsevol

d'aquestes coses. Crec que això és el més important de l'activitat artística, passar-s'ho bé, viure els moments de plenitud que sols la creativitat pot oferir.

- Per cert, què s'han fet d'aquells programes de poesia a Ràdio Balear de Palma?

- De moment no hi ha res. Els vaig oferir un munt d'idees i fins i

“Em moc entre l'abstracció i una certa insinuació figurativa.”

tot guions radiofònics, però sembla que la programació de l'emissora no va per aquest camí.

- Tornant a la pintura, com defineixes la teva obra? Amb quins materials t'agrada més treballar?

- M'agrada l'acrílic, i experimentar amb qualsevol tipus de producte. Em moc entre l'abstracció i una certa insinuació figurativa.

- Quins projectes tens?

- En aquests moments, sols vull fer feina. Tenc obra per poder fer algunes exposicions més, però no tenc cap pressa. On sí que estic treballant molt és en l'apartat poètic i teatral. En aquest darrer camp estic pendent de notícies de l'Editorial Cort. La idea és publicar algunes obres de teatre infantil, però tampoc no hi ha pressa; l'important és treballar, tenir il·lusió, tot el que vengui després ben rebut serà.

- Si no m'equivoc, participares en l'homenatge a en Miquel Morrell...

- Fou una col·laboració molt minsa, però bella. Un acte molt emotiu. Pens en altres artistes que com el mateix Miquel també mereixerien el nostre reconeixement.

- Facem un gir de cent-vuitanta graus en la nostra conversa i passem a un tema més prosaic...

- No m'espantis!

- Tranquil, Vicenç. Què et pareix la política cultural de la nostra Comunitat?

- Ja em va bé que em facis aquesta pregunta, encara que la resposta de segur que no interessarà als qui fan efectiva la política cultural. Idò resulta que tenc un amic eivissenc que amb menys de dos milions de pessetes organitza un festival i concurs de piano a Eivissa, en el

Centre Cultural de Sant Carles. Dura tot el mes d'agost i l'assistència d'artistes de primera fila i de públic que omple la sala de concerts és un fet incontestable. Això ho fa amb menys de dos milions de pessetes. Què vull dir? Molt simple: aquí falta imaginació i ganes de treballar, dues coses que té el meu amic. No tot és un problema de doblers sinó més bé de voluntat.

Ara ja coneixeu un poc més el nostre personatge, un home que, com diu Josep M. Llompart al pròleg del llibre de teatre “Sota el signe de la impotència”, és persona seriosa, apassionada i responsable. Què més voleu? □

(Vicenç Calonge és l'autor de la coberta d'aquest número d'EL MIRALL.)

La prostitució a Palma a finals del segle XIX

Reflexions a l'entorn d'algunes mesures coercitives anunciades pel Consistori de Palma

CARME MORELL

La reglamentació de la prostitució depèn de múltiples factors que varien, naturalment, en funció de la moral i dels costums dels pobles i del moment històric considerat. Diego Zaforteza, en parlar a *La ciudad de Mallorca*, de la doble denominació del carrer de Bobians -Bobians i, també, carrer del Bordell, ja que es trobava al cor del barri habitat per les dones de vida llicenciosa-explica com, després de la Conquesta, sorgí la necessitat de reglamentar la prostitució a l'illa i de limitar-la, així mateix, a un barri concret:

"Este barrio tomó o fué conocido por distintos nombres: *pobla*, *partit bordell*, *públich*, *comú*, *casa*

santa, *bon lloch*. . . "

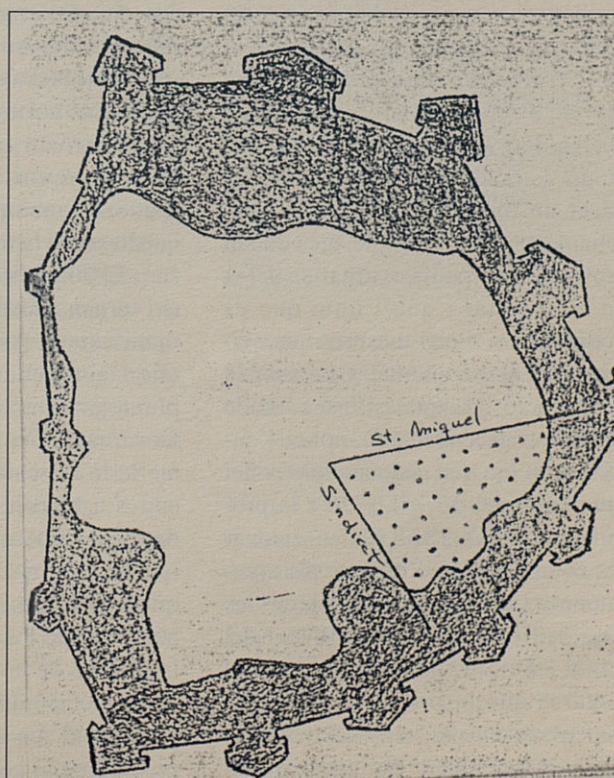
Les dues últimes denominacions són, òbviament, iròniques. *Pobla* perquè estava situat als ravals, de la Porta de Santa Margalida a la de Sant Antoni i entre la murada i el carrer de Sant Miquel. Tot ell estava circuit per una tàpia. Hi havia cases individuals, on les prostitutes exercien de forma autònoma la seva feina i cases majors o hostals, que depenien de l'hostaler "que además de habitación, les proporcionaba ropa, alimento y asistencia, mediante retribución a veces abusiva"[. . .] Junto a la puerta del *Bordell* había una casa que pertenecía a la Universidad y a los Jurados, a quienes

correspondía la Policía (vigilancia) de aquel lugar y sostenían en ella al *Hostaler*, llamado aquí el *Pare del Bordell* y en otras partes, en tono de burla, el *Rey Arlot*, que mantenía la autoridad, cerraba las puertas del recinto en hora oportuna, no permitiendo que de día ni de noche, sin autorización, saliesen las vecinas de él. A éstas se las llamó *dones de cadira*, por la costumbre que tenían de sentarse de noche a las puertas de sus casitas, ataviadas con ropas de colores llamativos y extravagantes, con una lámpara especial, encendida frente a ellas, a fin de dejarse ver a los curiosos o solicitantes. También se las conoció por *àvols fombres*, *dones errades*, *dones de partit* o *fombres bordalleres*"

Transcriu els estatuts de 1546, dictats pels Magnífics Jurats de la Universitat de la Present Ciutat y Regne de Mallorca -n'hi ha d'anteriors, però sense decretar ni confirmar- que seran vigents fins a finals del XVII. En cessar aquests estatuts, desapareix també la comunicació del barri del Bordell amb la resta de la població i encara que les prostitutes queden relegades sempre a àrees determinades, comencen a estendre's per Sindicat, Ferreteria, Socors, Puig de Sant Pere i El Sitjar, Birreteria i Missió.

D'altra banda, a partir del segle XVIII, en quedar Mallorca totalment lligada a un Estat cada cop més centralitzador, la prohibició que, des de la pràgmàtica de Felip IV de 1623 (recollida a la *Novísima Recopilación*, llei VII, títol XXVI, llibre XII)

La zona exterior no era res més que una franja prou estreta que comprenia els carrers o part dreta dels carrers més propers a la murada. Es tractava, com hom pot veure, d'allunyar la prostitució de la zona interior (més centrada marcada amb puntets) i l'amenaça que s'expandís cap a la Rambla i el Born, l'evitaren distribuint-la per l'anell més arrapat a la murada.

pesava sobre la prostitució a Castella, afectà també Catalunya i Mallorca. Com que la prostitució no existia, les autoritats només intervenien quan les epidèmies de sífilis feien estralls o la presència de prostitutes pels carrers es feia tan notòria que havien de baixar per força dels llimbs i enfrontar-se a una realitat que no recollia el codi penal.

El 1865, surt el primer *Reglamento sobre salubridad y vigilancia de la prostitución*, encarregat pel Govern Civil de Madrid deu anys abans! Després de gairebé dos-cents cinquanta anys sense reglamentació en matèria de prostíbuls, era un avanç important, almenys pel que fa al tema de control sanitari. L'assumpte tenia, però, un altre caire: l'econòmic. Les prostitutes havien

de pagar unes taxes que, com veurem, suposaven uns ingressos suplementaris gens menyspreables. Una anàlisi atenta dels lligalls i dels llibres d'acords municipals, ultra donar una informació precisa sobre la prostitució, revela que l'aferissada lluita entre l'Ajuntament i Govern Civil traïa uns interessos que anaven molt més enllà de les preocupacions morals o purament sanitàries. El cas és que, tant a Palma com a altres capitals es plantejava no només com es reglamentava la prostitució, sinó qui havia de reglamentar-la i qui se'n beneficiava.

El lligall 1126 n°V del Negociat de Sanitat, sota l'epígraf: *Higiene de la prostitución. Se organiza este servicio bajo la dependencia del Ayuntamiento*, conservat a l'Arxiu municipal, recull el primer intent del consistori de Palma per a atribuir-se les competències, fins aleshores en mans del Govern Civil. En virtut d'una proposició del 7-XII-1881, aprovada i signada pels regidors Marroig i Escafí, s'acordà crear una

El 13 de novembre de 1864 la premsa palmesana dona notícia de la recollida de dones públiques.

comissió per a la *Higiene de la prostitución* o *Higiene especial*, agafant-se al fet que la llei municipal assignava que la higiene del veïnat i la creació de serveis municipals encarregats de vetllar-la eren competència de l'Ajuntament. La comissió la formaven, a més de Marroig i d'Escafí, els regidors Alcover, Serra i Domenge. El 23 de desembre ja havien preparat un dictamen (n°CCIII) que, fonamentalment deia que, atès que la prostitució no podia extirpar-se del si de la societat i que l'únic que es podia fer era dictar mesures que evitessin el seu foment i aturessin la propagació "de una enfermedad de crueles consecuencias" -noteu l'eufemisme- i ja que entenien que la llei municipal del 16-XII-1876 i la provincial del 2-X-1877 venien a donar les competències d'higiene als ajuntaments i deixaven sense efecte les lleis provincials del 2-V-1845 i del 21-X-1868, i vist que "no puede negarse que la prostitución afecta poderosamente la salud del vecindario", proposava els tres punts

següents: L'organització del *Servicio de Higiene especial*; demanar a Govern Civil tota la documentació al respecte i dictar un reglament. No ens deixem enganyar pel nom: per més que ho anomenin *servei*, les prostitutes havien de pagar unes taxes que, a més a més de finançar-lo, deixaven beneficis per a les arques municipals. Pel llibre d'acords sabem que "el dictamen quedó sobre la mesa".

El 30, els membres de la comissió tornen a insistir. El Sr. Sorà es manifestava partidari d'esperar, ja que l'ajuntament de Madrid havia plantejat el mateix al Ministeri de Governació i encara no tenia resposta. Serra i Escafí digueren que el que es fes a Madrid no era incumbència de l'ajuntament de Palma. Un altre regidor, el Sr. Oliver, posà en dubte que els arguments sobre les competències de l'Ajuntament respecte a la higiene de la ciutat, adduïts per la comissió, poguessin aplicar-se a la prostitució. La comissió tornà a llegir els articles i el batle, Marià Canals,

intervingué “para llamar la atención del Ayuntamiento acerca de si consideraba oportuno en ser el primero en toda España a introducir esta reforma”. Després d’aquest toc d’atenció, que, més o menys venia a dir: No us en doneu vergonya, regidors?, votaren. Empatien, però l’alcalde resol l’empat a favor seu i Marroig protesta, perquè considera que això està fora de les atribucions del batle. Abandona la sala amb nou regidors més. Cal fer notar que Alcover restà a la sala i que no havia firmat el dictamen, la qual cosa revela desavinences en el si de la comissió mateixa.

Del 13-I-1882 és un segon dictamen dels membres de la comissió. Apareix per primer cop l’argument econòmic, quan diu sense embuts que urgeix establir el servei “con más motivo cuando, pudiéndose utilizar con él un beneficio para los fondos municipales que no bajará de cinco mil pesetas anuales, podría utilizarse la parte proporcional para ayudar a cubrir el déficit del presupuesto adicional que en la actualidad se está confeccionando”. Quan el llegeixen, el 27-I-1882, els parers resulten més diversos encara que a la sessió anterior: d’una banda, els que opinen que és l’Ajuntament qui ha de reglamentar-lo, de l’altra, els que estimen que l’Ajuntament no ha d’immiscir-se en un tema tan delicat o que, almenys ha d’esperar a veure què fan altres ajuntaments i, finalment, els que neguen -i, entre ells, el batle- a uns i altres les atribucions perquè creuen que un assumpte tan immoral ha de prohibir-se, en comptes de reglamentar-se. La sessió ha de prorrogar-se, perquè han esgotat el temps reglamentari, però estan massa acalorats per a deixar estar el tema. Voten i guanyen, aquest cop, els que creuen que l’Ajuntament ha de regular-ho per onze vots contra sis.

Superat el primer escull, les bufetades vindran ara de Governació. A la sessió del 10 de febrer es llegeix el següent comunicat del Sr. Governador:

“Con motivo de un recurso de alzada interpuesto por D. Alejandro

Ferrer y Morell y Gaspar Berga -metges del Govern Civil encarregats del control sanitari- y de conformidad con lo informado por la comisión provincial, deja sin efecto el acuerdo tomado por este Ayuntamiento por el cual se resolvió organizar el servicio de Higiene de la prostitución bajo la inmediata dependencia del Ayuntamiento, fundándose aquella superior Autoridad en no ser este asunto de la

Com que la prostitució no existia les autoritats només intervenien quan les epidèmies de sífilis feien estralls o la presència de prostitutes al carrer es feia notòria.

L’assumpte tenia, però, un altre caire: l’econòmic. Les prostitutes havien de pagar unes taxes que suposaven uns ingressos suplementaris no gens menyspreables

competencia de esta comisión y haberse excedido de sus atribuciones al tomar dicho acuerdo”

Les picabaralles entre Ajuntament i Governació no eren noves. El 15-X-1879, el governador ja havia ordenat a l’Ajuntament “que los dependientes de su autoridad dejen de inmiscuirse en las cuestiones y asuntos relativos a la prostitución”. L’Ajuntament havia posat una multa a Isabel Mesquida, propietària d’una casa de cites -el batle s’exculpà al·legant que ell no havia posat la multa

“por haberse ausentado al campo”-, per haver admès parroquians després de les dotze de la nit, que era l’hora de tancar de tota mena de locals públics, com ara cafès o cafès cantant. Aleshores, però, es tractava d’un fet puntual, que pot relacionar-se amb el dèficit de gairebé dos milions i mig de pessetes que presentava l’estat de comptes del municipi, perquè les protestes per multes posades sense cap dret sovintegen durant aquest període. Això d’ara era tota una altra cosa, ja que suposava atribuir-se les competències de totes totes, i Govern Civil no estava pas disposat a consentir-ho. L’argument del governador era que aquest tipus d’higiene estava indissolublement lligat amb l’ordre públic i que els assumptes d’ordre públic eren competència del Govern Civil. Aquesta resposta tan agra aconseguí una cosa prou insòlita: molestats pel to del comunicat, els regidors s’uniren i decidiren presentar un recurs contra Govern Civil davant el Ministeri de Governació. Un any i mig més tard, el 29-VI-1883, en celebrar-se la darrera sessió del consistori constituït dos anys abans, el recurs continuava, però, pendent de resposta.

De fet, fins a principis del 1889, l’Ajuntament no assumirà les competències i ho farà gràcies a una Reial Ordre dictada el 4 de gener i que afecta, doncs, tots els ajuntaments del país. La informació sobre aquesta nova etapa la conté el lligall 1187, nºI, que duu l’epígraf: *Higiene de la prostitución. Se organiza este servicio bajo la dependencia del Ayuntamiento*. Aquest lligall recull el text de la Reial Ordre, publicada al *Boletín Oficial de la Provincia*, el 12-I-1889. En essència diu que els governs de província tenen organitzats serveis i registres de la prostitució “más bien por una costumbre hasta ahora no autorizada que por observancia de disposición legal alguna”. Denuncia que no hi ha unitat de criteri ni en l’organització ni en les quantitats cobrades i conclou que, vist que l’article 72 de la llei

municipal estableix que són els ajuntaments els encarregats de vetllar "*en cuanto tenga relación con la comodidad é higiene del vecindario y servicios sanitarios*" (el subratllat és d'ells) és a les Junes municipals de sanitat a qui toca organitzar el servei. Reconeix, però, que els governadors poden i han d'intervenir en casos urgents -tals com epidèmies-. Afegeix que aquests serveis "pueden ser objeto de equitativos arbitrios" i disposa que es suprimeixin els serveis dels governs de província, que tota la documentació sigui entregada als ajuntaments i que "los arbitrios e impuestos, si los Ayuntamientos y asociados los adoptasen, figuren siempre en los presupuestos municipales para que puedan ser aprobados oportunamente, sin lo cual no serán exigibles".

El dia abans, l'11 de gener, s'havia format ja una comissió amb els Srs. A. Noguera, J. Barceló i T. Sansaloni perquè, juntament amb la Junta municipal de sanitat, organitzessin el servei. D'altra banda, l'Ajuntament es mou per tal d'aconseguir que els centres sanitaris puguin acollir prostitutes afectades de malalties venèries. Així, quan el mateix 11 de gener el bisbe demana a l'Ajuntament que la congregació de monges *Las siervas de Jesús*, recent arribades a Palma, puguin habitar la *Casa de la Crianza*, l'Ajuntament accedeix a canvi que les religioses atenguin en aquest edifici a les prostitutes i el 16 del mateix mes demana a l'Hospital que es faci càrrec de les prostitutes en cas de malaltia "para que la permanencia en tal estado en sus domicilios no constituya un peligro para la salud pública" i que l'Hospital s'encarregui de donar notícia de les altes produïdes. Pel que fa a l'actitud de Governació, trobem una nota del 18 de gener, signada pel governador, on diu que té el gust d'enviar l'únic llibre-registre que existeix. Per ironies del destí, Marià Canals era en aquells moments el governador interí, perquè el marquès de Mirasol no havia

pres encara possessió del càrrec. D'altra banda, la premsa, concretament *El Isleño*, donà la notícia de forma més aviat dramàtica: "El personal de la Secretaría del Gobierno se ha quedado en cuadro. Ahora, con el pase de la Sección de Higiene al Ayuntamiento, se han suprimido los escribientes, que cobraban de lo que la higiene producía, por no tenerlos de plantilla la secretaría. . . " De manera que les prostitutes mantenien

Les picabaralles entre
Ajuntament i Governació
no eren noves.
El 15-X-1879 el
governador ja havia
ordenat a l'Ajuntament
"que los dependientes de
su autoridad dejen de
inmiscuirse en las
cuestiones y asuntos
relativos a la
prostitución".

els escrivans. . .

La comissió municipal ja tenia elaborat, el 3 de febrer, el projecte de reglament que s'aprova el 22 amb el títol *Reglamento de Higiene de la Prostitución*, que ocupa els folis 15-21 del lligall. Diu, en primer lloc, que es tracta de dos tipus de servei: el sanitari i el de vigilància. Que les inspeccions sanitàries es faran a llocs a propòsit i que comptaran amb un asil-hospital. S'organitza en diversos capítols, el primer dels quals recull els objectius del servei, entre altres, "reprimir en lo posible la prostitución". El segon estableix els tipus i

taxes de les *casas toleradas*, o sia, les declarades, per oposició a les clandestines. Les que no tenien pupil·les que hi visquessin permanentment es denominaren *casas de paso, tapadillo o compromiso* i les seves mestresses, a diferència de les altres, no estaven obligades a declarar quantes dones hi acudien. És en aquest capítol que trobem epígrafs dignes de tota una anàlisi sociològica. L'article 10, per exemple, diu que "no podrá establecerse ninguna casa de prostitución en las calles de mucho tránsito ni en las inmediaciones de edificios o establecimientos públicos de educación o destinados al culto" i el 17 que "en las casas toleradas no se podrá fijar señal alguna que dé a conocer la clase de tráfico a que están destinadas. Tampoco podrá haber bajo ningún concepto mujeres asomadas a los balcones ni paradas a las puertas que llamen la atención de los transeúntes con ademanes, palabras o invitaciones indecorosas". En una paraula, més que reprimir la prostitució, el que es pretenia era ocultar-la.

El capítol tercer tracta de la inscripció. N'hi havia de dues castes: voluntària o de oficio, a la qual hom recorria quan era palès que una dona es dedicava a la prostitució. En inscriure's, estaven obligades a donar classe, nom, malnom, edat, estat civil, naturalesa, domicili, ocupació anterior i "causas que hayan contribuido a tal decisión". Malauradament, aquesta darrera dada, la que més coses podria dir-nos sobre les condicions de vida, no només de les prostitutes, sinó de les dones del XIX, no consta mai als llibres de registre. El capítol IV recull les obligacions de les dones inscrites: la de sotmetre's setmanalment al reconeixement mèdic, la de comunicar els canvis de domicili en el termini de vint-i-quatre hores, la de tenir sempre la seva cartilla a disposició de l'autoritat i la prohibició de circular "por los paseos y sitios públicos a las horas destinadas por la costumbre para solaz de los habitantes de la

REGISTRO DE HIGIENE

RELACION de las mugeres prostitutas de citas, etc.

Núm. de la cartilla.	NOMBRES DE LAS MUJERES.	Edad.	Núm. de la cartilla.	Edad.	Núm. de la cartilla.	Edad.	Núm. de la cartilla.	Edad.	Núm. de la cartilla.	Edad.	OBSERVACIONES.
61	Catalina Domat. Huesca	21	Soller	Palma	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	
62	María Domat. Huesca	18	Soller	Palma	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	
63	María Domat. Huesca	18	Soller	Palma	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	
64	María Domat. Huesca	18	Soller	Palma	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	
65	María Domat. Huesca	18	Soller	Palma	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	
66	María Domat. Huesca	18	Soller	Palma	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	
67	María Domat. Huesca	18	Soller	Palma	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	
68	María Domat. Huesca	18	Soller	Palma	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	
69	María Domat. Huesca	18	Soller	Palma	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	
70	María Domat. Huesca	18	Soller	Palma	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	
71	María Domat. Huesca	18	Soller	Palma	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	
72	María Domat. Huesca	18	Soller	Palma	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	
73	María Domat. Huesca	18	Soller	Palma	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	
74	María Domat. Huesca	18	Soller	Palma	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	
75	María Domat. Huesca	18	Soller	Palma	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	
76	María Domat. Huesca	18	Soller	Palma	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	
77	María Domat. Huesca	18	Soller	Palma	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	
78	María Domat. Huesca	18	Soller	Palma	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	
79	María Domat. Huesca	18	Soller	Palma	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	
80	María Domat. Huesca	18	Soller	Palma	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	
81	María Domat. Huesca	18	Soller	Palma	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	
82	María Domat. Huesca	18	Soller	Palma	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	
83	María Domat. Huesca	18	Soller	Palma	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	
84	María Domat. Huesca	18	Soller	Palma	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	
85	María Domat. Huesca	18	Soller	Palma	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	
86	María Domat. Huesca	18	Soller	Palma	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	
87	María Domat. Huesca	18	Soller	Palma	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	
88	María Domat. Huesca	18	Soller	Palma	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	
89	María Domat. Huesca	18	Soller	Palma	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	
90	María Domat. Huesca	18	Soller	Palma	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	
91	María Domat. Huesca	18	Soller	Palma	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	
92	María Domat. Huesca	18	Soller	Palma	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	
93	María Domat. Huesca	18	Soller	Palma	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	
94	María Domat. Huesca	18	Soller	Palma	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	
95	María Domat. Huesca	18	Soller	Palma	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	
96	María Domat. Huesca	18	Soller	Palma	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	
97	María Domat. Huesca	18	Soller	Palma	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	
98	María Domat. Huesca	18	Soller	Palma	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	
99	María Domat. Huesca	18	Soller	Palma	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	
100	María Domat. Huesca	18	Soller	Palma	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	Segunda	

El llibre de registre ens dóna idea de les edats —entre 17 i 39 anys—, la procedència —predominen les prostitutes illenques, ja que un cinquantena per cent prové de pobles de Mallorca i un altre vint-i-cinc per cent, de Palma— i l'estat civil —solen ser fadrines, però en trobem de casades—. Les de més edat són les mestresses: en trobo una d'excluida per ordre del Governador que tenia setanta-un anys! Les causes més freqüents de baixes són els canvis de domicili. Algunes es recullen a la Casa de las Arrepentidas.

misma". El capítol V recull les obligacions del facultatiu i el VI les taxes aplicables. Les mestresses de les cases de primera classe pagaven 15 pessetes mensuals; 10, les de segona i 7'50, les de tercera. Les mestresses de les cases de primera havien de pagar, a més, 6 pessetes per cada pupil·la; les de segona, 4'40 i les de tercera, 2. Quant a les mestresses de cases de *paso*, pagaven 20 pessetes, sense cap quantitat addicional per les pupil·les, ja que no era controlable el nombre de les que hi acudien. Les dones amb domicili propi pagaven 7'50 pessetes. Cada cartilla valia 1 pesseta. Així mateix,

eren considerats: no pagaven ni durant les malalties, ni durant els dos mesos darrers d'embaràs, ni els 30 següents al part! Tot un gest humanitari.

El governador, però, vigilava de ben a prop les actuacions de l'Ajuntament, tal i com ho demostra la seva nota del 30-VI-1890, que diu: "En vista de las repetidas quejas producidas a este Gobierno por los habitantes de las calles de Santacilia, Valero y Poderós, denunciando las molestias, menosprecio de la moral y buenas costumbres que causan las casas de prostitución[. . .] me obligan a dirigirme a V. S. a fin de que se sirva

disponer lo correspondiente para que dichos centros de immoralidades y prostitución sean trasladados a otros puntos de la población menos céntricos y populosos, esperando me dé cuenta de las medidas que para ello adopte". El batle li contesta que ha donat un termini de quinze dies a aquestes dones perquè es traslladin "a otro punto de la población más reservado". Un cop instal·lades les dones al carrer de la Boteria, però, els escàndols devien continuar, perquè un grup de consellers presenten el 26-IX-1890 una proposició, a instàncies dels veïns d'aquest carrer, que ve a demanar la creació d'un

barri tancat per a la prostitució: "Se autoriza al Sr. Alcalde para que por todos los medios que estén a su alcance, solicitando al efecto la cooperación de las demás autoridades si fuere necesario, procure que las aludidas casas, principalmente aquellas que están en parajes céntricos, se establezcan en una calle o púntos a propósito precisamente en la zona exterior señalada en las Ordenanzas para los efectos del artículo 372, o sea la que está limitada en el recinto de la ciudad por las murallas." Així mateix, demanaven que el reglament es complís escrupolosament i que portes i finestres de les cases tolerades estessin sempre amb les persianes tancades. L'Ajuntament, però, no tindrà temps de dur-la a terme. D'una banda, Govern Civil no deixa d'immiscir-se: el 5 de setembre demana una relació de dones públiques, reconeixements practicats i quantitats cobrades; el 19, demana el llibre de registre perquè ha tingut notícia de la inscripció de menors de 16 anys -però la prostitució de joves de catorze anys existia, de fet, i Governació no ho ignorava. Fos com fos, el *Boletín Oficial* de les Balears, publica el 6-XII-1892 una Reial Ordre que diu que, vist que les queixes i les epidèmies no paren d'augmentar des que es donaren les competències als ajuntaments, les tornen a donar als governs civils, ja que els ajuntaments no tenen manera de regular les qüestions d'ordre públic inherents al tema i que han mostrat, d'altra banda, certa deixadesa. El 22 de desembre, el batle remet al Governador tota la documentació, però demana un duplicat. Gràcies a aquesta precaució, tenim ara els documents que ens permeten saber com anaren les coses, així com el borrador del llibre de registre. Perquè Govern Civil, a pesar que conserva documentació del segle XIX, no té un sol document que faci referència a prostitució. L'Arxiu Municipal conserva encara dos altres lligalls, el 1187, nºII i el 1191, nºIII, que no són altra cosa que llibres de

comptes de les quantitats ingressades pel dit concepte: 4.585 pessetes, l'any 1890 i 5.359, l'any 1891. De fet, segons els llibres del *Presupuesto Municipal* d'aquests anys, aquest és un dels comptadíssims conceptes d'augment dels pressupostos.

Fins aquí, tot el que sabem sobre la cara oficial de la prostitució. Naturalment hi havia també una prostitució clandestina, tal i com es desprèn dels expedients continguts al lligall 1532, sobre multes imposades als propietaris dels cafès-cantant per

L'Ajuntament, en 1889,
es mou per tal
d'aconseguir que els
centres sanitaris puguin
acollir prostitutes
afectades de malalties
venèries.

encobrir la prostitució -i el joc-darrera activitats tan innocents com el teatre, la sarsuela o el ball. Si ens limitem a la tolerada, però, crida l'atenció que a finals del XIX, el recurs que se'ls acut tot d'una als poders públics sigui amagar i tancar la prostitució dintre un barri, tal i com hem vist que es feia en plena Edat Mitjana. El que ja no és admissible de cap manera és que ara, transcorreguts més de cent anys, l'actual consistori es plantegi una mesura del mateix tipus. Per això no deixa de sorprendre, al marge que es porti a terme o no, la notícia que donava *Ultima Hora*, a primera pàgina, el nou de març passat, sobre la decisió de Cort d'aplicar la "ley Corcuera" a la prostitució. Al mateix diari llegim que el cap de policia local, Joan Feliu, afirma que no hi ha inconvenients jurídics perquè els agents retirin del carrer les prostitu-

tes i que els responsables de Cort neguen voler suprimir la prostitució, únicament es tracta d'evitar la invasió de noves zones urbanes, diuen. Com a finals del XIX, la decisió es pren arran de les queixes dels veïnats.

Les actituds són, doncs, idèntiques? Pretenen potser ressuscitar fantasmes pretèrits? Reinstituïran la figura del *Pare del bordell*, bo i carregant-nos el mort als ciutadans? Acotaran el barri amb murades -això sí, del disseny més actual i de pressupost mil·lionari- i posaran una placa a la porta: *Barri del Bordell* -treballam per la normalització lingüística- o el faran tancar cada nit a les tres en comptes de a les dotze, que bé s'ha de notar que progressem i que som a tocar del segle XXI? No ho sé, la imaginació dels nostres polítics depassa de sobres la meua i no puc imaginar en què parará el futur. Afortunadament, hi ha coses que no semblen afectades pel color polític dels governants: així, Acció Social assegura que les mesures de suport endegades a partir del 1986 pel consistori de Palma a través dels CMSS* i especialment el del Casc Antic, mesures que asseguraven atenció sanitària i assessorament jurídic per a les prostitutes, així com l'acollida dels fills en institucions o ajudes des de les guarderies i d'altres més ambiciosos que tendien a la reinserció social d'aquestes dones, que només podia venir a través de la possibilitat d'accés a un lloc de feina, continuen funcionant i continuaran mentre els pressupostos no minvin (i amb això no volem dir que hi hagi uns diners destinats específicament per a l'ajuda a prostitutes: ni a això hem arribat; sinó que mentres els CMSS subsisteixin, aquestes mesures continuen endavant). Ara bé, avenços no se'n veuen ni de lluny. Només mesures coercitives i de cap manera progressistes. Que Déu ens ampari, si no són capaços d'aplicar-les ni a un tema com aquest, que diuen que és tan vell com el món. □

* Centres Municipals de Serveis Socials.

Les reemissions de TV en llengua catalana a les Balears

La gestió de Voltor estalvia 50 milions al Govern balear

E.M.

Superat felíçment l'incident de l'assignació de freqüències a Menorca (com explicàvem en EL MIRALL - 63), restituint el canal 46 a TV3 el 21 de setembre, ens ha semblat oportú tractar en aquesta edició la panoràmica general de la recepció dels canals televisius en llengua catalana avui a les Balears perquè, malgrat les notes que apareixen sovint a la premsa diària o en aquesta mateixa revista sobre les millores que es realitzen en tota la xarxa tècnica, existeix la impressió que això de les televisions autonòmiques és una cosa mal de resoldre, que funciona amb una mancança notable de recursos materials i humans. A cada nota que es publica segueix una avaria: pèrdues d'imatge, cruixits en el so o desaparició total de la veu... Transcorreguts els anys heroics de testimoniatge personal es viuen encara tantes solucions provisionals! Els constants, lleials, abnegats i irritats televidents de les emissores en llengua catalana a les Illes, quan veuran compensada -diguem normalitzada- la seva fidelitat?

Aquí tothom sap que les TVs autonòmiques són qualque cosa més que unes televisions públiques d'informació, formació(?) i entreteniment, perquè tothom sap que han de satisfer el dret dels ciutadans a ser informats en la seva pròpia llengua i que han de complir el compromís adquirit amb la llei de Normalització

La primera recepció de TV3 a Mallorca es va produir al juliol de 1985.

Les deficiències que els televidents han observat darrerament a les seves pantalles s'han produït perquè des de fa sis mesos se substitueixen l'equipament de les instal·lacions de Voltor a Alfàbia.

Lingüística que obliga les institucions a facilitar la recepció de les emissores en llengua catalana dependents d'altres comunitats autònomes, un compromís al començament tan tímid que potser no s'hauria concretat si la iniciativa privada no hagués col·locat a Alfàbia les instal·lacions que permeten les primeres reemissions.

Després, al ritme que creixia el pes específic del país i augmentaven les expectatives d'oferta de les programacions autonòmiques, la voluntat política del Parlament ha anat incrementant les partides econòmiques i s'han pogut dur a terme algunes de les millores tècniques que s'havien anat anunciant i que, entenem, no responen encara a les exigències que caldria per a unes reemissions segures que abastin tots els indrets de les illes. Confiam que Voltor, amb la seva eficàcia, ho aconseguirà finalment.

Aquesta introducció ve a tomb perquè volem referir-nos als estudis que recentment s'han fet conèixer i que responen a enfocaments objectius de la problemàtica televisiva en català a les Balears. D'una banda, la tasca i les iniciatives i, d'una altra, les fites aconseguides i les que es volen aconseguir.

Aspectes jurídics.- L'art. 27 de la Llei de Normalització Lingüística, aprovada per unanimitat pel Parla-

ment balear el 29 d'abril de 1986, diu que el Govern ha de promoure el coneixement i desenvolupament de la llengua i cultura catalanes (especialment des de la perspectiva de les Illes Balears) en tots els mitjans de comunicació social. Entre els objectius de la llei, i al seu frontispici, ja hi figura el foment de la llengua pròpia en tots els mitjans esmentats.

L'art.29 diu que el Govern Balear garanteix el dret dels ciutadans balears a ser informats pels mitjans de comunicació social *tant en llengua castellana com catalana*. (Aquesta igualtat de tracte, establerta a causa del gran predomini del castellà als altres mitjans audiovisuals, seria impossible sense la recepció de les ràdios i televisions dels països de llengua catalana que emeten en català.)

Però l'art.30 va més enllà i precisa no només que el Govern de la Comunitat Autònoma ha de dur una política de col·laboració, en matèria de ràdio i televisió, amb les altres CC.AA. que tinguin el català com a llengua pròpia, sinó que *en qualsevol cas* el Govern de la CA farà les gestions necessàries per a *facilitar als ciutadans* de les Illes Balears la recepció de les emissores de televisió en llengua catalana que depenen d'altres CC.AA.

El concert amb Volor. - El govern balear, per mitjà de la conselleria de cultura, ha concertat aquesta recepció amb l'Associació Volor, mitjançant un conveni en el qual "valora l'abast i l'eficàcia" de les iniciatives de Volor, "perquè fa possible la recepció de TV3, Canal 33, Canal 9, Catalunya Ràdio, RAC 105, Catalunya Música i Catalunya Informació i n'assegura el manteniment", i "reafirma la seva intenció de donar suport a la tasca que realitza" aquesta entitat que "fa palès el seu propòsit d'aprofundir en la col·laboració mútua per augmentar la incidència, els resultats pràctics i fer òptims els recursos que es destinin a la recepció de les emissores de RTV en llengua catalana".

Si la reemissió de les TVs autonòmiques s'efectués a través de Re-tevisión costaria 50 milions més que el que costa actualment per mitjà de la gestió de Volor.

Incrementos presupostaris. - Volor agraeix i reconeix el suport rebut de la conselleria de cultura i del govern balear i ho fa extensiu a tots els grups polítics del Parlament balear que cada any aproven la partida presupostària que possibilita la recepció, una partida que enguany és de 20 milions de pessetes.

Es tracta d'un increment de més de 6 milions a partir de l'any passat en base a un Pla de Consolidació del Centre de Comunicacions de Volor al Puig d'Alfàbia. El Centre està molt avançat i a la fi d'octubre seran presentades i inaugurades les importants obres que s'hi realitzen des de fa sis mesos, entre les quals destaca la substitució de l'antiga i emblemàtica torre d'11 m per una altra de 37 m i la col·locació de moderns i precisos aparells a la caseta d'instruments que s'ha ampliat unes quatre vegades. Com que no es disposa d'un

segon equip d'aparells que pugui emetre de manera alternativa, les obres han estat causa d'alguns trastorns i suspensions d'emissió que han ocasionat dificultats de recepció durant certes hores del dia.

Perspectives d'actuació de Volor. - La disposició de Volor és facilitar l'accés i la utilització de les seves instal·lacions, cada vegada més aptes i de més capacitat, a tots els projectes de RTV de Mallorca i de les Illes Balears que ho necessitin, projectes que estiguin inserits en el pla de normalització lingüística, cultural i de redreçament del país a través dels mitjans de comunicació, d'acord amb el que són els objectius estatutaris de Volor i de l'Obra Cultural Balear.

Dins aquesta línia, a les darresries de l'any passat es va fer una oferta genèrica expressada a la Federació de Televisions Locals, que

La solvència de les informacions i reportatges de la televisió autonòmica catalana és reconeguda per tothom.

**COSTOS D'EXPLOTACIÓ I MANTENIMENT DEL CENTRE EMISSOR
D'ALFÀBIA SEGONS LES TARIFES 1993 DE RETEVISIÓ
(APROVADES PEL CONSELL DE MINISTRES DEL 14-5-93)**

OPCIÓ A.

Amb l'equipament que existeix actualment a Alfàbia, que és el següent:

- 2 emissores de TV de 2 Kw de potència
- 1 emissora de tv de 200 W de potència
- 4 emissores de FM d'1 Kw de potència

els costos d'exploitació i manteniment, expressats en milers de pessetes, serien:

* 2 emissores de TV de 2 Kw,	
- Tarifa fixa: $15447 \times 2 + 1064 \times 2$ Nicam + Dual	33.022
- Tarifa variable considerant 16 hores d'emissió diàries: $0,451 \times 16 \times 365 \times 3$	5.268
Subtotal	38.290
* 1 emissora de TV de 200 W	
- Tarifa fixa + Nicam	4.978
- Tarifa variable 24 h d'emissió diàries: $0,076 \times 24 \times 365$	666
Subtotal	5.644
TOTAL TV	43.934
* 4 emissores de FM d'1 Kw	
- Tarifa fixa: 1565×4	6.260
- Tarifa variable 24 h d'emissió diàries: $0,076 \times 24 \times 365 \times 4$	2.663
TOTAL TV + FM OPCIÓ A	52.857
	=====

OPCIÓ B.

Ampliació de la potència de Canal 9 de TV, instal·lat un equip de 2 Kw d'emissió, i un nou equip de FM d'1 Kw per a Canal 9 Ràdio:

* Costos de l'altre equipament no modificat, 38290 (2 TV de 2 Kw) + 8923 (3 FM d'1 Kw)	47.213
* 1 emissora de TV de 2 kw per a Canal 9,	
- Tarifa fixa	16.511
- Tarifa variable 24 h d'emissió diàries: $0,451 \times 365$	3.951
Total TV Canal 9	20.462
* 1 emissora de FM d'1 Kw per a Canal 9,	
- Tarifa fixa	1.565
- Tarifa variable 24 h d'emissió diàries: $0,076 \times 24 \times 365$	666
Total FM Canal 9	2.231
TOTAL TV i FM OPCIÓ B	69.906
	=====

Canal 37, de Palma, va recollir i en va fer ús. Actualment ja emet des d'Alfàbia i ha millorat enormement la seva cobertura geogràfica.

Un gran estalvi econòmic per a la Comunitat Balear.- Voltor es va constituir al desembre de 1984 i va possibilitar la recepció de TV3 a Mallorca el juliol de 1985. Si no s'hagués constituït, probalment la Comunitat Autònoma s'hauria vist obligada a concertar amb Retevisión (organisme estatal que té oficialment el monopoli de la transmissió del senyal de TV i, en alguns casos, de ràdio, tant emissores públiques com privades) la difusió dels senyals de les televisions autonòmiques i pagar el cànon corresponent.

Això si no haguessin existit impediments legals (i haurien existit perquè l'obsoleta llei de Tercers Canals de 1984 no preveu la recepció dels canals autonòmics fora del seu territori estricte, una situació que desafia obertament les lleis de transmissió d'ones, el sentit comú, la realitat lingüística i cultural de les Autonomies així com el fet que les noves tecnologies de TV per satèl·lit hagin convertit el parc d'antenes parabòliques de Mallorca en el més important d'Espanya).

Segons l'informe que Voltor ha demanat a la firma CAST ENGINYERS, concertar avui amb Retevisión la recepció de les emissores de TV i ràdio en llengua catalana que actualment es reben a Mallorca, resultaria a un preu molt superior al que percep Voltor per aquesta comesa:

En les actuals condicions (tres emissores de TV i quatre de ràdio) el cànon anual a través de Retevisión s'eleva a 52,857 milions de pessetes; amb la gestió de Voltor, subvencionada amb els 20 milions de pessetes de la CAIB, *l'estalvi de l'administració balear representa 32,857 milions de pessetes.*

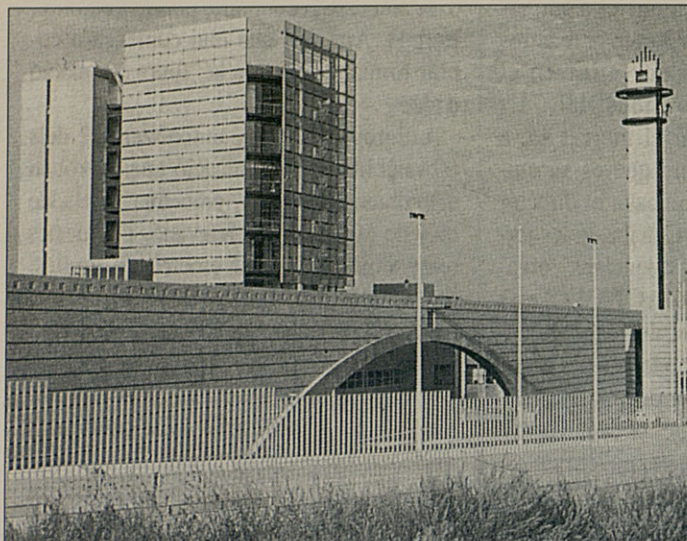
Si tenim en compte el projecte immediat d'augmentar la potència del repetidor de Canal-9 del País Valencià i consideram la despesa que suposarà, *l'estalvi de la CAIB s'e-*

La recepció de canals estrangers mitjançant antenes parabòliques converteix encara més obsoleta la llei dels tercers canals que no preveu la recepció dels canals autonòmics.

leva gairebé a cinquanta milions, exactament 49,906 milions de pessetes.

Altres incidències del projecte Volor. El projecte Volor també incideix en l'implement d'altres extrems de la llei de Normalització Lingüística, com els que parlen de potenciar l'exhibició (i eventual coproducció) de pel·lícules realitzades, doblades o subtitulades en català, d'altres mitjans audiovisuals i d'edicions fonogràfiques en llengua catalana; estímulo i foment de representacions teatrals, espectacles i altres manifestacions culturals en la nostra llengua; foment del llibre i publicacions; etc. Tot això té ample reflex en la programació de TV3 i sobretot en la de Canal 33 i les ràdios institucionals catalanes. També és molt important el fet que gairebé tota la publicitat d'aquests

Per a millorar la recepció de la TV i la ràdio del Canal-9 valencià, les instal·lacions d'Alfàbia ampliaran ben prest la potència.

mitjans del Principat és en català.

Les instal·lacions d'Alfàbia.

Les instal·lacions de Volor a Alfàbia són les instal·lacions *mare o nodrissa* que faciliten la recepció directa a la badia de Palma, a tot el Pla i Migjorn de Mallorca, Sóller i altres indrets; i alhora són l'enllaç necessari per als subrepetidors de Menorca i Eivissa.

Són un estalvi molt important per a tots els ciutadans; tècnicament es perfeccionen cada dia; i són element integrant d'una més alta qualitat de vida per als habitants de les Illes Balears (cap altra Comunitat de

l'Estat rep tants canals de TV) que amplia extraordinàriament l'oferta d'informació, cultura, lleure i entreteniment per a tota la població.

Les instal·lacions de Volor, que estan en mans i a disposició dels habitants de la Comunitat per a tots els projectes de país, podrien jugar també un paper important en els projectes d'una TV autonòmica o insular als quals l'OCB diu que no es pot renunciar perquè, com raonava Josep M. Espinàs, avui sense TV no hi ha país, nació o comunitat, i sense TV pròpia no hi ha imatge pública pròpia. □

L'INFORME TÈCNIC DESCRIU LES CARACTERÍSTIQUES DE LA NOVA TORRE DE COMUNICACIONS D'AQUESTA MANERA:

- Estructura metàl·lica d'acer A-42b galvanitzat en calent, autosuportada, 37 metres d'alçada. Pot resistir càrregues produïdes per vents de més de 200 km h. Permet la instal·lació de tots els sistemes radiants per a la correcta difusió dels programes de ràdio i televisió en català i el posicionament de parabòliques fins a 4 metres de diàmetre per a enllaços de microones.

- La torre disposa dels següents equipaments:

- escales proveïdes d'anells barana i plataformes de canvi de sentit
- mares per a la subjecció de parabòliques amb els orientadors corresponents
- parallamps amb 4 cables de baixada i presa de terra
- balisatge normalitzat diürn i nocturn
- plataformes de treball a les alçades on hi ha col·locades les parabòliques
- camins de guies d'ones verticals interiors a la torre i horitzontals exteriors que condueixen els cables i guies des de la base de la torre a la caseta dels equips
- l'escaleta guiacables horitzontal és de 60 cm d'amplada i va col·locada a una alçada de 3 m del sòl.

L'STEI i la normalització lingüística

Respostes insatisfactòries del MEC i la Conselleria d'Educació

PERE POLO FERNÁNDEZ

Des de la seva fundació, l'STEI ha considerat que el repte de recuperar l'ús social i públic de la nostra llengua i d'integrar tots els qui han optat per romandre al nostre poble podrà ser aconseguit en la mesura que el nostre sistema educatiu també el faci seu.

Però no només ens hem quedat en declaracions de principis i de bones intencions. El seguiment que hem fet del procés de recuperació de la nostra identitat a les escoles i instituts, així com les repercussions laborals que implica, ha estat des de sempre constant, constructiu i responsable, la qual cosa es fa evident si hom repassa el nostre butlletí sindical i la nostra revista d'educació, "PISSARRA".

Darrerament, però, per part de les administracions educatives no ha existit gaire voluntat política d'avançar seriosament en aquest procés. Només cal observar, -i a continuació ho concretarem- l'escassa receptivitat que han tengut les nostres darreres propostes sobre el tema, especialment aquelles que reclamen una millora de les condicions laborals per preparar el professorat en el domini de la nostra llengua, cultura i realitat socioeconòmica. Mestres i professors que -no ho oblidem- són les peces clau per a l'èxit de qualsevol projecte educatiu.

Ja en el passat mes de desembre vàrem exposar a la Direcció General del MEC i a la Conselleria d'Educació, mitjançant un document, les nostres reivindicacions més bàsiques, entre les quals destacam les següents:

Mestres i professors són les peces clau per a l'èxit de qualsevol projecte educatiu.

- Cursos de llengua catalana per al professorat no preparat, realitzats en horari lectiu o de permanència en el centre.

- Catalogació oficial com a "bilingües" de les places de Secundària que imparteixen o impartiran en un futur pròxim la matèria en català.

- Requisit de titulació de Llengua Catalana per accedir a la docència.

Comunicats i articles posteriors de l'STEI seguien incidint, millorant-les, en aquestes propostes, però sense cap tipus de resposta per part de l'Administració.

Durant el mes d'abril, l'STEI va alertar mitjançant una proposta a la Comissió Provincial de Formació sobre el malestar que estava generant en part del professorat la manca de sensibilitat de les administracions educatives per a les demandes bàsiques sobre el reciclatge que hem

exposat abans. Malestar que també existia -existeix- en relació amb el tipus de preparació acadèmica que s'ofereix en el sentit d'una insuficient adaptació dels continguts a les necessitats de formació del professorat. Així, proposàvem la realització d'unes Jornades Pedagògiques per al professorat que imparteix aquests cursos en les quals es treballin nous plantejaments de formació per tal d'adaptar millor el professorat a les necessitats de la docència.

El IV Congrés de l'STEI, celebrat durant el mes de maig, va tractar la Normalització Lingüística i Cultural en la seva vessant ideològica i de gestió. Tractament a fons totalment compatible amb el possibilisme, l'ordre i la concreció de les mesures (n'extractam algunes al final de l'article) que es proposaren per tal d'avançar en el que preveuen l'Estatut d'Autonomia i la Llei de Norma-

lització Lingüística respecte la realitat lingüística i cultural a les nostres escoles i instituts.

I bé, a hores d'ara ens sobren motius per afirmar que la resposta a les nostres reivindicacions per part de la Conselleria i del MEC ha estat clarament insatisfactòria. Més: no tan sols no hi ha hagut cap avanç sinó que s'ha fet marxa enrere. Per exemple, en el reciclatge impartit a Secundària en horari de permanència, que enguany no s'ha ofertat. Per acabar encara hem d'afegir que en el primer plenari de la confederació d'STEs de tot l'Estat espanyol, i a proposta de l'STEI, es va aprovar de donar suport a les proposicions que hem fet des del nostre sindicat a les administracions:

1.- Realització del reciclatge de llengua catalana en horari lectiu.

2.- Catalogació oficial dels llocs de treball "en català" a Secundària, de manera progressiva.

3.- Convocatòria dels sistemes d'accés als cossos docents amb el requisit de coneixements de les llengües catalana i castellana.

4.- Obligatorietat d'impartir unes assignatures mínimes en català a tots els nivells.

5.- Creació d'un servei de suport a l'ensenyança en català per a la promoció i l'assessorament dels programes en català.

Són propostes per a les quals reclamam solucions positives, independentment de reiterar la reivindicació de l'immediat traspàs a la Conselleria autonòmica de les competències plenes en educació. Les administracions educatives tenen la paraula.

Palma, juny de 1993.

Pere Polo i Fernàndez és secretari general del Sindicat de Treballadors de l'Ensenyament de les Illes (STEI).

Biblioteques Municipals

PALMA Carrer d'en Colom i Jaume II

CORT

Pça. Cort, 1
C.P. 07 001

SON RAPINYA

Catalina March, s/n.
C.P. 07013

SON XIMELIS

Cap Blanc, s/n.
C.P. 07011

RAFAL VELL

Pere Ripoll Palou, 9
C.P. 07008

GENOVA

Barranco, 2
C.P. 07015

ESTABLIMENTS

Pça Immaculada, 3
C.P. 07010

SANT JORDI

Bauçà, 31
C.P. 07199

ARENAL

Pça. Gaspar Rul.lan
Garcies, 5
C.P. 07600

COLL D'EN REBASSA

Albuera, s/n.
C.P. 07007

BLANQUERNA

San Joaquín, 9
C.P. 07003

SON GOTLEU

Regal, 105
C.P. 07008

SA INDIOTERIA

Gremi Tintorers, s/n.
C.P. 07009

POLIGON DE LLEVANT

Ciutat de Queretaro, 3
C.P. 07007

MOLINAR

Xadó, 7
C.P. 07008

SANTA CATALINA

Fàbrica, 34
C.P. 07013

L'OLIVAR

Mercat de l'Olivar,
parades 104b/105b
C.P. 07002

BIBLIOTEQUES

MUNICIPALS

Ajuntament de Palma

Una proposta cultural íntegra

Agricultura ecològica versus agricultura ortodoxa

MAGDALENA RIBAS I JAUME

El creixement econòmic que s'ha produït després de la segona guerra mundial, associat al procés d'industrialització i d'urbanització, ha generat sens dubte importants disfuncionalitats, greus problemes econòmics i socials i una profunda insatisfacció en amplis sectors de la població.

Actualment ens trobam amb les conseqüències d'aquest model que comença a esgotar-se una vegada que ha assolit el cim de la seva pròpia dinàmica exhauridora en el conjunt del context social. Aquesta situació, lògicament, té la seva traducció en l'ocupació del territori: no es tracta d'una simple, per altra banda obsoleta, competència camp-ciutat sinó que és un veritable desgavell en l'organització i en l'assentament del conjunt de forces productives sobre el territori. L'interès del tema és actualment extraordinari atesa la relació que existeix entre la transformació productiva i la reestructuració que implica. Del pols entre ambdues pot resultar-ne una millor o pitjor ordenació territorial.

L'esmentat model territorial és qüestionat a un doble nivell:

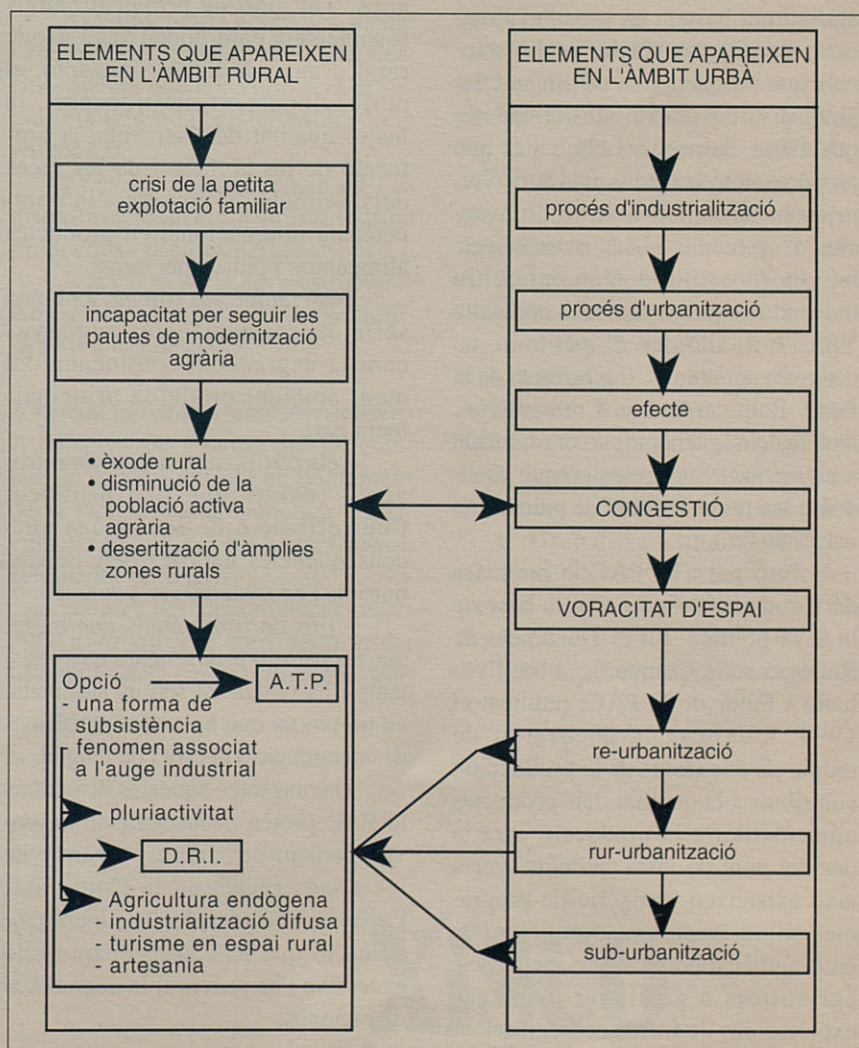
- La ciutat, com a centre del sistema, ofegada amb problemes socials i insuficiències derivades del desenvolupament, planteja alternatives que suposen una major flexibilitat en les estructures productives, en l'ocupació i en la distribució més equilibrada de la població.

- La perifèria qüestiona el concepte de desenvolupament, l'enfocament sectorial i les formes d'organització social que imposa la ciutat.

A partir d'aquest plantejament s'inicia un corrent de pensament que propugna un model de desenvolupament distint de l'actual.

Això ha provocat immediatament una controvèrsia entre els defensors de la tesi tradicional i la

d'aquells que qüestionen frontalment la validesa de l'actual model dualista de relacions centre-perifèria, aportant l'anàlisi marxista per a interpretar l'evolució, els contrastos espacials i les polítiques de desenvolupament regional aplicades en els últims decennis.

Elements de disfuncionalitat característics del creixement econòmic que s'ha produït a Europa després de la segona guerra mundial.

Creim que precisament aquest no és el moment oportú per aprofundir qüestions i/o opcions metodològiques i assenyalam tan sols que el model econòmic capitalista és el que ha propiciat els elements condicionants de tal desgavell, elements que unes vegades han sorgit de l'àmbit urbà i d'altres del rural. L'esquema que figura en el text intenta reflectir la idea que acabam d'exposar.

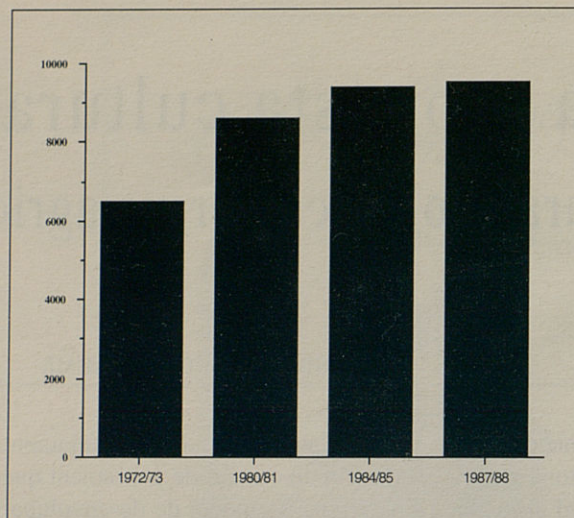
Agricultura ecològica versus agricultura ortodoxa.-

I és que la recerca de la rendibilitat econòmica a curt termini ha sobrepassat de forma sistemàtica les iniciatives que tenien present una planificació acurada de l'ús del territori. Així, l'Europa comunitària ha fomentat durant bastants dècades una agricultura basada en grans explotacions dominades per les multinacionals que proporcionen els imputs, les grans distribuïdores i transformadores que fixen els preus, i els bancs que proporcionen els crèdits, una agricultura anomenada "ortodoxa" o "convencional" que duita al seu extrem lògic ha incorporat la tècnica del cultiu hidropònic que ni tan sols necessita terra i que, allò que és més greu, no necessita agricultors. (La reforma de la PAC -Política Agrària Comunitària-, amb la consegüent pressió encaminada a enlluernar els pagesos perquè abandonin les terres a canvi de gairebé no res, és un fet.)

Però per a la PAC la premissa de "produir més" ja no és la base de la seva política. En el Document de Reflexió de la Comunitat sobre Evolució i Futur de la PAC, publicat el 1991, s'exposa la necessitat de reduir els excedents de la producció i contribuir a la qualitat dels productes alimentaris i a la producció agrària des del punt de vista ecològic. Per a això existeixen una sèrie de programes sobre mesures agroambientals amb ajuts econòmics que inciten els agricultors a gestionar les seves explotacions de forma ecològica.

La modernització de l'agricultura.

L'agricultura s'ha anat modernitzant

Consum d'adobs nitrogenats en l'Europa comunitària.

de cada vegada més i ha experimentat una nova dimensió en aquest segle, sobretot en els darrers 40 anys. Tot això ha provocat canvis fonamentals com poden ser l'èxode rural, l'auge de la mecanització, el perfeccionament del transport, la major qualitat dels sements, la protecció de les collites i de les races dels animals, el comerç i la competència internacional en productes alimentaris i pinsos pel ramat...

Però també ens trobam amb una sèrie de conseqüències negatives com la degradació continuada del medi ambient produïda principalment per:

- els fertilitzants a base de nitrogen i fòsfats que han provocat l'eutrofització de les aigües amb conseqüències nefastes pels peixos, nutricis i ecosistemes en general

- l'ús de fitosanitaris que ha fet que els paràsits esdevinguin més resistents i ha obligat al seu ús sistemàtic en un procés que ha causat problemes de contaminació del sòl i de l'aigua.

Davant totes aquestes dificultats la PAC pretén aconseguir un desenvolupament equilibrat i dinàmic de les zones rurals de la Comunitat Europea afectades per la superintensificació que ha causat l'explotació excessiva i ha provocat la degradació de recursos.

Introducció de l'agricultura ecològica.-

Per tant, i malgrat que l'agri-

cultura ecològica hagi constituït una pràctica marginal durant molt de temps, des del 1980 està experimentant un desenvolupament notable amb el qual s'intenta resoldre molts dels problemes propis de l'agricultura intensiva. Tampoc no cal oblidar que el Parlament europeu es pronuncià a favor de l'agricultura ecològica el 19 de febrer de 1986, en base a un Programa Europeu de Suport a l'agricultura ecològica. D'aquesta resolució remarcam els següents punts:

1. Definició de criteris sobre mètodes agrícoles particularment respectuosos amb el medi ambient, mitjançant, si és possible, un comitè d'experts.

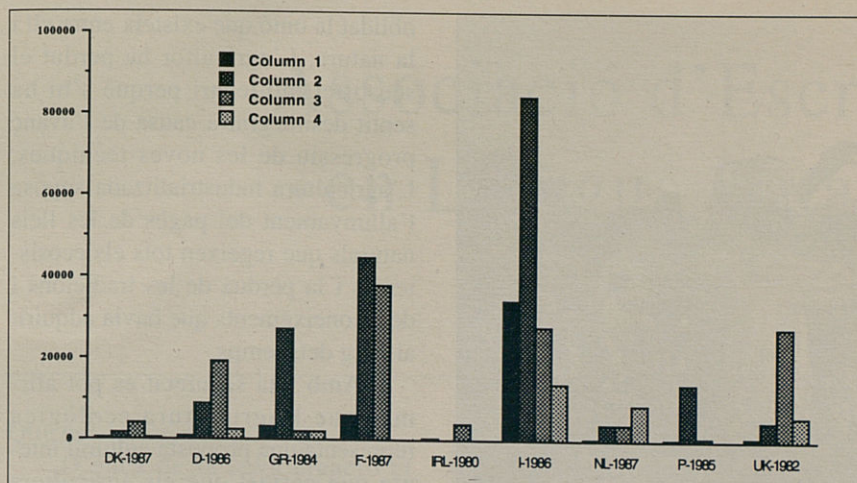
2. Introducció d'una etiqueta europea específica per a la comercialització de productes ecològics.

3. Promoció i organització de finques pilot, situades a regions geogràfiques determinades, practicants de les tècniques ecològiques.

4. Millora de la informació sobre l'agricultura ecològica, establint i reforçant serveis agrícoles de consulta, millorament de la formació professional, especialment en l'ús dels pesticides, adobs i mesures fitosanitàries integrades, i intensificació de les investigacions.

5. Suport financer a certes formes de producció ecològiques, per exemple els cultius intensius.

6. Ajuts a la formació professional i a les rendes dels pagesos

Consum de plaguicides en alguns països de la Comunitat: 1. Insecticides; 2. Fungicides; 3. Herbicides; 4. Altres pesticides.

durant el període de reconversió a l'agricultura ecològica.

Segons el Departament d'Agricultura nord-americà, l'agricultura ecològica és un sistema de producció agrícola que evita els adobs sintètics, els pesticides, els reguladors i els aditius (pinsos) i que es basa en la rotació, els fums, les lleguminoses, els adobs naturals i el control biològic de les plagues.

Per tant, l'interès de l'agricultura ecològica radica en que:

a) té uns rendiments, mesurats en termes de biomassa, iguals o majors que els de l'agricultura tecnificada, amb l'avantatge que no utilitza productes químics

b) els fruits tenen una qualitat nutritiva major, amb la consegüent millora de la salut dels consumidors

c) els aliments obtinguts en

l'agricultura ecològica estan lliures de contaminació química

d) l'agricultura ecològica manté i fins i tot augmenta la fertilitat dels sòls, mentre que la fertilització artificial els degrada, els erosiona i els empobreix

e) evita la dependència de l'agricultura respecte d'altres sectors productius i d'altres països

f) a causa de la seva estructuració en cicles tancats és una agricultura de poques despeses.

Associacionisme i assessorament.

A Espanya, per l'Ordre del 4 d'octubre de 1989 s'aprovà el Reglament de la Denominació Genèrica "Agricultura ecològica" i el seu Consell Regulador (CRAE).

S'entén per Denominació Genèrica el producte agroalimentari obtingut sense emprar productes quí-

mics de síntesi, i que hagin estat produïts, elaborats, envasats i conservats amb les normes i disposicions exigides pel CRAE. Aquest, per la seva banda, s'encarrega de defensar la denominació genèrica, l'aplicació del reglament, la vigilància, el foment i el control de qualitat dels productes ecològics. També du a terme el registre de les finques agropecuàries i de les indústries d'elaboració i envasats.

El Consell Regulador és un organisme que depèn del Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació, té caràcter d'òrgan desconcentrat i disposa d'atribucions decisòries.

A Espanya existeixen diverses associacions que han jugat un paper molt important en el desenvolupament i difusió de l'agricultura ecològica, com "Vida Sana", que l'any 1974, dotze anys després que a França sorgís "Nature et Progrès", fou la pionera en atorgar certificats i avals. Després aparegueren altres associacions i cooperatives que també realitzaren el mateix paper. Actualment destaquem "Umbela" (Asociación para el Desarrollo de la Agricultura Ecológica en Andalucía), Bioandalus, "Asociación de la Agricultura Biodinámica para España" i la "Cooperativa Agraria de Pego" a Alacant. A les Balears, concretament a Mallorca, existeixen el GAE (Grup d'Agricultura Ecològica, de Sencelles) i l'AFAE (Associació per al Foment de l'Agricultura Ecològica).

A l'Estat espanyol ha sorgit una

FUNDACIÓ «SERVEIS DE CULTURA PER AL POBLE»

Per a la promoció popular de la nostra cultura estam al vostre servei

Demaneu informació a c/ Rubén Darío, 12, 5è-B
07012 PALMA

carrer del
baix riera, 1-a
tel: 24 03 86
07009 palma

arts
XISCO
grafiques

Als agricultors els correspon ocupar un lloc fonamental en el procés natural del nostre ecosistema.

oblidat la unió que existeix entre ell i la natura. L'agricultor ha perdut el seu ofici mil·lenari perquè s'hi ha sentit desintegrat a causa de l'avanç progressiu de les noves tècniques. L'agricultura industrialitzada suposa l'allunyament del pagès de les lleis naturals que regeixen tots els ecosistemes i la pèrdua de les tradicions i dels coneixements que havia adquirit al llarg dels temps.

Amb tota seguretat es pot afirmar que l'agricultura ecològica representa una proposta cultural íntegra que permet que els agricultors recuperin el lloc fonamental que els correspon en el procés natural del nostre ecosistema. □

Magdalena Ribas i Jaume és llicenciada en Geografia.

associació formada per un grup d'experts que ha creat una sèrie de grups de debat dins els camps d'assessorament, la docència, l'economia, la sociologia i la investigació. Es tracta del SEAE, Seminario Permanente de Asesoramiento en Agricultura Ecológica. També existeix l'ADAE (Asociación para el desarrollo de la agricultura ecológica), que es dedica a assessorar els agricultors ecològics. Aquesta associació publica una revista titulada "Arcadia" on es recullen totes les seves experiències.

Una proposta cultural íntegra.-

Però l'aparició de l'agricultura ecològica no es deu solament a l'interès que pugui tenir la Comunitat Europea per dur endavant aquest sistema, i que en algun cas és discutible, sinó que hi juguen un paper molt important els nous corrents de pensament que s'han desenvolupat en el món, des d'una actitud més ecològica front tots els aspectes que conformen la vida fins a una visió diferent de la participació que correspon a l'home en la terra.

L'home ha romàs durant molt de temps allunyat de la terra i ha

(Dibuix de Dídak.)

Associació d'Escriptors en Llengua Catalana

VICENÇ LLORCA

Què és?

D'ençà de la seva creació el 1977, l'ASSOCIACIÓ D'ESCRIP-TORS EN LLENGUA CATALANA agrupa un nombre significatiu de persones que tenen l'escriptura com a actitud professional o preferent en la seva dedicació.

Durant aquests quinze anys, l'AELC ha representat les escriptores i els escriptors que utilitzen el català com a llengua bàsica de creació davant les institucions i els sectors professionals vinculats a les lletres, alhora que ha mantingut una presència constant en els àmbits culturals nacionals i estrangers.

Qui l'integra?

En l'actualitat, l'AELC està composta per més de sis-cents associats. Poden formar-ne part indistintament aquells escriptors, traductors o guionistes que, utilitzant el català com a llengua de creació, hagin publicat una obra -o bé hagin produït el guió en el cas dels mitjans audiovisuals. D'altra banda, poden fer-ho els crítics literaris, erudits i estudio-

sos de la literatura catalana.

En els darrers dos anys, la tendència ha estat sectorialitzar la defensa professional de certes activitats específiques. D'aquesta manera, el

1991 s'instituí la «Secció de Traducció de l'Associació d'Escriptors» la qual cosa implica que la nostra entitat acull el conjunt dels traductors catalans.

A finals del mateix any, s'inaugurava una altra nova secció: la «Secció de Guionistes» de l'AELC. De fet, l'Associació ha estat pionera en les negociacions contractuals entre les corporacions de ràdio i televisió i els guionistes dels diferents programes i films produïts al nostre país. Era lògic, doncs, que finalment l'AELC acollís en la seva organització aquests creadors, tot reconeixent així el valor literari de la seva tasca.

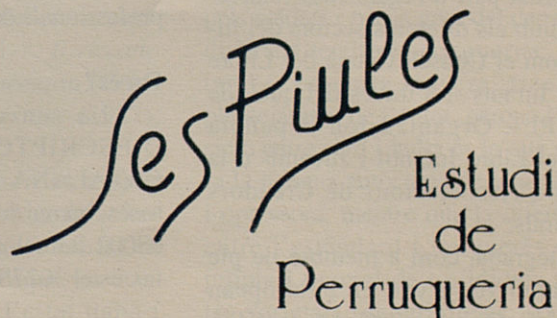
Què pretén?

L'AELC treballa per dos objectius bàsics. En primer lloc, la defensa moral i professional dels escriptors en llengua catalana i, en segon lloc, la constitució d'un fòrum de solidaritats i activitats culturals.

Els associats disposen d'un **servei d'informació** constant de tots aquells temes que poden ser del seu interès (convocòries de premis i

José Tous Ferrer, 1 - Tel. (971) 71 60 33
07002 Palma de Mallorca

Carrer Navarra, nº 3, 1er - 07003 Palma - Tel. 71 80 37

beques, noticiari trimestral, etc.). També poden utilitzar els **serveis de secretaria** bé a la nostra oficina, bé connectant telefònicament. Així mateix poden disposar gratuïtament del **servei d'assessoria jurídica** que ofereix l'advocat especialitzat en temes relacionats amb la propietat intel·lectual, senyor J.E. Ropig Santacana. En casos de **conflicte professional**, poden sotmetre'l a l'Associació per rebre'n suport o, eventualment, perquè s'endegui alguna acció.

Què fa?

En un breu balanç, podríem destacar:

- * Organitza encontres d'escriptors (generals i sectorials) i els col·loquis d'historiadors i crítics de la literatura catalana.

- * Organitza, cada tres anys -i participa en els restants- els Encontres d'Escriptors Gallecs, Bascos i Catalans, GALEUSCA.

- * Organitza els cicles «L'escriptor i la seva obra» i potencia la presència d'autors a instituts i centres culturals.

- * Organitza, sovint amb la col·laboració d'altres associacions o institucions, col·loquis destinats al coneixement crític dels autors que configuren la literatura catalana contemporània.

- * Convoca els premis «Cavall Verd» al millor llibre de poesia i a la millor traducció poètica, que s'atorguen a Ciutat de Mallorca.

- * Ha impulsat la creació de la Institució de les Lletres Catalanes, organisme autònom de la Generalitat de Catalunya, en la qual està representada de manera preferent.

- * Forma part d'organismes relacionats amb els diferents sectors del llibre com el Consell Català del Llibre per a Infants -i a través del qual, de l'OEPLI, Organización Española para el Libro Infantil i Juvenil- o la Unió d'Associacions de Creadors Culturals.

- * Integrada, com a membre de ple dret amb veu i vot, en l'European Writers' Congress (Congrés d'Escriptors Europeus) i del Conseil

L'AELC treballa per
la defensa moral i
professional dels
escriptors i per la
constitució d'un fòrum
de solidaritats i activitats
culturals

Européen des Associations de Traducteurs Littéraires (Consell Europeu de Traductors Literaris), tot participant en els seus congressos i en les accions professionals que afecten el sector davant els organismes comunitaris.

- * Ha participat en el procés d'elaboració de la Llei de Propietat Intel·lectual i en la creació d'un conveni-marc amb els sectors editorials sobre models de contracte d'edició.

- * Participa en encontres nacionals i internacionals de literatura catalana, com ara els de l'AILLC -Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes- i els Encontres d'Escriptors a València que cada any s'organitzen entorn als Premis Octubre.

- * Ha gestionat la supressió de l'IVA per als escriptors i els traductors i manté negociacions amb diversos organismes públics sobre temes fiscals, laborals i de previsió.

- * Ha creat en el seu si dues seccions, la de Traductors i la de Guionistes, per tal d'organitzar específicament les tasques relatives a aquests camps professionals de l'escriptura.

On és?

La seu de l'ASSOCIACIÓ D'EScriptors EN LLENGUA CATALANA és a l'Ateneu Barcelonès, carrer de la Canuda núm.6, 5è, 08002 Barcelona. I el nostre telèfon-fax és el 3027828. □

Vicenç Llorca és el secretari de l'AELC.

SA TALAIA

I tots tan contents!

BENIGNE PALOS

Fa uns dies vaig coincidir pel carrer amb un conegut a qui sempre procur evitar perquè no em col·loqui el disc del seu anticatalanisme. En aquesta ocasió hi vaig topar de front.

Després de donar-me gratuïtament un curs abreujat de "mallorquí i no català", començà a destrejar contra els catalans per la invasió que han provocat imposant-nos el "seu" català, i m'ho deia amb tal èmfasi que jo ja veia l'esquadra catalana desembarcant marines a les nostres platges i avions amollant paracaigudistes pertot.

Timidament, ja que el veia tan encès, vaig fer un comentari sobre la confusió que es produeix quan a la gent se li fa creure que és una "imposició" això que en realitat només és normalització lingüística. (Amb perdó de s'academi de sa llengo baleá.)

Tot seguit hi va afegir un reguitzell de raons històriques cuinades a casa que em recordaven els articles que ha publicat recentment un "periodista" local reencarnació fidel d'aquells botiflers que arruixaven les mosques de Felip V. Entre altres coses tots dos asseguraven que en la conquesta de Mallorca només un grupet de cavallers catalans acompanyaven el rei En Jaume perquè la majoria de l'expedició la componien aragonesos i navarresos.(?)

Resulta curiós que al mateix temps que es rebutja una conquesta catalana del segle XIII s'accepta la invasió castellana d'ara, real i evident. I tots tan contents.

Hem hagut de parlar el cristiano durant 40 anys, penalitzada, maltractada i arraconada la nostra llengua -i la nostra llengua. I tots tan contents.

Com que diuen que el castellà ha perdut àmbit d'expansió i a cap quiosc no trobam diaris, ni revistes, ni llibres en aquest idioma, i les televisions públiques i privades el deixen d'usar, i a les escoles, a les oficines, a les botigues i al carrer de cada dia se xerra menys... resulta que cal una campanya perquè s'estableixin normes i controls que evitin la seva desaparició i la imposició del català. I tots tan contents.

Un brètol de la ploma publica una història de Mallorca descaradament manipulada, i tots tan contents.

Vivim en una autonomia de tercera gairebé sense competències, ens fiblen a impostos com si la tenguéssim de primera i a Madrid diuen que no podem demanar el 15% de l'IRPF. I tots tan contents.

I per acabar d'adobar-ho el saine del 15% ha fet que reaparegui l'esperit carpetovetònic més il·lustre i que es manifesti fonamentalista, agressiu, insidiós, insultant, prepotent, despreciatiu... I tots tan contents.

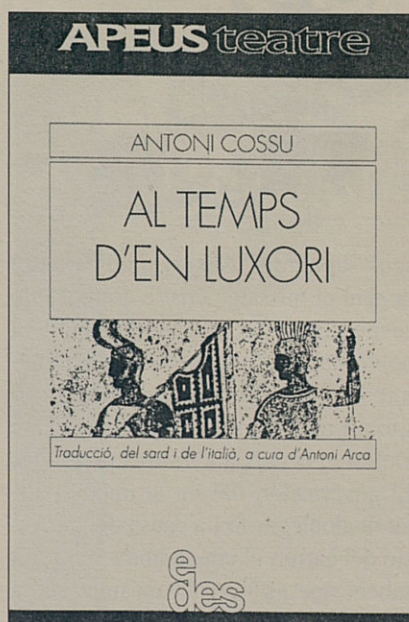
Què els passa a aquesta gent? Què ens passa a tots plegats que estam tan contents?

Al temps d'en Luxori, una paràbola teatral d'Antoni Cossu

PERE ROSSELLÓ BOVER

És poc freqüent veure traduïdes al català obres escrites en altres llengües minoritàries, com és ara el sard. I és encara més difícil conèixer aquests llibres si han estat publicats en les zones més perifèriques del nostre territori lingüístic, com l'Alguer. No debades la col·lecció en què ha aparegut *Al temps d'en Luxori*, de l'escriptor sard Antoni Cossu, es diu "APEUS" —les sigles corresponents a "Associats per un Projecte Editorial Utòpic i Sobtat"—, que és el resultat d'un acord amb la Generalitat de Catalunya. L'objectiu d'"APEUS" és publicar textos sards en català i textos catalans en italià i en sard. Potser és certament utòpic i sobtat que les cultures petites es defensin entre si, en lloc d'intentar emular —tot calcant-ne fins i tot els defectes— les cultures normalitzades d'abast internacional, la influència de les quals ens és impossible de defugir. Potser també és un esforç que amb freqüència no sol donar gaire resultats; però, en tot cas, és clar que cal felicitar els promotors d'aquest i de qualsevol altre projecte de característiques semblants.

Antoni Cossu és un dels principals escriptors sards contemporanis, l'obra del qual abasta els tres gèneres literaris: poesia, novel·la i teatre. Va néixer al poble de Sant Lussurzu (Sardenya) l'any 1927 i ha treballat al Piemont i a Sardenya per al Movimento di Comunità. Ha format part de l'Assessorato alla rinascita della Regione Sarda. Amb Diego Are i Albert Meister, va tenir cura del volum *Autonomia e solidarietà nel*

Montiferru (1959). Col·laborador de nombroses publicacions amb escrits literaris i amb entrevistes, ha estat promotor i redactor de les revistes *Il Montiferru* i *Il Bogino*. Actualment és el director de *La Grotta della Vipera*, revista trimestral de cultura, publicada a Cagliari. Com a autor de literatura de creació, ha escrit en sard i en italià. Entre les seves obres podem destacar *I figli di Pietro Paolo* (1967) —sobre el tema de les velles estructures de la societat rural—, *Il riscatto* (1969), *Mannigos de memoria* (1984) i *I monti dicono di restare* (1987), entre d'altres.

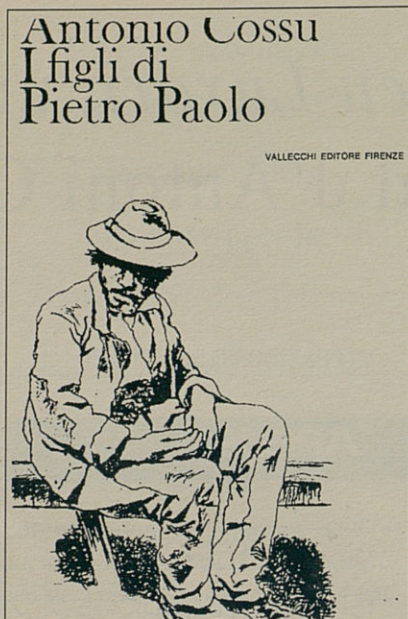
Al temps d'en Luxori (*A tempus de Lussurzu*, 1985) és originàriament una peça teatral bilingüe, escrita en italià i en sard. L'ús d'aquestes dues llengües, l'oficial de l'estat italià i l'autòctona, no respon en aquest cas a

cap plantejament comercial o polític de l'escriptor. Aquí el bilingüisme queda plenament justificat pel propòsit de l'autor de presentar dues societats, una opressora i l'altra oprimida, dues comunitats nacionals enfrontades. L'ús dels dos idiomes li serveix per trasplantar a la Sardenya d'avui l'antic conflicte entre l'imperi romà i els pobles romanitzats, un conflicte de sempre: el dels països dominats per estats imperialistes.

El traductor de l'obra al català, Antoni Arca, ha adoptat la solució de traduir els fragments en italià al català estàndard i de traslladar al dialecte alguerès els fragments en sard. D'aquesta manera Antoni Arca ha pretès seguir reflectint en l'obra una situació diglòssica, en què a les dues situacions polítiques i socials (dominadors *versus* dominats) es corresponia l'ús de dos llenguatges diferents (italià / sard: català estàndard / català dialectal). És evident que aquesta solució del traductor resol en bona part el problema, sobretot en els aspectes més tècnics i literaris. De fet, respon a la situació lingüística del llatí en l'època en què transcorren els fets: un llatí culte diferent del parlat pels soldats i per la gent del carrer als diversos territoris conquerits. Però també, en certa manera, traeix el plantejament de l'autor, perquè l'oposició entre sard i italià és la que separa la llengua autòctona de la forastera i opressora, mentre que la diferència entre l'estàndard i l'alguerès és la pròpia i normal de tot idioma entre les varietats (geogràfiques, socials, etc.) i la llengua comuna. Per mante-

nir el plantejament de l'autor, el traductor hauria d'haver substituït el sard pel català (estàndard o, si ho preferia, dialectal) i podria haver mantingut l'italià o bé canviar-lo per qualsevol de les altres llengües dels estats que es distribueixen els Països Catalans (l'espanyol o el francès). Aquesta solució, però, també té inconvenients perquè, si bé es correspon perfectament amb l'enfocament original del llibre d'Antoni Cossu, no resulta acceptable més que per a una part de tot el nostre territori lingüístic i segurament restaria eficaça literària a l'obra. Per altra part, haver de reflectir aquest tipus de conflicte entre dues llengües i dues comunitats és ben freqüent, sobretot en el cinema, on solen adoptar-se altres solucions (per exemple, la de "parlar amb accent") més o menys convencionals.

Al temps d'en Luxori narra la història del màrtir cristià Lussurzu, ocorreguda a Sardenya cap a l'any 300 d. C., quan Diocleciana era emperador de Roma. Marc Delasi, governador romà de Sardenya, afanyós de perseguir els cristians perquè els considera enemics de Roma i de l'emperador, ha ordenat la mort de Luxori, un sard cristià, les idees i l'exemple del qual han començat a infiltrar-se entre la població sarda i, també, entre les tropes romanes. Però els soldats encarregats de donar-li mort s'han limitat a flagelar-lo i l'han abandonat en un desert, tot confiant que hi morirà devorat per les feres. Això no obstant, Luxori se salva. La notícia falsa de la seva mort a mans de Roma s'estén entre els sards i augmenta la indignació del poble contra l'imperi. En saber-se que encara és viu, el poble sard l'aclama i les multituds el segueixen, tot convertint-se en un símbol de la resistència dels sards cristians contra els romans. La fama de Luxori fa témer Marc Delasi, que, convençut que amb la persecució i amb la mort sols aconsegueix fer créixer els seus enemics, vol intentar que Luxori es posi del seu costat. Amb aquesta tàctica pretén neutralitzar el mite que s'ha creat i desil·lusionar els

seus seguidors. Luxori predica entre la gent el missatge cristià d'amor i de respecte als altres. Mentrestant el poble fidel a Roma comença a demanar la mort del nou cabdill. Però Luxori no es deixa comprar per Marc Delasi ni cedeix a les seves pressions. El governador, davant la impossibilitat de doblegar-lo i a causa de la pressió del carrer, el condemna a mort, tot sabent que està creant un mite que a la llarga el destruirà.

Al temps d'en Luxori pertany a un tipus de teatre d'intenció social, molt marcat per les tesis de Bertolt Brecht. Com el dramaturg alemany, Antoni Cossu també fa ús de la paràbola per obtenir la *distanciament objectiu*. En aquest cas, a més, la història pren molts d'elements dels evangelis cristians, de la història de Jesucrist: el personatge de Luxori conté una bona dosi de messianisme; ja que el seu sacrifici representa la salvació i l'alliberament del seu país i, en general, de tots els homes. *Al temps d'en Luxori* pretén ésser una defensa de la llibertat, que en aquest cas té un doble sentit: la llibertat individual, presentada amb el cas de la pràctica religiosa dels primers cristians a la qual s'oposaven els romans, i la llibertat nacional de Sardenya, dominada per l'imperi romà. Sobretot aquest segon sentit té una major actualitat, ja que

en realitat l'obra remet al present en què l'imperi de Diocleciana pot ésser substituït per Itàlia. Però alhora el caràcter de paràbola de la història li dona un sentit universal, que permet traslladar el mateix missatge a altres situacions d'ara i de sempre, tal com Bertolt Brecht ho havia formulat: "L'art està obligat a tractar, precisament, només aquelles coses que són immutablement *eternes*" (1). D'aquesta manera, *Al temps d'en Luxori* és una reflexió sobre l'exercici i l'estructura del poder: sobre el fet que els poderosos esdevenen esclaus d'allò que defensen i només amb la defensa de la veritat, amb la rebel·lió, els esclaus poden esdevenir lliures.

Antoni Cossu fa ús d'una paràbola clàssica per difondre el seu missatge, però alhora, com també el teatre brechtian, intenta connectar amb l'espectador tot presentant sobre l'escenari personatges col·lectius, grups o masses, amb les quals el públic s'identificarà. Les escenes col·lectives tenen un major caràcter poètic i, fins i tot, sovint poden ésser cantades si —com s'indica en les acotacions— les circumstàncies de la *mise en scène* ho permeten. La senzillesa argumental condueix a un esquematisme potser excessiu, que redueix els escenaris únicament a dos —el dels ambients populars (places i tavernes) i el del despatx del governador Marc Delasi— i renuncia a una anàlisi més profunda dels personatges i del tema plantejat.

Tot i això, i potser perquè precisament una de les principals qualitats del text dramàtic ha d'ésser la possibilitat de funcionar sobre un escenari i de connectar amb l'espectador, *Al temps d'en Luxori* es pot considerar una peça teatral eficaç, per a l'èxit de la qual, sens dubte, la labor dels realitzadors i dels actors és decisiva.

Antoni Cossu, *Al temps d'en Luxori*. Drama en tres actes. [Traducció, del sard i de l'italià, a cura d'Antoni Arca]. Edes [Editrice Democratica Sarda], Sassari, 1992.

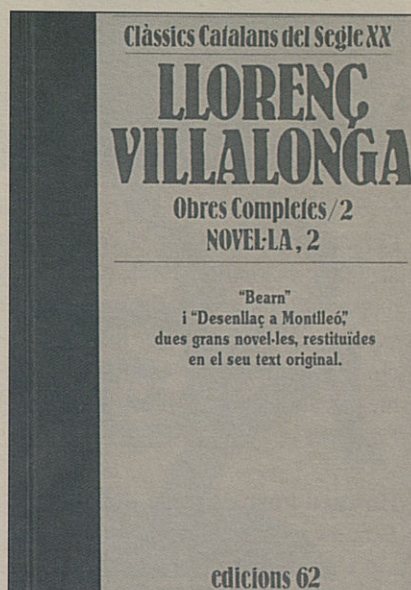
(1) Bertolt Brecht, *Formalisme i realisme*. Edicions 62, Barcelona, 1971, p. 94.

Llibres escollits

BIEL MESQUIDA

Llorenç Villalonga. Obres completes, 2. Novel·la, 2. *Bearn o la sala de les nines. Desenllaç a Montlleó*. Edició a cura de Josep A. Grimalt. Col·lecció clàssics Catalans del segle XX. Edicions 62.

Fa gust i fa alegria que la novel·la més emblemàtica i la més desconeguda del nostre escriptor apareguin restituïdes en el seu text original i en la seva versió definitiva. Aquest prodigi es produeix gràcies al professor i molt bon traductor Josep A. Grimalt (recoman la seva incorporació al català de *La princesa de Clèves* de Madame de Lafayette publicada per Editorial Proa), que en vida de Villalonga fou el corrector exquisit de part de la seva obra i actualment pren cura de la publicació de les obres completes. Com ell indica en la "justificació" que encapçala el llibre la casualitat i la sort (i la seva tasca rigorosa de recerca, afegeix aquest comentarista) li permeten localitzar el manuscrit de la versió catalana de *Bearn*. Com que l'autor li havia donat "llargues mans" Grimalt amb un criteri excel·lent ha fet una revisió lingüística confrontada amb el manuscrit i ha resolt el difícil parany dels diàlegs —que Villalonga volia en dialecte i que, sobretot, per les converses de don Toni amb els seus parlaments que toquen temes filosòfics, històrics, ètics, econòmics, etc. requerien un tacte i un matís sensibílissims— amb èxit absolut. Els amadors d'aquesta festa de la llengua que et permet conèixer el personatge per una ressonància del lèxic o la sintaxi

ho assaboriran. De la novel·la *Desenllaç Montlleó* es conservava l'original a l'arxiu d'Edicions 62 per la qual cosa la revisió ha estat més senzilla. A més a més el lector trobarà notes amb les variants entre la 1a. edició catalana i aquesta i entre aquestes un conjunt de referències històriques i literàries que enriqueixen el text. Com pot suposar, Lector viu, és un llibre que cal adquirir abans que s'exhauresqui.

Salvador Galmés i Sanxo. Narrativa, 1. *Flor de Card. Encalçant. Recordatori de la Pelegrinació mallorquina a Lourdes*. Edició a cura de Pere Rosselló Bover. Biblioteca Serra d'Or. Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Dins la literatura catalana del segle XX Salvador Galmés ha estat un dels grans oblidats. I sembla men-

tida perquè ja el 1908 havia obtingut un premi als Jocs Florals de Barcelona amb la seva narració *Negrures*. No em vull plànyer sinó que crec que cal llançar les campanes al vol davant aquest primer volum de les seves obres completes que s'ha pogut dur a terme amb un altre fet excepcional: la col·laboració de l'ajuntament de Sant Llorenç des Cardassar el seu poble natal. Potser molts d'altres ajuntaments illencs haurien de prendre llum de na Pastora i pensar una mica menys en urbanitzar i un poc més en donar la urbanitat i la cultura que el poble necessita com el pa i la sal. Miquel dels Sants Oliver, Llorenç Riber, Maria Antònia Salvà són els tres primers noms que em vénen al cap que encara no tenen ni projecte de publicació dels seus textos complets. La importància de la narrativa d'aquest santllorençer de principis de segle ve per un parell de cantons: les seves extraordinàries facultats per fer amb la llengua catalana de Mallorca una prosa nítida, fresca i poètica, el seu fi instint per agafar temes populars (*Flor de Card* és una novel·la que va aparèixer com a fulletó al "Sóller" des de finals de 1910) i donar-los nombroses lectures que van molt més enllà del lineal costumisme i aquest sentit del sabor dels mots, dels girs, de les frases la qual cosa fa que el lector passi un guster fent passar el text per les cordes vocals. Llegint Galmés m'he trobat molt de pics recitant-lo en veu forta per copsar musicalitats amagades, sons secrets. Cal agrair també aquesta edició al professor i poeta Pere Rosselló Bover (recoman el seu complet i matisat estudi *L'obra de Salvador Galmés (1876-1951)*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1988) que ha pres cura de cadascun dels textos i ha retrobat el lleguatge original de l'escriptor, la seva llengua literària, rebutjant moltes modificacions que editors i correctors havien fet sense coherència. Les nombroses notes a la novel·la *Encalçant* fan que el lector pugui comparar aquest text amb

Fugacitats i Somnis Trencats de la fusió i ampliació dels quals prové. Un llibre indispensable.

Salvador Dalí. *Vida secreta de Salvador Dalí.* Col·lecció Narrativa, 29. Editorial Empúries

Abans de res el comentarista reconeix que és un *fan* de Dalí. I no tan sols del Dalí dibuixant i escenògraf (que consider un dels més importants del segle), del Dalí provocador (que em sembla d'una insistència de martirologi) i del Dalí conferenciant (que va dir quatre mots de la veritat molt de pics conjugant ciència, tècnica i totes les arts), sinó, sobretot, del Dalí escriptor. I aquest aspecte és el que ha estat més amagat, o poc promocionat, fins i tot per ell mateix. Aquest llibre que ara reapareix fou editat el 1942 en anglès a Nova York i la seva primera edició catalana no aparagué fins el 1981. Record que el vaig poder trobar fa uns deu anys a un llibreter de vell perquè l'edició, molt luxuosa, estava totalment exhaurida. Per això el fet que ara surti en una col·lecció normal i corrent en una edició molt acurada (el llibre té 426 planes amb molts de dibuixos en blanc i negre i fotografies) és una notícia extraordinària. Que el lector no cerqui una autobiografia real: Dalí ens dóna una falsa autobiografia reial ("La diferència entre els records falsos i els veritables és la mateixa que per a les joies: sempre són les falses les que semblen més reals, més brillants"). I ens ho diu des de la primera plana amb paraules ben clares: "A sis anys volia ser cuiner. A set anys volia ser Napoleó. I la meua ambició ha anat augmentant sense parar des d'aleshores." Als trenta-set anys decideix que ha de contar la seva vida i redacta aquestes pàgines amb primfilada capacitat per a la ficció empès per la seva genial capacitat per a tota casta d'invençions. Comença amb els records intrauterins ("jo recordo aquest període com si fos ahir."), travessa adolescència i joventut amb una imaginació esplèndida plena de

fetes gustosíssimes i arriba fins a l'època surrealista i a la coneixença de Gala: la realitat total. No deixi's passar aquesta oportunitat, Lector ver, d'endinsar-te dins les fulguracions d'un dels pocs escriptors sensibles i catalans des del segle XII. Val l'alegria.

Howard Fast. *Miratge.* John Godey. *Els tres móns de Johnny el Benplantat.* Col·lecció "Seleccions de la Cua de Palla", 136 i 137. Edicions 62.

Són dues novel·les negres-negres que no defraudaran a cap lector que vulgui personatges durs, problemes greus cada capítol, emocions fortes, corrupció a balquena i sobre-

tot tenir 158 planes que es llegeixen amb addicció i fruïció. Howards Fast és un novaiorqués nat el 1914 que escriu més enllà del gènere: com a escriptor de raça. Fou a més militant polític i empresonat durant la cacera de bruixes. *Miratge* arranca amb una apagada a un gratacel de Nova York i el protagonista es veu en les trenta primeres planes i en un parell d'hores entre embulls sens fi: coneix una bella al·lota dins la fosca que li desapareix, veu un home que s'ha tirat d'un pis elevat, l'espera un altre home al seu apartament per enviar-lo a l'Hongria comunista per ordre de Vincent, etc. Una aterridora aventura d'un individu envoltat de perills per un enemic inconnegut per un cantó i pel seu propi passat per l'altre. Com es pot entreveure un laberint apassionant on un subjecte lluita entre la mort i la follia dins una atmosfera on els suspens no et deixa moure't del full escrit en un català tan senzill com versemblant.

John Godey és el pseudònim de Morton Freedgood, novaiorqués del 1912, que en aquest llibre ens dóna 220 planes ens introdueix a la presó de Fredding on el doctor Douglas Katsouras practica un programa de rehabilitació ben singular. Aquest metge d'origen grec creu que les persones amb deformacions, handicaps, lletges tenen més possibilitats de tornar-se quinquis que les ben parides i guapes. Quan qualche individu té una deformitat té per si mateix un automenyspreu i aquest fet fa que estigui de mala llet i tregui tota casta de violències contra el que l'envolta. D'aquí al robatori i al crim només hi ha un pas. I troba un reclús, John M. Sedley, conegut pels seus "amants" companys com a Johnny el Benplantat, que és d'una lletjor superlativa. Aquesta és la meua per demostrar ma teoria, es diu. I mans a l'obra. Les operacions de cirurgia plàstica comencen. Com pots veure, lector, el tema és una meravella de la que només et diré que la frueixis quan la tardor et deprimeixi i pensis que llegir fa tornar guapos. □

Turmeda o el do de la contemporaneïtat

CATERINA VALRIU

Quan, a finals del segle XIV, fra Anselm Turmeda va escriure el *Llibre de bons amonestaments*, ben segur que no podia imaginar el ressò que tendria al llarg de les centúries següents. Aquest llibre és, juntament amb *La disputa de l'ase*, l'obra més coneguda i famosa de l'enigmàtic escriptor mallorquí. Es tracta d'una curta obreta en vers -428 versos disposats en estrofes de tres octosíl·labs que rimem entre ells i que van seguits d'un tetrasíl·lab de rima independent- de to popular, que té un clar precedent en una obra italiana del s. XIII intitulada *Dottrina dello Sciavo di Bari*. Turmeda usava, sense problemes, el recurs que avui anomenem plagiat. Però no tot el llibre és una còpia, sinó que hi ha fragments -especialment el conegut com "Elogi dels diners" i els de to antimonàstic- on traspuja la concepció del món i dels valors de Turmeda, tot i que la seva és una ideologia que entronca de forma directa amb els tòpics literaris medievals, des dels goliards a l'Arxiprest d'Hita. El llibre, de fàcil memorització, va conèixer un èxit extraordinari i es va convertir en la lectura que, després de la doctrina, es posava a mans dels infants catalans. Fins a principis del s. XIX -entre 1635 i el 1821- hi ha registrades més de quaranta edicions populars de l'obra, però probablement n'hi hagué moltes més.

Ara, quan sembla que els llibres que oferim als infants van per altres viaranyes, l'Abadia de Montserrat recupera aquest clàssic català en la seva excel·lent col·lecció «El tinter

El llibre, escrit per un personatge dual i contradictori situat entre dues cultures, és ple de contrastos.

dels clàssics».

Com és aquesta versió? En primer lloc cal dir que és una selecció. Dels 428 versos de l'original n'han quedat 216, és a dir gairebé la meitat. S'han eliminat algunes estrofes misògenes, altres molt religioses, d'altres cíniques i algunes reiteratives o de difícil interpretació. En general, la tria és feta amb bon criteri, però ens ha semblat un tant excessiva, ja que hi ha estrofes força interessants que han desaparegut.

Ja al pròleg se'ns indica que el llenguatge ha estat "lleugerament modernitzat", cosa que era totalment necessària per a una lectura sense massa dificultats. En general s'ha conservat força bé el ritme i el color de la parla medieval, però creim que hauria estat perfectament possible conservar formes i girs encara ben vius en la llengua catalana en lloc d'optar per les formes més estandaritzades -com és ara substituir "jas" per "té" o "preg" per "prego".

Tota una altra qüestió és la ideologia que els "amonestaments" vehiculen. Llibre escrit per un personatge dual i contradictori, situat entre dues cultures -l'àrab i la cristiana- i en una època de transició -del món medieval al Renaixement- l'obra és plena de contrastos. De la ironia al cinisme més descarcat, passant per consells plens d'ètica i per normes totalment cristianes, Turmeda ens sorprèn per la seva total i absoluta modernitat. En el nostre món -de consum i canvi, d'adoració als diners, de relacions socials difícils- l'autor medieval ens ofereix un

text que pot servir perfectament de punt de partida per a la conversa -i la controvèrsia- amb els nostres adolescents. Llibre per llegir amb veu alta, en grup, per discutir i comentar i per veure com els afanys dels homes, malgrat el pas dels segles, són sempre els mateixos.

Menció a part mereixen les innovadores il·lustracions de Tàssies, plenes d'audàcia. Dibuixos que sorprenen en principi per la seva duresa, però que amaguen una proposta lúdica a to amb el llibre. Construïts com si fossin retallables, i amb un hàbil ús dels billets en contrast amb els colors sobre fons negres, l'il·lustrador aconsegueix transmetre el to d'ambigüitat i de "modernitat" que traspuja el llibre. Tot un encert!

TURMEDA, Anselm. *Llibre de bons amonestaments.* Il·lustracions: José Antonio Tàssies. Barcelona: Abadía de Nontserrat, 1992 (Col·lecció El tinter dels clàssics, 31). 24 pàgines. ISBN 84-7826-336-5.

JORNADES D'ORGANITZACIONS FEMINISTES

A MADRID, del 4 al 6 de desembre

Les Jornades Estatals d'Organitzacions Feministes es realitzaran definitivament a Madrid els dies 4, 5 i 6 de desembre.

- La inscripció valdrà, aproximadament, 10.000 pessetes i comprèn el viatge, l'allotjament, els menjars i la participació als tallers, grups de debat i taules rodones.

TEMES DELS GRUPS DE DEBAT: Codi Penal, Dona i presó, Ajuda mútua de dones maltractades, Mares lesbianes, RU, Coeducació, Teologia feminista, Dona i sida, Prostitució, Racisme i immigració, Les famílies, Dona i món rural, Estudis de la dona de la universitat, Feminisme i institucions, Dones gitanes, Experiències des d'una Assemblea provincial.

TALLERS DE: Autodefensa, Autoestima, Solidaritat feminista (experiència amb dones dominicanes), Tècniques d'informació, "Culebrons" satírics, Massatge podal, Anàlisi de la imatge de la dona, Sexe segur, Treball domèstic, Educació infantil, Ecofeminisme, Dones, prostitució i sida, Premsa feminista.

TAULES RODONES: Perspectives del moviment feminista.- Noves polèmiques de sexualitat.- Quin poder tenim i quin poder volem les dones?

Les inscripcions podeu formular-les a ASSEMBLEA DE DONES (Edelmi-
ra Fernández, tel 274095; Lluïsa Palomero, tel 248071)
fins el dia 1r d'octubre.

ACTA
FUNDACIÓ PER A LES IDEES
I LES ARTS

BECA ALBERT VILADOT

(1954-1993)

SOBRE PREMSA CLANDESTINA I
OPOSICIÓ POLÍTICA AL FRANQUISME

ACTA, Fundació per a les Idees i les Arts BECA ALBERT VILADOT

per a recerques sobre premsa clandestina i oposició política al franquisme

Extracte de les bases

* Podran concórrer a la convectòria de la beca tots els projectes, encara no iniciats o en curs de realització, que tenguin per objecte estudiar alguna etapa cronològica, algun segment ideològic o alguna parcel·la territorial de l'activitat opositora antifranquista, i específicament de les seves publicacions clandestines, dins l'àmbit dels Països Catalans.

* La dotació serà de 750.000 pessetes, que es faran efectives en els terminis que s'establiran d'acord amb les característiques específiques del treball guanyador.

* L'obtenció de la beca és incompatible amb qualsevol altre ajut, oficial o privat, al mateix projecte de recerca.

* Els candidats hauran de remetre a la Fundació ACTA una instància amb les seves dades personals, el projecte de recerca per quintuplicat -d'un mínim de quatre fulls i un màxim de vuit fulls- un curriculum vitae i tots els altres documents que considerin adients.

* La documentació es pot presentar a la seu de la Fundació fins el dia 30 de novembre de 1993 (inclòs).

* Actuarà com a Jurat el Patronat de la Fundació ACTA. El veredicté serà inapel·lable i es farà públic el dia 15 de desembre de 1993.

Ils interessats poden consultar les bases completes a la redacció d'EL MIRALL, o sol·licitar-les directament a ACTA (Muntaner, 412. 08006 Barcelona. Tel (93)200.41.21, Fax (93)202.12.98.

Clar lliri d'aigua

Miquel Ferrà, que "ha assolit l'autèntica maduresa literària amb un conjunt d'obra d'innegable qualitat" (paraules de Josep M. Llompart escrites l'any 1988), va néixer a Sóller (1940) i als setze anys ja publicava articles de temàtica molt diversa. Durant més d'un quart de segle ha compaginat l'ensenyament, el periodisme, la investigació històrica i la narrativa, dedicació aquesta que li ha proporcionat premis com "Ramon Llull" (1985), "Ciutat de Palma" (1987), "Ciutat d'Alzira" (1989) o "Cifre de Colònia" (1989).

Ha estat traduït a l'espanyol, holandès i portuguès. Les seves novel·les més conegudes són: *El misteri del Cant Z-506* (1985), *Crònica de Guinea* (1987), *Allah Akbar* (1989), *La madona del mar i els pirates* (1989), en els quals incideix en el que alguns especialistes anomenen història-ficció. Altres títols d'aquest estil són *Memòries secretes de Cristòfor Colom* i *El soldat desconegut*.

Ara, amb *Clar lliri d'aigua*, Ferrà ens sorprèn amb una novel·la que es decanta dels gèneres anteriors. És una narració urbana, actual, on es relata l'experiència d'un professor universitari de mitjana edat que arrossega frustracions i no suporta el món rutinari que l'envolta. Una jove deixeblla xinesa esdevé per a ell

de cop i volta un raig d'esperança, el renaixement d'il·lusions perdudes. L'aventura el farà sentir un home nou, que, dissortadament, haurà de retornar a la cruel realitat.- **Libres del Segle, 1993.**

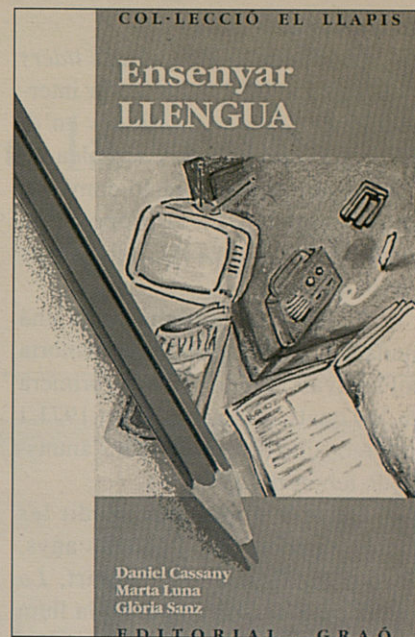
Ensenyar llengua

Ensenyar llengua (Editorial Graó, Col·lecció El llapis, Barcelona 1993), amb una perspectiva moderna, se centra en els programes de l'àrea de llengua de l'ensenyament obligatori (de 6 a 16 anys) i explica detalladament quins són els conceptes lingüístics essencials que ha de treballar el professorat de llengua a qualsevol nivell per tal que la comunicació no sigui entesa en concepte de correcta o incorrecta, sinó d'adequada o inadequada, segons la situació en què es desenvolupi, i per tal que l'alumnat progressi paral·lelament en el domini de les capacitats del llenguatge (comprensió oral/escrita, expressió oral/escrita).

Daniel Cassany, Marta Luna i Glòria Sanz, els autors del llibre, ja n'han publicat d'altres amb propostes d'exercici d'expressió escrita adreçats a col·lectius concrets de l'ensenyament, com *Escriure I-III* (1990), *44 exercicis per a un curs d'expressió escrita* (1991). A més, Daniel Cassany ha treballat en el desenvolupament de l'enfocament textual dins l'ensenyament amb obres de caràcter més explicatiu, com *Descriure escriure. Com s'aprèn a escriure* (1987) i *Correcció del treball escrit* (1989), entre d'altres.- **C.B.**

Un llibre de viatges de Jean Serra

El propassat mes de juny va sortir un nou llibre de l'escriptor eivissenc Jean Serra, intítulat *Camins* (Columna, Barcelona 1993), i que ha comptat amb el Consell Insular d'Eivissa i Formentera. Es tracta d'un recull d'articles de viatges que l'autor va anar publicant entre 1986 i 1991 en *La Prensa de Ibiza*, *Diario de Ibiza*, *Es Vedrà* i *es Vedranell*, *Eivissa* i *El Mirall*, diaris i revistes dels quals és col·laborador habitual. Després d'haver reunit la seva poesia en dos volums, *Illa* i *Mester d'amant*, editats en 1991 i 1992, respectivament, Jean Serra ens ofereix ara una obra en prosa que

ultrapassa les característiques del gènere, des del moment que no es limita a descriure la realitat, sinó que l'analitza i la brufa amb reflexions, divagacions i confidències de molt diversa mena (polítiques, gastronòmiques, religioses, literàries...). Un conductor mou per damunt de tot les cròniques: la curiosa fraternitat amb la naturalesa, que deixa entreveure la mentalitat panteista present en la seva obra poètica.

L'autor ha dividit el llibre en quatre blocs: el primer, comprèn quatre cròniques d'excursions per l'illa d'Eivissa; el segon, "Quadern de Viladrau", és el més extens i constitueix el bessó del llibre; un viatge a la Vall d'Aran i dos viatges a terres de parla castellana, Sòria i Granada, componen el llibre finalment. L'estil de la prosa Jean Serra —tan semblant, d'altra banda, al dels seus delicats dibuixos— s'adequa bé a les necessitats del gènere. Sense adorns superflus, però sempre amè i elegant, la prosa de Jean Serra també traspua el lirisme dels seus darrers poemes. Mostra de les variades aptituds creadores de l'autor. *Camins* s'afegeix a la bellíssima prosa de M. Villangómez i Josep Marí que Columna ha editat en següents volums. Seguint aquest camí, la crítica haurà de parlar aviat i amb elogi d'un conjunt ben significatiu de prosa narrativa d'autor eivissenc. **A.N.**

La traïció dels líders

La idea de la *Traïció dels líders* va néixer en 1991 arran de la intervenció de Lluís M. Xirinacs en el Vintè aniversari de l'Assemblea de Catalunya, commemoració convocada pels signants de la proposta de fundació d'una nova Assemblea dels Països Catalans.

El llibre és concebut com una ajuda a la recuperació de la memòria col·lectiva i té dues parts, la primera de les quals transcorre entre 1971 i les grans manifestacions per l'amnistia de febrer del 1976.

Descriu d'un mode inèdit les lluites clandestines d'aquells anys. Se'n promet una segona part, *La collita perduda*, on es posa a la llum l'autoperpetuació d'una classe política girada d'esquena a la veritable participació de la societat en la cosa pública.

Lluís Maria Xirinacs, nat a Barcelona al 1932, mestre i conciliari escolta a l'Escola Pia, amb deu anys d'exercici pastoral a nivell de parròquia, n'és el cronista d'excepció, el qual, en els anys setanta, començà una lluita social i nacional que li valgué detencions, multes, judicis, empresonaments, vagues de fam o campanyes de protesta, i el menà a ser elegit senador barceloní per a Madrid en les primeres eleccions potsfranquistes del regne d'Espanya.- **Llibres del Segle, 1993**

La Bíblia del bacallà

Dos professionals de la cuina i de la gastronomia i alhora estudiosos, Josep Garcia i Fortuny i Joan Jofre i Español, han publicat la monografia més exhaustiva que existeix sobre el bacallà amb el títol *Todo el bacalao a su alcance* (1). Poques vegades un títol correspon tan plenament amb el contingut com en aquest cas. El llibre de cuina actual és un objecte de consum com qualsevol altre i per tant víctima de pràctiques comercials indesitjables com és ara utilitzar títols que no corresponen amb el contingut.

Aquest no és el nostre cas. El lector trobarà no un simple manual sinó una Bíblia i una obra de referència indispensable tan en el caire d'informació històrica i científica com en l'ample i selecte receptari; cap aspecte s'ha deixat per les bardes, des del naixement, cria i desenvolupament del *Gadus morhua* L., la pesca laboriosa, el tractament, el transport, la conservació i òbviament la preparació culinària. Són quatre anys de recerques amb múltiples col·laboracions de diferents camps disciplinaris, i així s'estudien amb ponderació i amb una bibliografia extensa i acurada els aspectes de la gastronomia, la ciència, l'etnologia, la biologia marina, la història (2), la lingüística, el comerç, l'antropologia, la jurisprudència, etc.

El llarg receptari consta de dues parts. Una dedicada a les cuines hispàniques i a la cuina internacional, i l'altra a la cuina general i sibarítica. En el capítol dedicat a la cuina balear hi figuren les receptes de la *borrida de bacallà* i del *bacallà a la caçola menorquina*.

Si es considera que a més a més l'edició és cuidadíssima el llibre es converteix en una peça fonamental de la biblioteca del cuiner, de l'investigador i del gastrònom i bibliòfil.

Els autors, membres distingits de la Confraria del Bacallà, es mereixen la felicitació de tots els amants de la cuina.- **J.B.**

(1) Garcia i Fortuny, Josep; Jofre i Español, Joan: *Todo el bacalao a su alcance: con un amplio recetario hispánico e internacional*. Alta Fulla. Barcelona 1992.

(2) Sia'ns permès fer una petita observació de caire històric. Els autors examinen la qüestió del consum del peix sec i salat a la Corona d'Aragó a l'edat mitjana com a precedent del consum del bacallà aportant dades del segle XV referents a Castelló, quan a Mallorca el consum i comerç d'aquest tipus de peix ja està datat al segle XIV.

Crònica de la Pesta

L'Eix Editorial, de Girona, en la col·lecció *Llibres del Segle*, ha publicat *Crònica de la pesta*, un llibre que, com sovint apareix en la producció de Miquel López Crespí, l'autor alterna narracions d'ambients i fets de la vida dels mallorquins dels segles passats amb d'altres més acostats a situacions i circumstàncies actuals. Els personatges de ficció són novel·lats i col·locats en els llocs propicis perquè, cada vegada que s'escau, la memòria històrica esdevé també una referència de la narració, gènere que López Crespí practica amb autoritat i que li ha valgut la majoria dels nombrosíssims reconeixements que li han estat atorgats en molt diverses convocatòries literàries. *Crònica de la pesta*, el primer relat, dona nom al llibre i és una recreació d'un estat d'epidèmia a Mallorca, i de crisi política, social i religiosa marcada per la violència. *Els gossos guardians*, ofereix resums de textos de l'escriptor egipci Mohammed al-Ghaiti (1919-1986) traduïts de l'àrab per Ferran Lupescu. A *Una màquina infernal* l'autor fantasieja amb la idea d'un rellotge que faci recórrer el temps a l'inversa. El volum es completa amb *Assaig de reconstrucció de la història d'Anàrquida* i *Fugir*, curta historieta de vivències personals.- **E.M.**

I. Londres: els encants de la “city”

JOAN BARCELÓ I COLL

“Bond Street, fascinated her; Bond Street early in the morning in the season; its flags flying; no splash; no glitter; one roll of tweed in the shop where her father had bought his suit for fifth years; a few pearls; salmon on an iceblock.” (Virginia Woolf, en “Mrs Dalloway”, 1925).

“Bond Street la fascinava; Bond Street a primera hora del matí, durant la temporada, les banderes onejant, cap esquitx; cap lluentor, una peça de tweed a la botiga on son pare feia cinc anys que es comprava el vestit; un grapat de perles; salmó sobre una barra de gel.”

Londres és la “city” per antonomàsia. Edificis vells i respectables (el Parlament vora el Tàmesi, el perfil del Big Ben i la Victoria Tower...) plens de la pàtina del temps i carregats de punxes solemnes.

L'any 1974, al juliol, vaig fer un viatge d'estudis al Regne Unit. Llavors era el professor més jove de la Facultat i em va tocar, junt amb el degà, d'acompanyar la promoció que acabava aquell curs la formació universitària. El viatge va ser molt profitós, divertit i intens. El grup, a part de nosaltres, el formaven uns 30 joves alegres, bellugadissos, desfermats i inquietos.

Vàrem visitar Londres, en dues estades, i férem un viatge pel país en un autocar llogat que ens portà a Escòcia i la seva capital —Edinburg— tot passant, en camí d'anada o tornada, per la regió idíl·lica dels llacs —plena del millor romanticisme melancònic i pensarós d'un Wordsworth—, Stratford-upon-Avon —la pàtria de Shakespeare—, Oxford i Cambridge —amb la vida universitària dels seus “colleges”, tan plens d'història, ciència aquilotada, inquietud estudiantil i frescor d'esperit—, la ciutat de York amb la famosa catedral tota lineal, plena de pinacles i

Els anglesos tingueren
el seu gran moment
en els inicis de la
industrialització i els
beneficis de la mineria.
A més, obtingueren
un negoci lucratiu
amb la direcció i
explotació dels recursos
i comerç de les colònies.

colors rovellats, i Birmingham, caòtic, frenètic i industrialitzat. Aquest va ésser el meu primer contacte di-

recte amb el poble anglès. Amb el temps he arribat a tenir lligams més personals amb la gent d'allí.

En aquest primer viatge, el nostre guia era tot un personatge de difícil catalogació. Físicament era alt, ros, cepat, erecte, d'una certa rudesia de moviments, misantròpic i callat. Mesurava les paraules amb forta economia. Quan parlava el seu llenguatge era inextricable per a nosaltres. Calia parar molt bé l'orella i l'enteniment, de pur i ajustat que era el seu “cockney”. Nomia Robin i, de seguida, nosaltres el batejàrem Robin Hood —“Robin dels boscos”. Però al llarg dels dies, sota la seva cuirassa protectora, descobrírem un ser ple de tendresa i capacitat d'embadaliment. Un dia, en el “pub”, entre tocs de cervesa, entrà en confidencialitat i ens explicà la gran il·lusió de la seva vida: era fugir de Londres i passar els caps de setmana

al camp, a la bella campanya anglesa. Amb uns potents prismàtics observava atentament els moviments gràcils i anjogassats dels aucells, mentre escoltava —i enregistrava— els seus cànctics i seguia la delicada variació del seu llenguatge. Era un home pur i selvàtic, frondós de poesia i amor per la naturalesa.

I és que tant si considerem l'enginy brillant i enlluernador d'Oscar Wilde, la comprensió humana de Charles Dickens, el fons sublim del paisatge de Thomas Hardy, el fragor intern i rebel de les germanes Bronte, el desquici tènue i sensitiu de Virginia Woolf o el tallat idiomàtic i la ideació caracteriològica de Shakespeare, com els matisos i mòbils d'entendiment del nostre guia, de seguida es fa ben evident que la cultura i formes de vida anglosaxones són bastant més complexes que les nostres.

En cultura i política ha estat un poble molt actiu i normatiu. És un poble de "castes", de castes culturals, socials i d'influència de poder. Les castes angleses són castes de nivells de cultura que impliquen en la pràctica nivells de relació, d'informació privilegiada i de poder efectiu. En aquest sentit, el sistema d'estudis és molt eficaç —tot i la seva degradació actual— i, en realitat, conforma la base del seu "classicisme" circumspecte i tradicional. Així, l'argumentació subtil i refinada, els clar-obscur de la semàntica, els tons i els semitons en el ritme del llenguatge, les perífrasis engimàtiques, els circumloquis expressius —que tantes vega-

De seguida es fa ben evident que la cultura i formes de vida anglosaxones són bastant més complexes que les nostres.

L'anglès és un poble de "castes", de castes culturals, socials i d'influència de poder.

des porten el verí de la ironia afilada i sagnant— i el cultiu dels cercles de relació, són en la base més acreditada de l'acostament tàctic als problemes. És una cultura per habilitar en l'estratègia. Mai cal badar. La idoneïtat dels arguments, el sentit de la interpretació i el valor normatiu de la finalitat són sempre regles que formen part del joc.

D'aquí la impressió que produeix, i sobretot produïa, Londres quan s'hi arriba per primera vegada. Londres és la "city" per antonomàsia. Edificis vells i respectables (Westminster Abbey; el Parlament vora el Tàmesi; el perfil del Big Ben i la Victoria Tower; el Buckingham Palace, amb tot l'esplendor i la decrepitud de la reialesa britànica; Trafalgar Square, on es troba la National Gallery, tan plena de riquesa artística; el plaent barri de Bloomsbury, amb caliu i sabor d'època i el record de vivències culturals originals i intenses —EL MIRALL, núm. 48—, on hi ha el British Museum que conté valuosos espolis arqueològics d'altres països, en una sala del qual Karl Marx elaborà aferissadament *Das Kapital*, una de les obres clàssiques del pensament i comportament actual més mal citades i menys ben conegudes; el popular Piccadilly Circus; el popular Piccadilly Circus amb l'Eros alat, sempre racó de joventut; l'enigmàtica i una mica tètrica Tower of London; l'esplendor neoclàssic de St. Paul's Cathedral), plens de la pàtina del temps i carregats de punxes solemnes, formen la base de pedra picada de les institucions angleses. Els nobles, en recessió, obren els palaus per poder mantenir el patrimoni familiar. Tota aquesta predominància de la pedra li dona un to pastós i daurat a la "city", que resisteix bé el pas inexorable del temps, sense perdre l'empenta altívola tot conservant el seu "élan vital". El Tàmesi és l'arteria indiscutible i el mirall magnífic. Un espai sempre

Atesa l'extensió i la magnitud de la població, Londres fàcilment podria ser una ciutat monstruosa i plena de marginalitat, però ha sabut créixer i formar barris amb caràcter i la xarxa de metros i autobusos asseguren la mobilitat.

obert al somni irreal però creïble, l'elucubració mental precisa o l'esfilagarsament sentimental.

Atesa l'extensió i la magnitud de població, Londres fàcilment podria ser una ciutat monstruosa i plena de marginalitat. Tot i la davallada actual, manté la personalitat i l'encant. Londres ha sabut créixer i formar barris amb caràcter. La xarxa de metros i autobusos regularitzen la mobilitat. La vella "city" marca encara el ritme, una altra qualitat de les formes de vida angleses.

En comparació amb les nostres ciutats, tan descuidades i desarbrades, els parcs anglesos són un descobriment essencial. Són la prolongació natural del paisatge de la campanya dins la ciutat. D'aquest paisatge m'agrada l'endolciment suau de les ondulacions, el verd tendre de la gespa ben nutrida i amarada d'aigua i la distribució lliure, natural i plaent de l'arbrat solemne i esplèndid.

Aquest paisatge és ideal per fer la passejada divagadora i en bona companyia, encetar un tema i fer-li fer voltes fins a trobar-ne una nova visió. O entrar en una forma d'esplai més activa, com muntar un cavall de raça, jove i inquiet, jugar al golf o al cricket. Si plou, rere els vidres, llegir

una novel·la de fons psicològic i trama subtil, o formar una tertúlia en el saló victorià, ample, tebi, d'atmosfera somnolenta i sentimental. Els jocs de cartes, els escacs elegants, les begudes espirituoses, el te o el cafè incitant, les pastes lleugeres i fruitoses o els "pies" densos i nutricis, les deliquescències amoroses són també components naturals d'aquest quadre anglès.

De Londres m'agrada el seu dinamisme, el brogit del carrer, el pes econòmic de "Wall Street", la força d'opinió de "Fleet Street", el caràcter, la mescladissa, la vellúria i la modernitat de "Carnaby Street", el Soho... Sóc també un inveterat admirador del que es coneix com humor anglès que sap impregnar de relativitat les menudències o teatralitats de la vida diària. Per aquesta gent, els límits entre l'humor i la seriositat estricta són molt fins i matisats, d'una intel·ligència lúcida i expectant, d'acció catàrtica.

Ara, Londres, i en general els anglesos, van de baixa. Ja no són el centre de tantes coses que foren. Poder, política, economia, ciència, la mateixa literatura se'n ressenten. Els queda la llengua, la tradició, democràtica i consolidada, de les institu-

Carrer d'en Rubí, 5
Tel. 71 38 21
07002 Palma (Mallorca)

cions, la malfiança de la insularitat tan determinant del seu tarannà tàctic, el rerejoc mental higiènic i el coneixement del món que tan ajudaren a crear, a expandir i motllurar. Ara la seva economia és minsa i el seu imperi inexistent. Són lluny de les glòries passades. Segur que trobaran un millor futur. □

Joan Barceló i Coll és catedràtic de Fisiologia Vegetal.

Un projecte fet realitat

E.M.

Més de 2.400 milions de pessetes és la inversió realitzada dins el Pla de Millorament de Façanes de la Conselleria de Cultura, Educació i Esports en els seus sis anys d'existència. En el decurs d'aquest període, s'han sumat al projecte el 90% dels ajuntaments de la nostra Comunitat i s'ha quadruplicat el nombre de municipis adherits respecte del primer

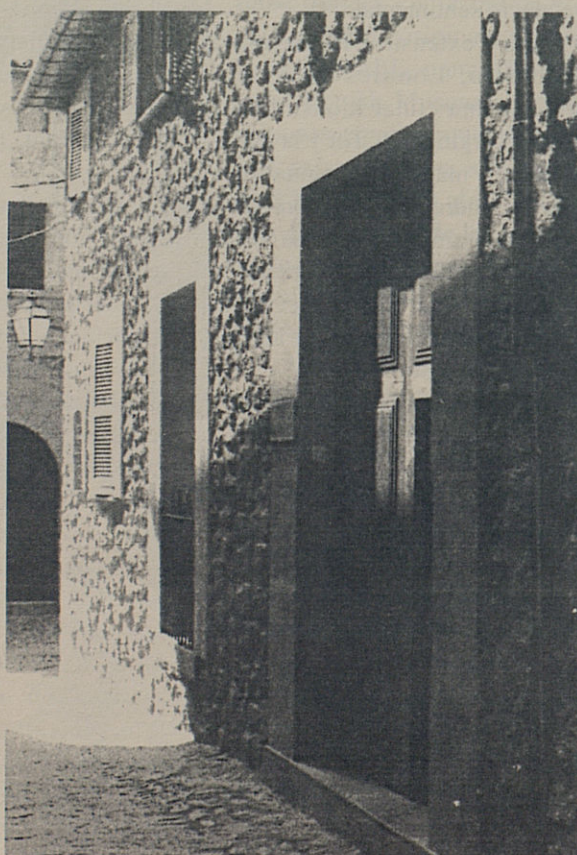
any. La inversió realitzada fins aquest moment constitueix una mitjana anual de 300 milions de pessetes i la iniciativa privada, a partir d'aquí, ha començat a sensibilitzar-se de la importància d'una nova estètica en la millora del seu benestar. L'objectiu principal del projecte és de promoure, estimular i recuperar el patrimoni arquitectònic de les Illes Balears.

* Sis anys de Pla de millorament de façanes.

El Pla de millorament de façanes, que s'inicià l'any 1988 com una experiència pilot, ha aconseguit que, en el seu setè any de desenvolupament, es quadripliqui el nombre de municipis adherits respecte del primer any. Els objectius generals del Pla són la millora del paisatge urbà

FAÇANA ABANS DE LA RESTAURACIÓ

FAÇANA RESTAURADA

Casa al c/ Sant Sebastià, 2, de Fornalutx. Tipus de rehabilitació: Folrar de pedra la façana principal, folrar de marès les finestres i la porta, aixecar el voladís, col·locar un voladís nou, canal nova, retocar les juntes, canvi de persianes.

de les Illes Balears, la contribució a la conservació del patrimoni històrico-artístic, l'establiment d'una col·laboració puntual i directa amb els ajuntaments i la conscienciació per part del ciutadà que la rehabilitació de l'habitatge suposa també l'augment del propi benestar.

El Pla de millorament de façanes estableix uns criteris d'actuació concrets com són la selecció de la zona per tractar, la seva importància històrica, artística, tradicional i/o popular i la inclusió d'un edifici monumental o declarat monument històrico-artístic dins l'àrea o l'entorn. Per a la definició del tractament a la façana s'ha de tenir en compte que, si bé cada particular és lliure de preparar el seu pla individualment, és de desitjar que l'ajuntament tenguí en compte el conjunt i el tractament harmònic de la zona; i en aquest sentit, tot i que cada cas s'ha de resoldre individualment, els propietaris han de trobar i proposar la solució més adequada.

El Pla de millorament de façanes té com a destinataris els ajuntaments i els propietaris d'immobles. Els ajuntaments han de decidir la zona d'actuació a partir de les propostes dels propietaris, als quals també poden aconsellar sobre les actuacions a realitzar.

Els criteris de subvenció són els següents:

- En municipis de més de 1500 habitants, la Conselleria de Cultura i els ajuntaments aportaran un 20% respectivament, i els particulars contribuiran amb el 60%

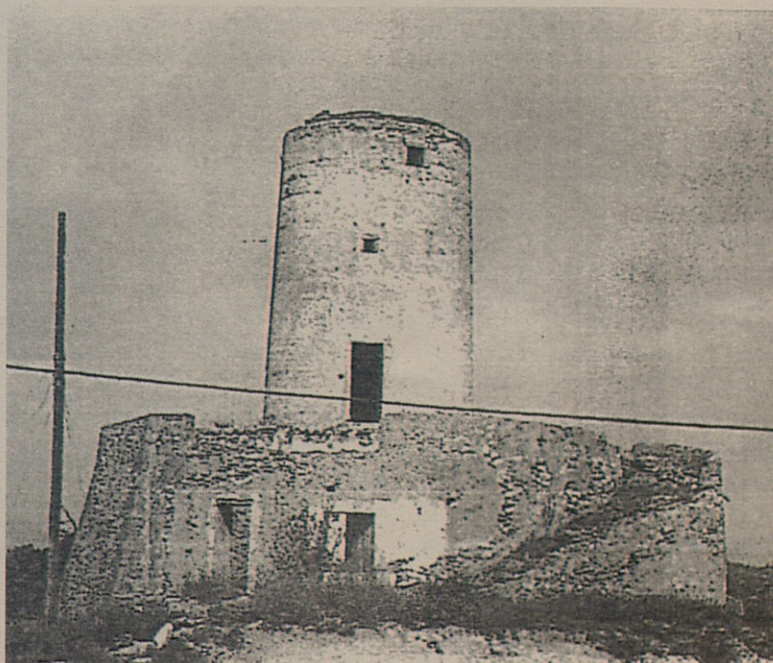
- En ajuntaments de menys de 1500 habitants, les aportacions són d'un 10% a càrrec dels ajuntaments, un 30% de la Conselleria de Cultura i el 60% dels particulars.

Municipi: Calvià. **Tipus de rehabilitació:** Obres de manteniment del molí, sanejament dels murs de maçoneria, de la casa dels moliners i rampa, supressió del referit de calç i rejuntat de pedra, repicament i reposició de l'arrebossat de la torre, eliminació d'una de les portes de la planta baixa.

MOLÍ DE SANTA PONÇA

OBRA RESTAURADA

OBRA ABANS DE LA RESTAURACIÓ

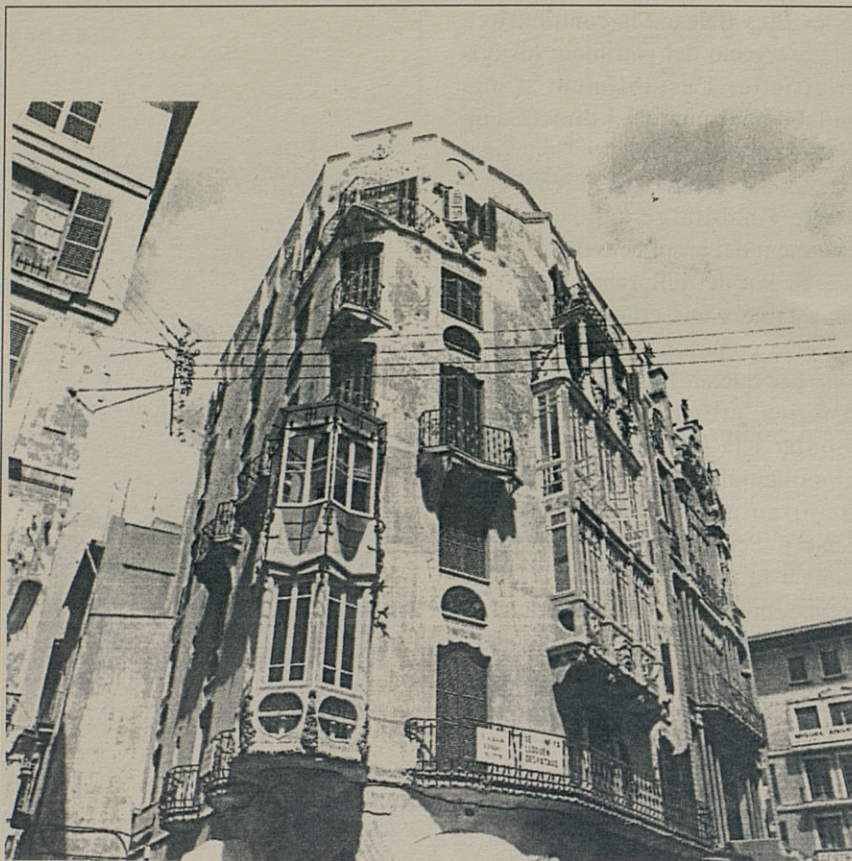
Del Pla de millorament de façanes s'ha derivat un programa d'actuacions concretes, com són la creació d'una xarxa de tècnics de patrimoni a tot l'àmbit de la Comunitat Autònoma Balear amb les funcions de vigilar i preservar tots els elements arqueològics, arquitectònics, etnològics i documentals dels municipis, actuar com assessors de la Comissió Municipal d'Obres i Urbanisme per tal de revisar tots els projectes que puguin ser objecte de protecció d'acord amb la llei de patrimoni i col·laborar amb la Conselleria de Cultura en la redacció del Pla de protecció de municipis.

De la mateixa manera, el Pla ha donat lloc a una legislació per a l'eliminació del traçat elèctric i telefònic a les façanes de la Comunitat Autònoma Balear. Els principals criteris estètics que contempla la llei són: la prohibició de col·locar elements i instal·lacions que impliquin trencament de l'estructuració d'una façana; així, doncs, s'hauran d'ocultar completament.

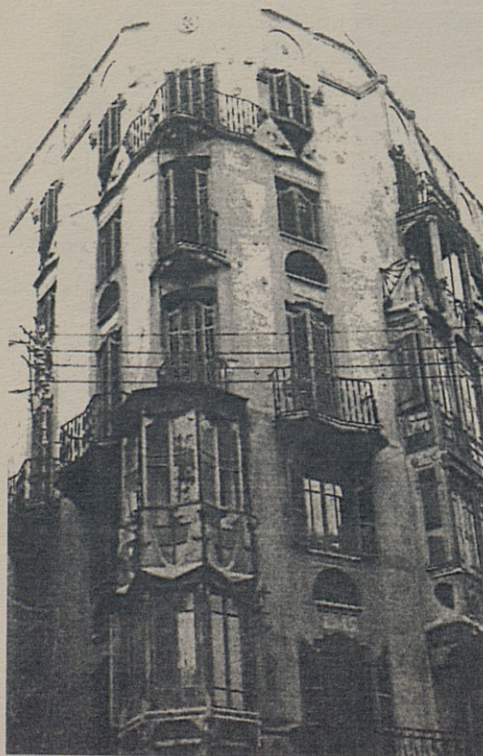
Gràcies al Pla de millorament de façanes s'ha realitzat un estudi sobre el mal de la pedra, a partir del qual la Conselleria de Cultura, Educació i Esports ha dut endavant un programa de protecció i conservació dels monuments afectats per aquest deteriorament.

En darrer terme, també, l'aplicació del Pla de millorament de façanes ha estat responsable de la restauració dels interiors de les cases restaurades. Això ha comportat un efecte multiplicador sobre l'actuació exterior de les institucions oficials. □

Edifici del carrer Colon, cantonada amb el carrer de ses Monges, Palma. Tipus de rehabilitació: obres de manteniment de la façana, desmuntar la tribuna principal, substituir les pedres en mal estat, sanejar la serralleria, restaurar la fusta, netejar els ferros modernistes, massillar les barres de ferro.

FAÇANA RESTAURADA

FAÇANA ABANS DE LA RESTAURACIÓ

La didàctica de la Geografia a les Balears (1968-1992)

ANTONI BALLESTER I VALLORI

Introducció

L'objectiu d'aquest escrit és explicar de forma sintètica què ha passat en el món de la didàctica de les Illes Balears aquests darrers anys, especialment en els darrers 20 anys que podríem qualificar els de l'explosió de materials didàctics, des dels audiovisuals i els llibres de text per a l'alumnat fins els destinats al professorat.

Els treballs d'història de la didàctica de la geografia a les Balears són mínims en aquest moment. Només un article de Miquel Company i Florit titulat *L'ensenyament de la geografia i els geògrafs mallorquins del segle XIX*, les aporta-

cions d'Antoni Colom referides a Rafel Ballester i les d'Alberto Quintana de geografia franquista, és tot el que hi ha sobre aquest tema.

Bernat Sureda, Jordi Vallespir i Elies Allés han publicat el treball *La producción de obras escolares en Baleares (1775-1975)*. Realitzat amb el finançament de la Secretaria de Estado de las Universidades e Investigación parla de tots els llibres escolars balears i conté fitxes bibliogràfiques de cada una de les publicacions.

LA GEOGRAFIA A LA SEGONA MEITAT DEL SEGLE XX (1968-1992)

Les illes Balears.- De 1968 és el llibre *Les Illes Balears* de Bartomeu Barceló, editat per Tàber. Forma part de la col·lecció "Terres i homes" i és el primer que es publica de geografia referida a totes les Balears. De la Ciutat de Mallorca a la Serra de Tramuntana mostra el Paratge, el Pla, el Raiguer, les badies del NE, Llevant i Migjorn, Menorca, Eivissa, Formentera i l'Alguer. Constitueix una lectura planera i bàsica de geografia i història de les Illes.

Setmanes de Renovació Pedagògica.- D'ençà 1977, l'Institut de Ciències de l'Educació (ICE) organitza cada estiu les Setmanes de Renovació Pedagògica que des del seu inici va impulsar Climent Picornell i que actualment són a cura de l'Associació Il·lenca per a la Renovació Educativa (AIRE). El resultat es manifesta en la publicació dels treballs de la Primera Setmana (1977) *Cap a una pedagogia del medi* i en la de la Vuitena (1984), *Conèixer el Mig-*

jorn, aquests darrers treballs publicats per Brins.

Les Setmanes tenen per objecte l'estudi directe del medi a partir de la participació i la interdisciplinarietat. Els participants formen grups de treball i de manera autònoma preparen els continguts. No tenen limitació horària, i al final es recull la feina realitzada en un dossier que conté les propostes didàctiques, l'estudi de la zona i els mètodes d'investigació.

ITINERARIS DE NATURA I EXCURSIONS

Excursions.- Durant els cursos 1979-80 i 1980-81 el Departament de Geografia de la Universitat de les Illes Balears s'encarregà d'organitzar les excursions per l'illa de Mallorca en col·laboració amb el programa *La Caixa a les escoles*. Es dissenyaren els itineraris següents:

- * El paisatge i l'ocupació humana al Pla de Mallorca
- * Itinerari per Ciutat
- * La Serra de Tramuntana
- * Excursió a Alcúdia-Albufera i Horta de sa Pobla.

El disseny dels quaderns va ésser obra de Bartomeu Barceló, Climent Picornell i Pere Salvà. Les escoles que la sol·licitaren varen rebre la informació detallada sobre aquests itineraris. Se'n beneficiaren un total de 16.400 alumnes dels cursos superiors d'EGB.

La Geografia de Josep Melià per a EGB.- Amb l'ajuda de Francesc Quetglas, en 1979 Josep Melià publica *Geografia de las Baleares. Proyecto experimental de Ciencias Sociales*, editat per Santillana en cas-

Climent Picornell, Pere Rios i Jaume Sureda són els coordinadors d'aquest llibre publicat per l'ICE.

Setmanes de Renovació celebrades fins avui

LLOC	ANY	TEMA DEL DOSSIER	PUBLICACIÓ
I COLÒNIA DE SANT PERE	1977	Cap a una pedagogia del medi	*
II S'ARENAL	1978	Estudi del turisme	
III S'ALBUFERA D'ALCÚDIA	1979	Estudi de S'Albufera	
IV MONESTIR DE LLUC	1980	La Serra: Lluc	
V LA REAL	1981	Estudi del medi urbà: Ciutat com a ecosistema.	
VI PORT DE MANACOR	1982	Estudi del Port de Manacor.	
VII PORT D'ANDRATX	1983	El port d'Andratx	
VIII COLÒNIA SANT JORDI	1984	Conèixer el Migjorn	*
IX PINA	1985	Estudi del Pla i les fonts orals	
X BADIA DE POLLENÇA	1986	Estudi de la Badia de Pollença	
XI SÓLLER	1987	La comarca de Sóller	
XII SANTA PONÇA	1988	Estudi de Santa Ponça	
XIII ARTÀ	1989	Comarca de Llevant	
XIV PORTO COLOM	1990	El medi marí	
XV BANYALBUFAR	1991	Estal·lencs-Banyalbufar: Pobles de la Serra	
XVI DEIÀ	1992	Estudi de Deià.	
XVII MENORCA	1993	Estudi de Menorca.	

* Dossiers publicats. (Els altres són inèdits.)

tellà. És el primer llibre per a EGB de les Balears, una síntesi de llibre de text amb cartografia i fotografia i activitats de tipus clàssic. Si la seva utilització es destina a la lectura es pot considerar un document de consulta útil encara avui. Cada tema acaba amb una lectura relacionada amb cada un dels apartats en què es divideixen els textos.

Grup Talaiot.- És el grup de mestres que, coordinat per Climent Picornell i Pere Rios, estudia el medi de Mallorca. De 1981 a 1984 es reuneix al Departament de Geografia de la Facultat de Lletres i experimenta el material facilitat pels coordinadors. El resultat permet la publicació del llibre *Les Ciències Socials a la segona etapa d'EGB. Programació didàctica per a les Balears*, autors del qual són els coordinadors del Grup Talaiot i Jaume Sureda que en 1981 va rebre el Premi Pau Vila de l'Institut de Ciències de l'Educació (ICE) de la Universitat de Barcelona, destinat a treballs de didàctica de la geografia. És una recopilació del material obtingut pel professorat de les Balears a partir del medi, i, per tant, l'adaptació d'un currículum actiu a les Balears.

El parc de Bellver.- *El parc de Bellver*, de G. Alomar i altres autors, és un itinerari de natura clàssic dins els

Itineraris de Natura de Mallorca. Publicat en 1980 per a l'estudi del parc de Bellver conté una clara idea de conservació del medi i de respecte a les plantes i els animals de Bellver. Les pedreres que es veuen des d'allí en direcció a Gènova, són estudiades a manera de descoberta i resulta un treball força interessant.

Mapa mural de Mallorca.- El mapa de la Conselleria d'Educació i Cultura del Consell Insular de Mallorca fet per Bartomeu Barceló el 1981, és un mapa mural en color que va esser repartit a les escoles. Hi apareixen ben definits els nuclis urbans, les comunicacions i els aspectes físics més importants -muntanyes i torrents-. És un bon mapa mural.

Itineraris de Natura.- L'Institut per a la Conservació de la Naturalesa (ICONA), amb la idea que per respectar el medi és necessari conèixer-lo, publica (1982-85) la *Guia de passeig de Son Moragues* que realitzen Joan Mayol i M.A. Capellà, i impulsa després les visites per a escoles amb monitors-guia de SECONA (Servei de Conservació de la Naturalesa).

Son Moragues. Itineraris de Natura és un altre treball del mateix interès publicat per Elisenda Boix i Joana Mayol (1985) per fer conèixer aquesta finca de la Serra i permet que molts d'alumnes facin un dia de

visita i estudi fora de l'escola. Aquest itinerari l'utilitzen actualment els monitors que treballen en la visita a la possessió.

Guia per al mestre.- *La Guia per al mestre de Balears* és un llibre de Climent Picornell, Pere Rios i Jaume Sureda publicat per Editorial Anaya en 1982, una ajuda de programació i de suggeriments adaptada als llibres *Balears* o *Baleares*, en català i castellà, de la mateixa editorial. Aquesta publicació és la primera obra de text seriós i amb bons materials de les Illes que s'ha utilitzat sobretot al cicle mitjà. Els temes es distribueixen al llarg de l'any i la programació és adequada, com hem dit, a *Balears*, llibre que va merèixer el Premi Baldiri Reixach de 1982.

L'Albufera i L'Agricultura.- Dels mateixos autors, i per a les edicions de "La Caixa a les Escoles" són els Itineraris de les Balears *L'Albufera* i, dels Sectors Econòmics, *L'Agricultura*.

Els Sectors Econòmics a les Balears, L'Agricultura: és una carpeta didàctica per al professorat que conté l'anàlisi i el comentari de les diapositives que inclou, els dibuixos molt ben fets i atractius, el llibre del mestre i el llibre de l'agricultura per a l'alumne. Tot aquest material permet l'aproximació al tema d'estudi i obliga a l'observació indirecta i en definitiva al plantejament de la qüestió agrícola. Les aventures de na Maria, la nina que presenta el tema, mostren una bona manera d'interessar l'alumnat per allò que és pròxim a les seves necessitats. En les 40 diapositives es poden contemplar il·lustracions detallades com l'espiga de blat i generals com el paisatge del Pla de Mallorca.

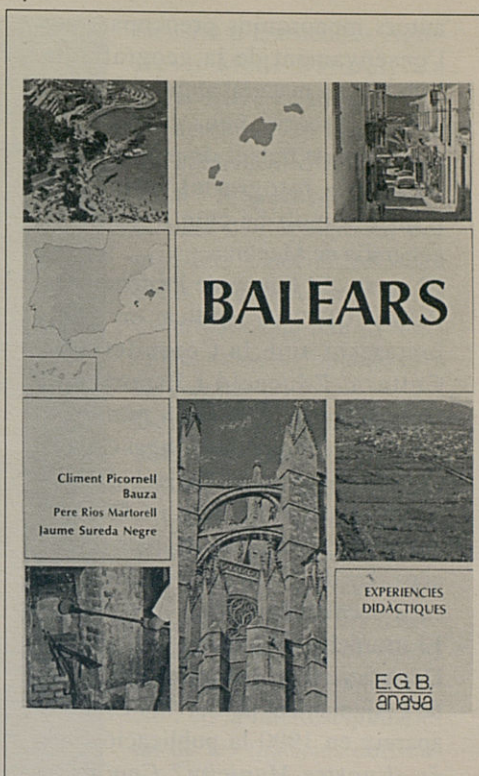
La carpeta *Itineraris de Natura de les Balears. L'Albufera* té la mateixa estructura que la d'agricultura (llibre per al mestre, 40 diapositives, llibre per a l'alumne...). Especialment interessant és el llibre de l'alumne que conté el recorregut d'un itinerari didàctic en una àrea humida, plànols de l'Albufera per acolorir amb l'ajuda del mestre i

qüestionaris que ajuden a fixar les observacions i els comentaris que s'han produït durant el trajecte.

De Jaume Alzina, Sebastià Crespi i Jaume Sureda és l'*Itinerari Sos Sanxos*. Alzinar Guiot editat per l'Ajuntament d'Artà el 1983, de gran utilitat per al recorregut del mateix nom. La publicació comença amb una introducció geogràfica del municipi d'Artà i segueix amb la visita a les cases de Sos Sanxos (on s'identifiquen, per exemple, les cases del senyor i del pagès, les torres de defensa, la tafona...). Al "carretó de s'hort" s'estudia la vegetació (la falguera, el brusc...), el torrent de can Regalet, l'olivar i les figueres, l'alzinar Guiot i la sitja; també la zona cremada. Completen l'itinerari les propostes de treball amb observacions geogràfiques damunt un mapa 1:25.000, molt interessants. En conjunt és un circuit d'uns 2 kms que constitueix un bon material de suport per a l'observació de les comunitats naturals i de les relacions de l'home amb la natura.

Conèixer Palma.- El 1983 Climent Picornell, Pere Rios i Jaume Sureda publiquen *Conèixer Palma*. Editat pel Departament de Dinàmica Educativa de l'Ajuntament de Palma, el llibre mostra la història de la ciutat, la morfologia urbana i mapes, plànols, gràfics i fotografies. És una obra de consulta per al professorat, molt útil per al coneixement dels barris i el desplegament urbà de Palma i que, a més, ha estat la primera en didàctica urbana.

El sòl, la geologia i la biologia.- En 1984 Pasqual Comín del Rio publica, editat per l'ICE i en la col·lecció "Recursos Didàctics núm.1" l'estudi del sòl des de la perspectiva de la didàctica medio-ambiental, *El sòl, pont entre la geologia i la biologia*. Hi figura un llistat d'objectius generals (operatius i tendencials), l'estructura de contingut (origen del sòl, granulometria i tipus de sòl, dinàmica del sistema sòl i els sòls a les Illes Balears), una selecció de textos i

El llibre Balears ha estat utilitzat sobretot per l'alumnat del Cicle Mitjà.

experiències amb mètodes científics. Un bon estudi del sòl de les Illes amb aplicació didàctica força interessant.

Ses Sitges.- Ses Sitges és una granja-escola que permet a l'alumnat fer estades per a l'estudi dels forns de calç, les sitges (que li donen el nom) i en general tots els mitjans de la vida rural. Guillem Pont i Jaume Sureda recullen tota la informació de *Ses Sitges. Centre educatiu i recursos ambientals* amb el propòsit de mostrar, fer conèixer i apropar la vida del camp als infants, que és en definitiva l'objectiu d'aquesta escola que funciona de manera semblant a les que hi ha a Catalunya.

Menorca.- De Joana M. Barceló i Lluïsa Dubon, editat pel Consell Insular de Menorca, és el llibre *Orientació didàctica per a l'estudi geogràfic de Menorca* (1984). Es tracta d'una guia destinada al professorat de l'illa, amb activitats i informació per estudiar el relleu, clima, població, comerç, agricultura, turisme i les ciutats menorquines. A més de la importància del contingut dis-

posa d'un vocabulari bàsic i de cartografia adient.

Les Illes Balears.- Pilar Benejam i Llorenç Olives aprofiten un llibre de text de l'editorial Vicens Vives titulat *Les Illes Balears* per fer, més que una obra de text en el sentit clàssic, un llibre amb la intenció que pugui ser treballat al llarg de l'escolaritat i adaptat a cada illa -i a cada escola-, útil per a activitats puntuals que prepari el professor/a. Darrere de cada tema hi ha una lectura a manera d'il·lustració i, per exemple, quan parla de vegetació inclou la poesia de Costa i Llobera "El pi de Formentor" o d'agricultura i ramaderia un contracte de parceria de Ciutadella de 1905.

Els mapes de l'Editorial Cort.- Pau Bibiloni, Celso Calviño, Andreu Ferrer i Rafel Oliver publiquen el 1986 la col·lecció de mapes de la geografia de les Illes Balears de l'Editorial Cort, destinats clarament a ús escolar. Un mateix full conté, a més del mapa, activitats, exercicis amb vocabulari i una petita introducció al contingut. Els treballs que es plantegen responen a activitats experimentades a l'escola i són un bon complement en l'aspecte cartogràfic. A les classes el professorat ha d'aportar material de suport per aprofundir i fixar els conceptes de la geografia de les Illes. Ofereixen també dades estadístiques de població, superfície i densitat de cada illa.

Guia didàctica de Lluçmajor.- *Lluçmajor, espai educatiu i recursos ambientals*, de Jaume Oliver i Xisca Florit, és una guia didàctica, toponímica i bibliogràfica de Lluçmajor. Jaume Oliver i Guillem Aulet la començaren i Francesca Florit i Jaume Oliver després la continuaren, publicada per l'Ajuntament de la ciutat l'any 1986 permet la introducció i l'anàlisi històrica i geogràfica d'aquest municipi.

La Didàctica de la Natura a les Balears és una publicació de la Societat Balear d'Educació Ambiental (SBA) de 1987, en dos toms, que

conté una programació de temes de Ciències Naturals per a les Balears. Els primers capítols estan dedicats a la geografia i natura i els altres són de clar contingut geogràfic i medioambiental. Al segon tom hi ha una exposició de tècniques de treball que va de la brúixola i el mapa topogràfic al martell de geòleg i les fotografies aèries. El primer tom ofereix un llistat de propostes d'activitats obertes i el segon, a més d'una relació d'itineraris i punts d'interès en cada illa, inclou unes orientacions i descripció de tècniques de treball de camp.

Observació meteorològica.- De 1987 és el *Quadern d'Observació Meteorològica Bàsica Nivell A*, de Pau Bibiloni, Celso Calviño i Climent Ramis que mostra diversos models per fer observacions meteorològiques, amb fotografies d'instruments i un vocabulari bàsic. El text és presentat per mesos, fulls per emplenar i acolorir cada mes: la freqüència dels vents, la direcció, la temperatura, els dies de sol, és a dir el temps que fa cada dia durant cada mes de l'any.

Han aparegut també publicats el Nivell B i el Nivell C, de similars característiques.

Edicions Cort publica en 1989 el primer llibre de text de la Col·lecció Arrel, de Pau Bibiloni i Celso Calviño, al qual seguiran dos més que permetran treballar-ne un cada trimestre, en català, començant per l'entorn de l'escola. Es tracta d'un material ben preparat, didàcticament útil, textos clars i bons dibuixos. Les activitats són variades i permeten el treball ben fet. Especialment interessant és la coloració que presenten alguns textos per destacar-ne la importància.

Ciències socials a Menorca.- De 1989 és *Meloussa. Ciències Socials de Menorca*, llibre de Josep Sastre, Beneta Villalonga i altres

autors menorquins preocupats per l'ensenyament de la geografia de l'illa. És un material amb una part de contingut teòric, bona cartografia i propostes de treball després de cada tema. Les fotografies i dibuixos il·lustren molt bé com treballar la geografia de Menorca.

El carst.- El Centre de Professors de Palma (CEP) va publicar en 1990, juntament amb la Conselleria de Cultura, Educació i Esports del Govern Balear, *El carst de Mallorca*, els autors del qual són Àngel Ginés i Catalina Borràs. És un treball adequat per a l'EGB, BUP i COU que permet l'estudi de les cavitats càrstiques des de la perspectiva de l'educació medioambiental.

El municipi de Calvià.- Editada pel Departament de Dinàmica Educativa de l'Ajuntament de Calvià i Estudi-6 apareix en 1990 la publicació *Com és el nostre Municipi? Com és el nostre Ajuntament?*, que ofereix als mestres i alumnes de Calvià les línies introductòries per a l'estudi de tot el municipi i el coneixement del nou edifici de l'Ajuntament. El material, molt flexible, presentat entorn de la visita que gairebé la totalitat d'escoles calvianeres efectuen a la casa consistorial, va

acompanyat d'un vídeo titulat *Conèixer Calvià, conèixer l'Ajuntament* i proporciona una bona mostra d'aspectes geogràfics de tot el terme municipal. A més es va publicar una Guia del Mestre que permet disposar de metodologia i propostes adequades per a treballar els continguts i les finalitats amb el suport d'una bibliografia seleccionada.

Els mapes de la Conselleria de Cultura.- Amb projecte, disseny i muntatge de Pau Bibiloni, Celso Calviño i Rafel Oliver la Conselleria de Cultura, Educació i Esports i la Direcció General d'Educació i Esports del Govern Balear, en 1990 publiquen 8 mapes murals de gran format editats en català per Cort. Són mapes que permeten múltiples activitats, generals de l'arxipèlag i particulars de cada illa des del punt de vista de la geografia política i física, comarcal i municipal, la toponímia, la lingüística... de gran utilitat a les escoles.

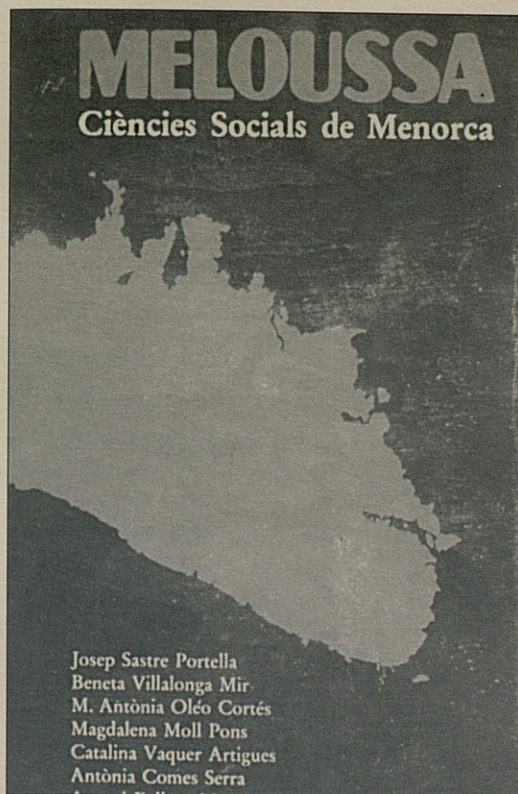
El camp d'aprenentatge de Binifaldó.- Bartomeu Llinàs i Miquel Seguí mostren el camp d'aprenentatge d'aquest centre, proper al santuari de Lluc, en el llibre *Binifaldó. Camp d'aprenentatge* que publica el Centre de Professors (CEP) en 1990, amb informació que permet fer-nos la

idea de què és, què s'hi fa i com funciona un camp d'aprenentatge, des de la còpia dels itineraris de l'entorn fins a les fotografies, estadístiques i recopilació d'activitats, inclosa l'organització de l'alumnat que hi arriba procedent de les escoles i que hi fa feina els dies que dura la seva estada.

Itinerari de natura de s'Albufera.- L'equip d'educació ambiental de la Direcció General del Medi Natural fa una tirada de 6000 exemplars de *l'itinerari de Natura de s'Albufera d'Alcúdia* editats (1990) per la Conselleria d'Agricultura i Pesca i la Direcció

L'itinerari Sos Sanxos és útil per treballar no sols dins l'escola sinó també fora de l'aula.

Meloussa, nom antic de Menorca, és un llibre de Ciències Socials destinat a fer conèixer l'illa mitjançant adequades propostes de treball.

General d'Estructures Agràries i Medi Natural. Un vocabulari i un resum històric acompanyen la carpeta. La publicació d'aquest material i la pràctica de visites al parc acompanyades per monitors especialitzats han estat realitzacions molt encertades que han proporcionat valuoses iniciatives a les escoles.

De la terra a la taula.-

L'Escola Pública de Ses Salines, amb la col·laboració de pares, professorat i alumnes publica en 1991 una experiència escolar: *De la terra a la taula. Experiència didàctica entorn del blat*, basada en la globalització i en la interdisciplinarietat de les matèries curriculars. L'activitat va tenir per objecte estudiar el cicle del blat des de la producció i la utilització fins a la impor-

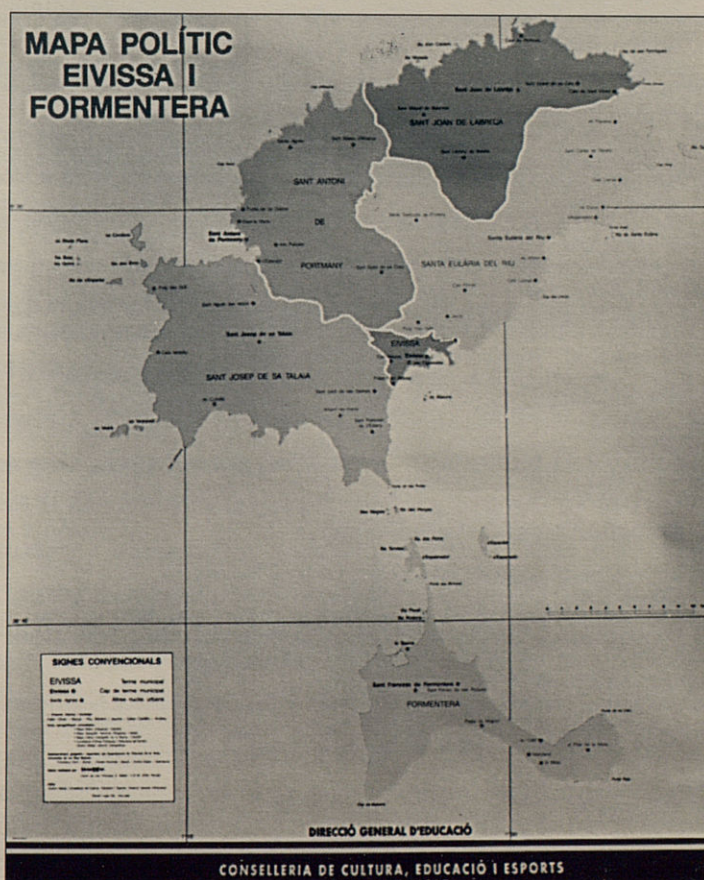
tància econòmica i social i va rebre el Premi Fira de Maig 1988 de l'Ajuntament de Ses Salines, el Premi Francesc de Borja Moll 1989 de la Conselleria de Cultura, Educació i Esports i el Premi Gabriel Alomar 1989 de l'Obra Cultural Balear.

La Serra de Tramuntana. Didàctica per a l'estudi de la comarca és el llibre d'Antoni Ballester publicat l'any 1991 pel Consell Insular de Mallorca. Es tracta d'un estudi comarcal actiu experimentat a escoles de la Serra, amb programació i observacions didàctiques. És una obra pràctica per al professorat que pot utilitzar-la directament o a manera de proposta personal.

Itineraris de Pollença.- Mateu Cerdà i Tomeu Vilanova inicien en 1991 els itineraris de Pollença amb *El Puig de Maria*. Conté una bona observació de plantes per als nins i nines de les escoles (de 5è d'EGB fins a 1r de BUP) i una bona ressenya històrica. El núm.2 apareix en 1992 i transcorre entorn de l'antiga possessió i vall de Bóquer, amb atuades comentades al llarg de l'itinerari. Per això es publica amb aquest nom, *Bóquer*, i té la intenció d'ajudar el professorat en el tema transversal de la Reforma de l'Educació Ambiental.

Els sectors econòmics.- L'Escola de Formació de Mitjans Didàctics i l'alumnat del curs de Tècniques de Material Didàctic publiquen en 1991 *Els sectors econòmics de les Balears*, paquet didàctic format per un vídeo, un quadernet de treball i una guia per al professor. Destinat als Cicles Mitjà i Superior d'EGB, és una proposta d'activitats molt interessant a partir del vídeo que tracta l'economia de les Balears i els sectors de producció, des de l'agricultura al turisme.

Palma, ciutat educativa.- A partir de 1991 l'Ajuntament de Palma ve publicant la col·lecció *Palma, ciutat educativa*. Són uns quaderns de treball per a l'alumnat del Cicle Mitjà d'EGB i formen part de les activitats organitzades per l'Ajuntament per

Mapa polític d'Eivissa i Formentera que forma part de la col·lecció de 8 mapes murals de les Balears editats pel govern autonòmic.

fer conèixer les diverses dependències municipals (l'edifici de Cort, els Mercats, els Bombers...) o per facilitar els itineraris històrics pel centre de la ciutat, tant al professorat com als alumnes dels Cicles superiors.

Aquests dossiers, utilitzats com a material de l'alumne, són clars, útils i permeten, encara que totes les activitats són dirigides, recollir una idea dels aspectes bàsics dels serveis municipals i de les característiques de cada un d'ells. Els quaderns cal omplenar-los individualment i en equip, amb treball abans i després de l'itinerari, cosa que provoca un doble interès en els alumnes: el previ a la sortida amb recull d'informació i el posterior en què els quaderns obliguen a observar, comparar dades, analitzar estadístiques, dibuixos i fotografies i relacionar-ho tot amb l'Ajuntament de Palma. La presentació és excel·lent i alguns quaderns tenen al final un glossari o un vocabulari bàsic.

Antoni Ballester i Vallori és llicenciat en Geografia i professor de Ciències Socials.

PALMA CIUTAT EDUCATIVA

Títols publicats

- 1.- Conèixer Palma (monografia). Llibre i muntatge audiovisual.
- 2.- Conèixer l'Ajuntament. Quadern Prof. i Alumn., vídeo, programa informàtic, dossier i retallable.
- 3.- Conèixer el Mercat de l'Olivar. Quadern alumne i vídeo.
- 4.- Conèixer els Bombers. Quadern Prof. i Alumn., vídeo, retallable i joc.
- 5.- Conèixer el Viver Municipal. Quadern Prof. i Alumn. i vídeo.
- 6.- La façana marítima de Palma. Quadern Prof. i Alumn. vídeo.
- 7.- Bellver. Un balcó sobre Palma. Quadern Prof. i Alumn.
- 8.- El Castell de Bellver. Quadern Prof. i Alumn.
- 9.- Fes-te amic del bosc. Quadern Prof. i Alumn.
- 10.- Conèixer els transports a Palma. Quadern Prof. i Alumn. i retallable.
- 11.- Conèixer Mercapalma. Quadern prof. i Alumn. vídeo i joc.
- 12.- L'aigua a ciutat-I. Quadern Prof. i Alumn. i joc.
- 13.- L'aigua a ciutat-II. Quadern Prof. i Alumn.
- 14.- Els fons a ciutat. Quadern Prof. i Alumn.
- 15.- Conèixer la policia local. Quadern Prof. i Alumn. i vídeo.
- 16.- La banda municipal: concerts per als escolars. Quadern Prof. i Alumn. i cassette.
- 17.- Palma, tot això i molt més. Quadern Prof. i Alumn. i exposició.
- 18.- Debats amb suport de material àudio-visual sobre temes d'ecologia. Quadern Prof. i Alumn.
- 19.- Palma: nuestra ciudad. Quadern Prof. i Alumn.
- 20.- Fes-te amic de la Terra. Quadern Prof. i Alumn.
- 21.- Itineraris històrics pel centre de Palma (monografia). Llibre.
- 22.- L'Ajuntament de Palma. Llibre.
- 23.- Descobrir la Natura a Bellver. Quadern Prof. i Alumn.
- 24.- Palma a vol d'ocell. Quadern Prof. i Alumn.

MATERIAL BIBLIOGRÀFIC

- I. -BIBLIOGRAFIA DE DIDÀCTICA DE LA GEOGRAFIA DE BALEARS
- AIRE (1986): Conèixer el Migjorn. VII Setmana de Renovació educativa. -Brins, Ciutat.
- ALZINA, J. CRESPI, S. SUREDA, J. (1985): Els boscos de les Illes Balears. -Sa Nostra, Ciutat.
- BALLESTER, A. (1991): La Serra de Tramuntana. Didàctica per a l'estudi de la comarca. -Consell Insular de Mallorca, Ciutat.
- BALLESTER, A. (1992): La Serra de Tramuntana de Mallorca. Apuntes de Educación nº 4. Ciencias Sociales. -Anaya, Madrid.
- BARCELÓ, B. (1968): Les Illes Balears. -Tàber, Barcelona.
- BARCELÓ, J. M. DUBON, L. I. FLORIT, C. (1984): Orientació didàctica per a l'estudi geogràfic de Menorca. -Consell Insular de Menorca, Maó.
- BENEJAM, P. OLIVES, L. I. (1984): Les Illes Balears. -Vicens Vives, Barcelona.
- BENEJAM, P. CATAFAL, J. (1982): Les Illes Balears. Arrel 4art Curs. -Vicens Bàsica, Barcelona.
- BENNÀSAR, A. (1980): L'Ecologia a l'escola. Lliçó inaugural curs 79-80. -Escola Universitària de Professorat d'EGB, Ciutat.
- BIBILONI, P. CALVIÑO, C. (1990): Observació de plantes a l'escola. Materials didàctics. -Centre de Professors de Palma, Ciutat.
- BIBILONI, P. CALVIÑO, C. RAMIS, C. (1987): Quadern d'observació meteorològica bàsica EGB Nivell A. -Miguel Font editor, Ciutat.
- COMIN, P. (1984): El sòl, pont entre la Geologia i la Biologia. -Col. lecció Recursos Didàctics. -ICE UIB, Ciutat.
- COMIN, P. (1984): El suelo, puente entre la Geología i la Biología. Guía didáctica del profesor. -ICE UIB, Ciutat.
- ESCOLA PÚBLICA DE SES SALINES (1991): De la terra a la taula. Experiència didàctica a l'entorn del blat. -Conselleria de Cultura, Educació i Esports del Govern Balear, Palma.
- GINÉS, A. BORRAS, C. (1990): El carst a Mallorca. -Centre de professors de Palma, Ciutat.
- JANER, G. (1980): Aucells esquius. -Moll, Ciutat.
- LLINAS, B. SEGUÍ, M. (1990): Binifaldó. Un camp d'aprenentatge a la Serra de Tramuntana de Mallorca. -Centre de Recursos Pedagògics d'Educació Compensatòria de Palma. MEC, Ciutat.
- MAYOL, J. LLABRÉS, A. I ALTRES (1991): S'Albufera. Guia de passeig. -Sefobasa, Ciutat.
- MELIÀ, J. (1979): Geografia de Balears. -Santillana, Madrid.
- OLIVER, J. FLORIT, F. (1986): Lluçmajor. Espai educatiu i recursos ambientals. -Ajuntament de Lluçmajor, Lluçmajor.
- PICORNELL, C. RIOS, P. SUREDA, J. (1982): Balears. Experiències didàctiques. -Anaya, Madrid.
- PICORNELL, C. RIOS, P. SUREDA, J. (1984): L'Agricultura. Els sectors econòmics a les Balears. -La Caixa a les escoles, Barcelona.
- PICORNELL, C. RIOS, P. SUREDA, J. (1983): Ciències Socials. Segona etapa d'EGB. Programació didàctica per les Balears. -ICE, Ciutat.
- PONT, G. SUREDA, J. (1984): Ses Sitges, Centre educatiu i de Recursos ambientals. Col. lecció informacions, Sant Llorenç.
- S. B. A. (1987): Didàctica de la natura a les Balears. 2 vol. -Premsa Universitària, Ciutat.
- VARIS AUTORS (1979): Atlas de les Illes Balears. -Diàfora, Barcelona.
- VARIS AUTORS (1989): Meloussa. Ciències Socials a Menorca. -Miguel Font editor, Ciutat.
- VARIS AUTORS (1991): Els Sectors Econòmics de les Balears. -Escola de Formació en Mitjans Didàctics, Ciutat.
- II. -ITINERARIS DE NATURA DE LES ILLES BALEARS I GUIES DE EXCURSIONS.
- AGUILÓ, J. A. CATALAN, A. (1985): El bosc de s'Ermida. Esporles. -Societat Balear d'educació ambiental, Ciutat.
- ALOMAR, G. AVELLÀ, F. CATANY, M. I ALTRES (1980): Itineraris de la natura: El parc de Bellver. -GOB, Ciutat.
- ALZINA, J. CRESPI, S. SUREDA, J. (1983): Itinerari de Son Sanxos Alzinar Guiot. -Ajuntament d'Artà, Artà.
- BOIX, E. MAYOL, J. (1985): Itinerari de Natura de Son Moragues. -SECONA. Govern Balear, Ciutat.
- BARCELÓ, I. BIBILONI, P. CALVIÑO, C. (1990): Tresquem per la muntanya. Un itinerari pel massís de Randa. -Ajuntament de Lluçmajor, Lluçmajor.
- CERDÀ, M., VILANOVA, T. (1991): El Puig de Maria. Itineraris de Pollença nº 1. - Ajuntament de Pollença, Pollença.
- CERDÀ, M., VILANOVA, T. (1992): Bóquer. Itineraris de Pollença nº 2. - Ajuntament de Pollença, Pollença.
- COLOM, M. M. MARTORELL, C. (1990): Itinerari del Castell d'Alaró. -Centre de professors de Palma, Ciutat.
- EQUIP DE RECURSOS MEDI AMBIENTALS DE CALVIÀ (1987): Educació ambiental. Revista Entorn nº1. -Ajuntament de Calvià, Calvià.
- GÓMEZ, A. -PRETUS, J. -ORFILA, G. (1985): Els sistemes Naturals de s'Albufera des Grau: itinerari pedagògic. Guia per el mestre. Consell Insular de Menorca.
- MAYOL, J. CAPELLÀ M. (1982): Son Moragues. Guia de passeig. -ICONA, Ciutat.
- MAYOL, J. CAPELLÀ M. (1982): Son Moragues. Guia de paseo. -ICONA, Ciutat.
- MAYOL, J. (1986): Las plantas protegidas. -Conselleria d'Agricultura i Pesca, Ciutat.
- ORFILA, G. (1989): Descobrir el medi. 12 Itineraris experimentals arreu de Menorca. - Institut Menorquí d'Estudis, Maó.
- PICORNELL, C. RIOS, P. SUREDA, J. (1986): S'Albufera de Mallorca. Itineraris de les Balears. -La Caixa a les escoles, Ciutat.
- PONT, G. SUREDA, J. (1984): Ses Sitges. -Ses Sitges, Sant Llorenç.
- III. -CARTOGRAFIA ESPECÍFICA DE DIDÀCTICA.
- BIBILONI, P. CALVIÑO, C. FERRER, A. OLIVER, R. (1986): Col. lecció de mapes de Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera. -Edicions Cort, Ciutat.

Festes de les Illes Balears, el darrer col·leccionable

E.M.

Aquesta eina tan poderosa que han esdevingut els moderns mitjans de comunicació social, que creen opinió i la condueixen, que unes vegades informen i altres desinformen, que per a ells la notícia pot ser un objecte net i precís o un fantasma inassequible, que són sotmesos a la pressió dels grups econòmics i de poder, també són víctimes de la competència comercial com qualsevol cosa que es compra i es ven. Necessiten convèncer el client, fer estudis d'oferta, conèixer l'àmbit sociològic i oferir un producte que respongui a la relació qualitat/preu. I les ràdios, les televisions, els diaris, les revistes i tutti quanti s'afanyen a contractar professionals prestigiosos (sovint més famosos que prestigiosos perquè el desvergonyiment sol ser més magníficament que el bon exemple) que resultin atractius en la captació d'audiència a escala de mercat peninsular. En aquest procés la realitat de les nostres illes queda generalment marginada a segona línia i tractada en el biaix que convé als fabricants d'opinió.

Alguns mitjans ara s'atreveixen a rompre el cercle estructurat i descobreixen l'existència del poble i que editar en la seva llengua pot ser rendible. És una tasca minoritària i perturbadora que interfereix el domini de les grans organitzacions però que qualche vegada acaba fent-les reflexionar sobre si haurien de modificar certes actuacions. Aquí, en

VILLANCICOS QUE SE HAN DECAN- TAS EN LOS MONTES DE VAY
S. D. PEDRO DE

martí, son

Se l'obra, treballa a Palma, on era prencipal d'un gran canal al carrer de Sant Felip i de la península de Sant Otilia. Home de confiança dels Usiers, i alguns dels Salses, era redactat sobre reclusos a les penes dels Hortels, a l'hortell de Sant Otilia, Sant Otilia i en capbessa al terme de Sant Otilia. Desconecia de conèixer, i en l'any 1812 i col·labora amb l'editor de Salses i l'any per documentar-se la participació de la resistència antirracista contra les tropes espanyoles pel casell d'Aspòlet. Lliga set rotacions (1707-50), que contenen dades d'interès sobre les famílies Górrer, Dumet, Ferrà, Gelabert, Górrer, Jorba, Nri, Sureda de Santmari i Viladonga i sobre els muntanyes d'Alaró, Llorenç, Esporles, Llorenç i Marçat. Són importants com a font documental de l'escriptura de la vida de l'intermediari de les Illes Balears, de l'intermediari de les Illes Balears, de l'intermediari de les Illes Balears, de l'intermediari de les Illes Balears. Els seus brans són inventariats (1701) pel notari P. i Francesc Llorenç Miralles. (DJ)

MARTÍ, JOAN (Palma a XVII 1703) *veure i missa*. El 1603, era organista i lloctinent de mestre de capella de la seu de Mallorca, on, entre 1609-1720, ocupà la plaça de mestre de capella. Té a la casa patral al carrer d'en Moret, la Palma. És autor de Conciertos, Curs rancorers, de se Dances, del Indult, de se n'el de diversos nuals rancorers entre 1603-98. Fou enterrat a la seu de Mallorca, a la capella de la Virat, on fou col·locada una làpida commemorativa. A la seva família des- cana també el músic Jaume Martí (Palma a XVII - 1740). (CM/DJ)

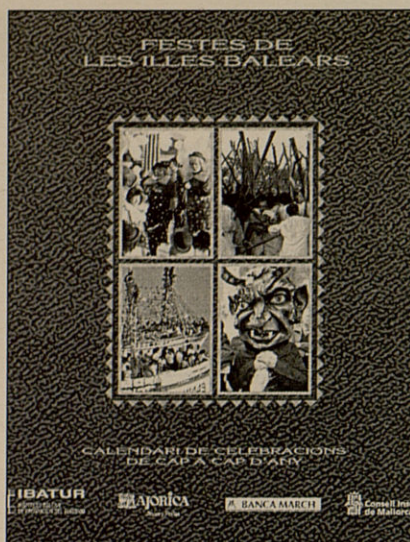
Pàgina d'un dels darrers fascicles de la "Gran Enciclopèdia de Mallorca" que els diaris *Última Hora* i *Baleares* inclouen en l'edició dels diumenges, dins el seu magazin *Brisas*.

Alguns mitjans
s'atreveixen a rompre
el cercle estructurat i
descobreixen l'existència
del poble i que editar en
la seva llengua pot ser
rendible.

aquestes illes nostres, són modificacions encara tímides però simptomàtiques perquè encaren de front la normalització cultural i les relacions amb sectors ciutadans obviats fins fa ben poc temps. Hem vist l'augment de les col·laboracions en català, els temes que afecten les nostres coses tractats menys superficialment, i ens ha semblat, potser, no n'estam gaire segurs, que els editorialistes no es mostren tan superbs quan amollen el grifó de la dialèctica espanyolista.

Aquestes correccions, tal vegada un tempteig per conèixer què donen de si, s'han manifestat especialment en la publicació de fascicles setmanals col·leccionables escrits en català i servits en les edicions habituals de les publicacions diàries. La primera, i la més espectacular, es va produir amb l'aparició de la *Gran Enciclopèdia de Mallorca* que el Grup Serra publica des de 1988 amb gran èxit d'edició. A l'empar d'un cos de redacció solvent i exigent en el coneixement de la llengua, els nou volums que ja formen la col·lecció han estat acollits fàcilment per un públic abans menystingut. L'èxit, sorpresa editorial? O sorpresa sociocultural i de mercat?

Altres diaris han seguit el camí de la divulgació del fet mallorquí, o de les Balears, publicant una història anticatalana de les Balears escrita en castellà, o fent difusió de rutes excursionistes amb textos també cas-

Portada de la carpeta per al col·leccionable "Festes de les Balears" que edita el diari *El Día del Mundo* des del setembre passat.

tellans (cosa que, com deia un comunicant en el número anterior d'aquesta revista, *no permet que s'informi fidedignament de quin és el nostre patrimoni cultural*). Un camí, doncs, un poc tortuós malgrat que s'hagi obert entre els paratges de les illes.

La darrera setmana de setembre "El Día del Mundo" va iniciar, i d'aquesta manera s'incorporà a la trajectòria dels altres diaris de Palma, un col·leccionable en fitxes molt ben impreses i d'excel·lent qualitat tipogràfica sobre *Festes de les Illes Balears*, amb la contribució de l'Editorial Alta Fulla i la Fundació Serveis de Cultura Popular, de Barcelona. Es tracta d'un calendari literari i gràfic que ha de constituir gairebé l'inventari exhaustiu de les celebracions festives de les Illes. El treball d'investigació l'ha dirigit Gabriel Janer Manila i l'equip de col·laboradors que hi ha fet feina ofereix la garantia perquè l'obra sigui, a més d'interessant, rigorosa. L'edició ha rebut el patrocini d'Ibatur, el Consell Insular de Mallorca, Banca March i Perlas Majòrica. □

Pianos Can Garcias

Apro Vivendi

SEILER
SEIT 1849

C/ Joan Maura, Bisbe, 10 - Palma (Mallorca)
Tel. i Fax: 46 20 16

ORQUESTRA SIMFÒNICA DE BALEARS «CIUTAT DE PALMA»

Director titular: Luis Remartínez

T
E
M
P
O
R
A
D
A

1
9
9
3
-
9
4

4

DATA	DIRECTOR	SOLISTES	INSTRUMENT	PROGRAMA
CONCERT 1 07-10-93	LUIS REMARTÍNEZ	YASUKO HAYASHI (Norma) EMILIO NOLI (Pollion) SYLVIA CORBACHO (Adalgisa) MIGUEL LÓPEZ (Oroveso) PEDRO FUENTES (Flavio) SANDRA GALIANO (Clotilde) COR DEL TEATRE PRINCIPAL (CIM)		VINZENZO BELLINI: Norma (versió en concert)
AUDITÒRIUM				
CONCERT 2 21-10-93 AUDITÒRIUM	LUIS REMARTÍNEZ	JAIME DE LA JARA	VIOLÍ	MONASTERIO: Concert per a violí i orquestra en Si menor MIQUEL MARQUES: Simfonia núm. 1
CONCERT 3 28-10-93	DANIEL TOSI	CARLES TREPAT IGNASI FURIO	GUIARRA PIANO	BARTOMEU ARTIGUES: Concert per a guitarra i orquestra LLORENÇ BALSACH: Gran copa especial JAUME MAS PORCEL: Nocturn per a piano i orquestra JOAQUIN TURINA: Passejada DANIEL TOSI: Alba de sang
TEATRE PRINCIPAL				
CONCERT 4 04-11-93	GERARD PÉREZ B.	GABRIEL ESTARELLAS	GUIARRA	MIQUEL VICENS: Concert fantasia per a guitarra i orquestra VALENTÍN RUIZ: Concert de Bellver STRAVINSKY: L'ocell de foc (versió 1919)
AUDITÒRIUM				
CONCERT 5 18-11-93 AUDITÒRIUM	CARMEN MORAL	RAFAEL RAMOS	VIOLONCEL	SCHUMANN: Concert per a violoncel i orquestra BEETHOVEN: Simfonia núm. 5
CONCERT 6 25-11-93 AUDITÒRIUM	JOAN ENSEÑAT	ALUMNES DEL CONSERVATORI I. BALEARS		BERNAT POMAR: Dances per a violí i orquestra TXAIKOVSKI: Simfonia núm. 3
CONCERT 7 16-12-93	LUIS REMARTÍNEZ	NIGEL CARTER MARI PAU JUAN (soprano) ZANDRA MCMASTER (contralt) JAMIE MCDUGALL (tenor) INAKI FRESAN (baix) CAPELLA MALLORQUINA	TROMPA	W. WILLIAMS: Fantasia sobre un tema de T. Tallis STRAUSS: Concert núm. 2 per a trompa i orquestra
AUDITÒRIUM				
CONCERT 8 20-01-94 AUDITÒRIUM	LUIS REMARTÍNEZ	JOAQUÍN ACHUCARRO	PIANO	GRIEG: Concert per a piano i orquestra BRUCKNER: Simfonia núm. 5
CONCERT 9 27-01-94	JACQUES BODMER	LUIS MIGUEL CORREA	VIOLONCEL	REMACHA: La maja vestida PRIETO: Concert per a violoncel BEETHOVEN: Simfonia núm. 7
AUDITÒRIUM				
CONCERT 10 03-02-94	PHILIPPE BENDER	FRANCESC BLANCO ALBERT DÍAZ	CONCERT PER A DOS PIANOS	RAVEL: Pavana per a una intanta difunta POULENC: Concert per a dos pianos CESAR FRANK: Simfonia núm. 1
AUDITÒRIUM				
CONCERT 11 17-02-94	LUIS REMARTÍNEZ	THOMAS QUASTOFF (baríton) MARIKA FRIMMAN (soprano) CORAL UNIVERSITÀRIA DE LES I. BALEARS		BRAHMS: Un rèquiem alemany
AUDITÒRIUM				
CONCERT 12 28-04-94	LUIS REMARTÍNEZ	GABRIEL CROITORU	VIOLÍ	GERHARD: Alegries LALO: Simfonia espanyola BRAHMS: Simfonia núm. 3
AUDITÒRIUM				
CONCERT 13 16-06-94 AUDITÒRIUM	CRISTÓBAL HALFFTER	MARIA MANUELA CARO	PIANO	HALFFTER: Sonoritats sobre un tema de Händel LIGETTI: Concert per a piano i orquestra BRAHMS: Simfonia núm. 1
CONCERT 14 07-07-94 AUDITÒRIUM	LUIS REMARTÍNEZ	KATIA RICCIARELLI		Recital líric

PREUS I RESERVES D'ABONAMENTS

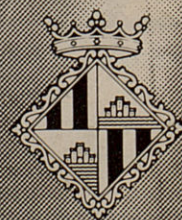
Preus de les localitats dels concerts ordinaris: • Platea A, platea B i amfiteatres: 2.500 PTA. • Estudiants: 500 PTA.
• Abonaments per a tots els concerts: 20.000 PTA
Per a més informació crida a la Fundació Pública de les Balears per a la Música, c/ Joan Rosselló, 22-B, 07013 Palma. Tel. 28 75 65.

FEIM FEINA PER POSAR LA CULTURA A L'ABAST DE TOTHOM

A través del Centre
Coordinador de
Biblioteques i amb la seva
xarxa de 52 biblioteques,
el CONSELL INSULAR DE
MALLORCA apropa, dia a
dia, la cultura a tots els
ciutadans.

Aquest Centre, que va
nèixer l'any 1985 amb tan
sols onze biblioteques, en
l'actualitat cobreix
gairebé la totalitat de
l'àmbit insular, refermant
la decidida voluntat i la
tasca continuada del
CONSELL INSULAR DE
MALLORCA a l'hora de
posar la cultura a l'abast
de tothom.

**CONSELL INSULAR
DE MALLORCA**